

การจัดมัธยมศึกษาไทยในปัจจุบัน

(พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๒๖)

ความคิดที่จะปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เริ่มมีมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว ในตอนปลายของยุคที่กล่าวมาแล้ว เพราะมีช่วงเวลาใช้มานานและมองเห็นความไม่เหมาะสม เนื้อหาสาระหลักสูตรที่นักเรียนมัธยมศึกษาทางสายสามัญทุกคนต้องเรียนเน้นหนักวิชาสามัญ ทำให้เด็กมุ่งเรียนระดับสูงขึ้นไปโดยไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว แม้แต่เนื้อหาหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมแบบประสมก็ไม่จบในตัวเอง ไม่เอื้ออำนวยให้สามารถออกไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง การวัดผลตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นอุปสรรคกีดกันการพัฒนาการเรียนการสอน เพราะวัดจากข้อเขียน เป็นส่วนใหญ่เกือบทั้งหมด และชั้นประโยคต้องสอบข้อสอบรวมของจังหวัด เขต หรือกระทรวง ทำให้การสอนที่มีจุดมุ่งหมายพัฒนาเด็กทุกด้าน เบนมายึดแต่การสอบดังกล่าวเป็นหลักแบบเรียนก็ขาดความเหมาะสมกับท้องถิ่นและล้ำสมัย (สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย ๒๕๑๘ : ๑๐๖) ในช่วงสมัยที่แล้วโครงการพัฒนาการศึกษาและโครงการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาคมีผลทำให้เกิดการขยายตัวทางการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ แต่รูปแบบและหลักการยังคงอยู่ในแนวเดิม ซึ่งปรับปรุงในแนวการศึกษาของอเมริกา (ลิปนาร์ เกตุทัต ๒๕๑๘ : ๒๗) นักการศึกษาจำนวนมากสนใจที่จะปรับปรุงการอุดมศึกษาและสามัญศึกษา โดยความคิดอิสระได้สนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นในความพยายามที่จะมองย้อนหลังไปในอดีต เพื่อศึกษาหาหลักที่มั่นคงของการศึกษาไทยในอนาคตได้มีการจัดสัมมนาขึ้น ๔ ครั้ง โดย ดร. เอกวิทย์ ฌ กลาง กองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา เป็นแกนกลาง มีการสัมมนาเริ่มจาก "การบริหารและกุศโลบายทางการศึกษา" "สาระสำคัญและวิธีศึกษาหาความรู้วิชาการบางแขนง" "บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา" และ "บนเส้นทางการแสวงหาโฉมหน้าใหม่ของการศึกษาไทย" ความรู้ที่ได้จากผลงานอันวางรากฐานบนงานวิชาการและงานวิจัยพื้นฐานในประเทศไทย ประกอบกับประสบการณ์กว้างขวางของนักปฏิบัติซึ่งร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๖ เป็นพื้นฐานและแก่นที่ก่อให้เกิดแนวคิดในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ กลุ่มนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเริ่มบทบาทเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ออกมานอกเขตมหาวิทยาลัย มีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ การเรียกร้องได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอย่างไม่คาดฝันในวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ โดยที่ถูกบีบทางการเมือง ปกครองโดยรัฐบาลทหารติดต่อกันมาเป็นเวลานาน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเป็นจุดนำให้นักศึกษาและประชาชนใช้เสรีภาพทางการเมืองและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ การแสดงออกซึ่งความไม่พอใจในระบบกฎหมายและแบบแผนต่าง ๆ ได้ปะทุระเบิดขึ้นอย่างแพร่หลายรวดเร็ว ผู้คนมักชี้มายัง เป้าหมายสำคัญว่ามูลเหตุแห่งปัญหาคือ นักศึกษาและการศึกษา กล่าวหาว่าการศึกษามีได้เตรียมคนให้พร้อมในการ เป็นประชาธิปไตย มิได้เตรียมให้พร้อมในทางการเมือง มิได้เตรียมให้พร้อมที่จะไปประกอบอาชีพ ฯลฯ พวกเขามองว่ามูลเหตุอยู่ที่การศึกษาทั้งหมด หากแก่การศึกษาโดยปฏิรูปได้คงจะทำให้บ้านเมืองกลับเข้าสู่สภาพเรียบร้อย ดังนั้น ด้วยแรงกดดันทางการเมือง ประกอบกับมีนักการศึกษาและรัฐมนตรีหลายท่านทราบดีว่าแม้มูลเหตุแห่งปัญหาจะมีได้อยู่ที่การศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่สภาพการศึกษาไทยมีปัญหาอยู่รอบด้าน หากปรับปรุงทั้งระบบและกระบวนการ โดยวิธีปฏิรูปการศึกษาจะเป็นหลักสำคัญที่ช่วยแก้ปัญหาสังคมในระยะยาว และสามารถสร้างสังคมที่พึงประสงค์ได้ รัฐบาลสมัย ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ ชุดที่สอง จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษามีนายสิปปนนท์ เกตุทัต เป็นประธาน เมื่อคราวประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๗ ให้คณะกรรมการที่มีหน้าที่ "พิจารณาเสนอแนวทางการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และลักษณะอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในระบอบประชาธิปไตย" (สิปปนนท์ เกตุทัต ๒๕๑๙ : ๒๔) ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ อันเป็นปีที่ เริ่มมีคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาและคณะกรรมการดังกล่าว เริ่มทำงานจึง เป็นปีที่สมควรจัดเป็นจุด เริ่มต้นของการจัดการศึกษาสมัยปัจจุบัน

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา เห็นว่าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายคือ ต้องวางพื้นฐานโครงสร้างในการปรับปรุงหลักการและรูปแบบของการศึกษา ทั้งในแง่ที่เป็นระบบและกระบวนการ โดยขจัดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ออกไปและบ่งชี้ให้มีเกิด ส่งเสริมสิ่งดีงามที่สร้างสมไว้ในอดีตและปัจจุบันและสิ่งพึงประสงค์ เพื่อเป็นสะพาน เชื่อมทอดให้การศึกษา ชีวิต และสังคม เจริญงอกงามไปในอนาคต เริ่มพิจารณาวางพื้นฐานจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมที่มีผลกระทบซึ่งกันและกันกับการศึกษา คณะกรรมการได้เสนอแต่งตั้งคณะอนุกรรมการทำงานเรื่องต่าง ๆ ๕ คณะ แยกออกไปจากคณะกรรมการ โดยมีตัวกรรมการเองเป็นประธานคณะอนุกรรมการ เมื่อทำงานแต่ละด้านและทุกชั้นตอนเสร็จ เรียบร้อยและประมวล เข้าด้วยกันแล้วสามารถสรุปสาระสำคัญอัน เป็นแกนของงานนี้ได้ว่าเป็น การปฏิรูปการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ดังนั้นการจัดมัธยมศึกษาปัจจุบัน ซึ่ง เริ่ม

ตั้งแต่นั้นมีความพยายามปฏิรูประบบและกระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษาใน พ.ศ. ๒๔๑๗ เป็นต้นมา จึงกล่าวได้ว่าเป็นยุคซึ่งยึดถือความคิด "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม"

๕.๑ นโยบายการจัดมัธยมศึกษาซึ่งเน้นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม

สืบเนื่องจากการมีรัฐประหารและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๔๑๕ ความรู้สึกของประชาชนคนไทยได้ถูกกระตุ้นอย่างกว้างขวาง ในเรื่องสภาพการปกครองโดยรัฐบาลทหาร ซึ่งดูจะมีลักษณะปิดกั้นเสรีภาพของพลเรือนและมีความพยายามที่จะครอบครองสิทธิของตนเองในหมู่พวกอย่างยึดถือ ในระยะนั้น ทำให้มีการเรียนร้องขอของนักศึกษา นิสิต นักเรียน และประชาชนมากขึ้น ๆ จนทำให้เกิดเหตุการณ์รุนแรงในวันที่ ๑๔-๑๖ ตุลาคม ๒๔๑๖ และผลต่อมาก็คือ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๑๗ มีการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๒๐ แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๔๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๔) การเปลี่ยนแปลงใน พ.ศ. ๒๔๒๓ และแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๒๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๒๙)

๕.๑.๑ นโยบายในแผนการศึกษาชาติสมัยปฏิรูปการศึกษา

ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๗ เป็นต้นมา ซึ่งจัดเป็นยุคสมัยปัจจุบันนี้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่ใช้ต่อเนื่องมาจากยุคที่สองคือแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓ ความคิดที่จะร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่แทนฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๓ มีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๕ เนื่องจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ได้มีการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมความคิดเห็น เพื่อร่างแผนการศึกษาชาติฉบับใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ และคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้น ร่างแผนการศึกษาดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารการศึกษาแห่งชาติ ที่ประชุมใหญ่สภาการศึกษาแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี จนกระทั่งได้ประกาศเป็นพระบรมราชโองการ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๔ ตอนที่ ๓๑ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๒๐ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐ นี้ได้เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษามาเป็นระบบ ๖ : ๓ : ๓ คือ ประถมศึกษามีตอนเดียว ๖ ปี เป็นการศึกษาภาคบังคับ มัธยมศึกษามีสายเดียว แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี หลักการใหม่ของแผนฉบับนี้ คือ เน้นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต จึงจัดการศึกษาให้ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน เนื้อหานอกจากนี้คือ ส่วนที่เกี่ยวกับแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ การบริหารการศึกษา มาตรฐานการศึกษา และการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ การใช้ภาษาไทย การเสริมสร้าง

ศิลปวัฒนธรรมและการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา ความมุ่งหมายของแผนการศึกษาที่กำหนดไว้ใน
 หมวด ๑ มุ่งสร้างคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม เน้นความอยู่
 รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ สารระที่ระบุแยกเป็น
 ข้อย่อย ๔ ข้อ ล้วนมุ่งหมายจะให้ปรากฏในระดับมัธยมศึกษาด้วยคือ ให้มีความเคารพสิทธิหน้าที่ของ
 ตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา และหลักธรรม ให้มีความ
 เข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย ยึดมั่นสถาบัน
 ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ครอบครัว และตนเอง ให้มี
 ความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรักชาติ ตระหนัก
 ในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ ให้มีความยึดมั่นและผดุง
 ความเสมอภาค ความสุจริต ความยุติธรรม ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพ อนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกาย
 และจิตใจ ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการจับจ่ายใช้สอย
 อย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย ให้มี
 ความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักการแสวงหาความจริง มี
 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญาและโดยสันติวิธี ให้มีความรู้ความ
 เข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะวัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ
 ในหมวด ๒ แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ เน้นการส่งเสริมและบำรุงการศึกษาโดยถือว่าการศึกษา
 มีความสำคัญในอันดับสูงยิ่งแห่งกิจการรัฐ เน้นการจัดให้สาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วนและ
 กลมกลืนกันระหว่างความ เจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ระหว่างความเจริญงอกงามทางคุณธรรม
 จริยธรรม และปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
 อยู่ตลอดเวลา เน้นการจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม และ
 ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน และกล่าวถึงมัธยมศึกษาโดยตรงว่า "รัฐ
 พึงจัดและส่งเสริมการมัธยมศึกษา เพื่อประกันความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับ
 นี้ของพลเมือง โดยจัดให้สอดคล้องและสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
 ตลอดจนให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน" และกล่าวถึงการฝึกหัดครูว่ารัฐเป็นผู้จัดการฝึกหัดครูทุกระดับ
 ให้ใช้มาตรฐานการพิเศษคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าศึกษาด้านการฝึกหัดครู เพื่อให้ได้บุคคลที่มีสติปัญญา มี
 ความเหมาะสมและความสามารถที่จะเป็นครู การผลิตตำรา บทเรียนและเอกสารทางวิชาการอย่าง
 กว้างขวาง โดยไม่ขัดต่อวัฒนธรรมไทย ระเขียบข้อบังคับและกฎหมาย ในหมวด ๓ เรื่องระบบการ
 ศึกษาที่กำหนดว่า ทุกระดับต้องมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงาน สนใจที่จะมี

ส่วนร่วมในการกิจส่วนรวมตามวิถีทางของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์
 เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมและศีลธรรม
 รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย และกำหนดว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการ
 ศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย กับความ
 ต้องการ ความสนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่
 ตนเองและสังคม แบ่งออกเป็นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับละประมาณ ๓ ปี
 ในตอนต้นพึงให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการและวิชาชีพตามความถนัดและความสนใจอย่าง
 กว้างขวาง ในตอนปลายพึงให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป การ
 ศึกษาวิชาชีพในระดับมัศึกษามุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์มีความรู้ความชำนาญที่สามารถจะนำไป
 ใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริงอย่างหนึ่ง หรือ เพื่อให้รู้แนวทางที่จะศึกษาเพิ่มเติมตามความถนัด
 และความสนใจของแต่ละบุคคลอีกอย่างหนึ่ง การจัดสถานศึกษาอาจจัดรวมอยู่กับโรงเรียนมัธยม-
 ศึกษา โดยทั่วไปหรือจัดเป็นเอกเทศโดยเน้นการฝึกทักษะในระดับกึ่งฝีมือและระดับฝีมือ นอกจากนี้
 ในหมวด ๔ การบริหารการศึกษา หมวด ๕ มาตรฐานการศึกษาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทาง
 วิชาการ หมวด ๖ ศิลปะวัฒนธรรม จริยธรรม พละอนามัยและกิจกรรมเยาวชน หมวด ๗ การระดม
 สรรพกำลังเพื่อการศึกษา รวม ๔ หมวดสุดท้าย เกี่ยวข้องกับมัธยมศึกษาในแง่ให้จัดระบบบริหารงาน
 บุคคลฝ่ายการศึกษาให้พร้อม สอดคล้องกับระบบบริหารงานบุคคลของทางราชการ การจัดและพัฒนา
 เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดและประเมินผล การศึกษา ต้องส่งเสริมให้ท้องถิ่น
 ร่วมรับผิดชอบตามหลักการและแนวทางที่รัฐกำหนด โดยให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการ
 อันจำเป็นของท้องถิ่น ประเทศชาติ และความก้าวหน้าทางวิชาการ รัฐอาจวัดและประเมินผลการ
 ศึกษาเองโดยตรงในแต่ละระดับและประเภทก็ได้เพื่อรักษาคุณภาพของการศึกษาและตามความจำเป็น
 ของสภาวการณ์ พึงจัดการพลศึกษาในทุกกระดานการศึกษา พึงเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาสำหรับการ
 ศึกษาทุกระดับ พึงให้ผู้รับการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับร่วมออกค่าใช้จ่าย ในการจัดการศึกษาตามสมควร
 (กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๒๐ : ๔-๑๔)

กล่าวได้ว่าแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่นี้เน้นหลักการว่า การศึกษาเป็นกระบวนการ
 ต่อเนื่องกันโดยตลอดชีวิต รูปแบบการจัดการศึกษาจึงมีทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน และ
 ยังได้เพิ่มเติมขึ้นจากแผนเดิมในส่วนที่เกี่ยวกับแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ การบริหารการศึกษา
 มาตรฐานการศึกษา และการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ การใช้ภาษาไทย การสร้างเสริม
 ศิลปวัฒนธรรม และการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา

๕.๑.๒ นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

ในช่วงสมัยประชาธิปไตยระยะหลังสุดนี้มีแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติอันเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมติดต่อกัน ๓ ฉบับ คือฉบับที่ ๓ พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔ และ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙ นโยบายการศึกษาในแผนพัฒนาฉบับที่ ๓ เน้นพัฒนาการศึกษาทุกระดับและประเภทโดยการปรับและขยายการศึกษาแต่ละระดับ พร้อมทั้งแก้ไขสิ่งบกพร่องให้ดีและเหมาะสมขึ้นตามหลักการพัฒนากำลังคนของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๔ : ๘๓) ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญเปิดหลักสูตรให้กว้างขวาง ให้เด็กมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๔ กำหนดนโยบายการศึกษาส่วนรวมว่ามุ่งปรับปรุงระบบบริหารการศึกษา โครงสร้าง และคุณภาพ ตลอดจนความเสมอภาคทางการศึกษา ให้เหมาะสมกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละระดับประเภทให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงของแต่ละท้องถิ่นและสังคมโดยส่วนรวม จะขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง ส่วนการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับรัฐจะสนับสนุนให้จัดการศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาโดยกว้างขวาง จะปรับปรุงระบบการฝึกหัดครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งปริมาณและคุณภาพให้ตรงตามความต้องการของประเทศ นโยบายระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา เน้นการปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ มีโครงสร้างหลักสูตรที่จับในตัวเอง เป็นมัธยมศึกษาแบบไม่แยกสายเพื่อให้ผู้เรียนได้ทั้งวิชาการและวิชาชีพ และช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนโดยการปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษา ให้ทุนการศึกษา เน้นการปรับปรุงหลักสูตรแบบเรียนด้านวิทยาลัยอาชีวศึกษาให้นักไปในด้านวิชาชีพอย่างแท้จริง ให้ผู้สำเร็จการศึกษาประกอบอาชีพได้ ส่วนแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ ๕ มีนโยบาย เน้นการประสานระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กัน ปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาทุกระดับ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภท โดยมุ่งวางระบบตรวจสอบมาตรฐาน และวิทยฐานะ เน้นการวางระบบติดตามประเมินผลและการนิเทศการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ เร่งฝึกอบรมครูประจำการเร่งฝึกอบรมระเบียบวินัยและคุณธรรมต่าง ๆ ในเรื่องความเสมอภาคมุ่งกระจายสถานศึกษาด้านวิชาอาชีพ และการสร้างเสริมวิชาอาชีพในสถานศึกษาต่าง ๆ การปรับปรุงระบบวิธีคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับต่าง ๆ ให้เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อความมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ แผนฉบับนี้ระบุด้วยว่ารัฐจะจัดสรรงบประมาณการศึกษาอย่างน้อยร้อยละ ๒๐ ของงบประมาณทั้งประเทศ หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ กำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อพัฒนาการศึกษาในช่วง ๕ ปี ไว้ด้วยว่าเป็นเงิน ๒๓๖,๘๖๑ ล้านบาท ซึ่งส่วนหนึ่ง

ใช้ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

สรุปได้ว่าในตอนแรก ๆ การพัฒนาเป็นไปทางด้านปริมาณ ครั้นถึงตอนหลัง ๆ ของช่วงการพัฒนาได้เน้นเพิ่มไปทางด้านคุณภาพด้วย โดยกำหนดวิธีการหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งนำไปสู่ผลของการปรับปรุงในเชิงคุณภาพ รวมทั้งเรื่องการเน้นวิชาอาชีพ

๕.๑.๓ นโยบายในรัฐธรรมนูญสมัยปฏิรูป

นโยบายการศึกษาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ มีลักษณะ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญปี ๒๔๙๒, ๒๔๙๕ และปี ๒๕๑๑ โดยบัญญัติกว้างขวางครอบคลุมหลักการที่เคยมีมาแล้ว นำแนวนโยบายแห่งรัฐในฉบับเหล่านั้นมารวมกันและแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมแก่กาลสมัย อยู่ในหมวด ๕ ตั้งแต่มาตรา ๗๒-๗๔ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับมัธยมศึกษาในมาตรา ๗๒ กล่าวว่า การจัดระบบการศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะ สถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ สถานศึกษาของรัฐและของท้องถิ่นพึงให้ความเสมอภาคแก่บุคคลในการเข้ารับการศึกษาอบรมตามความสามารถของบุคคลนั้น ๆ และมาตรา ๗๓ ระบุว่ารัฐพึงช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่าง ๆ ในการศึกษาอบรมทุกระดับตามสมควร ทำให้เห็นเจตนารมณ์ของรัฐที่จะให้ความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ประชาชน รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๑๑ บัญญัติให้รัฐให้ความช่วยเหลือเฉพาะด้านอุปกรณ์การศึกษาเท่านั้น รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๔๙๕ มิได้บัญญัติไว้เลย นอกจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะบัญญัติ เกี่ยวกับการศึกษาไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐแล้ว ยังบัญญัติไว้ในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ (มาตรา ๔๑-๔๒) และในหมวด ๔ ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาติไทย (มาตรา ๖๑) คือบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาชั้นมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาระดับบังคับ มีเสรีภาพในการศึกษาอบรม เมื่อไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการศึกษาระดับบังคับและกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษา เสรีภาพในวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และฉบับแก้ไขถูกยกเลิกไปโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๙ มีทั้งหมด ๒๙ มาตรา ส่วนใหญ่เป็นหลักการ เมืองการปกครองมาจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๐๒ และปี ๒๕๑๕ แต่บัญญัติสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนเพิ่มเติมขึ้น ๆ ซึ่งหมายถึงด้านการศึกษาด้วย รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๙ ถูกยกเลิก เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ และฉบับใหม่ประกาศใช้

เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ โดยนำหลักสำคัญ ๆ ด้านการ เมืองการปกครองของรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.๒๕๐๒, ๒๕๑๕, ๒๕๑๙ มาแก้ไขปรับปรุงใหม่ ไม่มีบทบัญญัติ เรื่องสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ เช่น รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ในเรื่องนโยบายการศึกษาที่กำหนดโดยสภานโยบายแห่งชาติได้กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐด้านการศึกษาโดยจะพัฒนาการศึกษาระดับต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นหนักในด้านอาชีวศึกษา ส่งเสริมกิจกรรมเยาวชนภายนอกโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัย พละนาถัยให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของชาติต่อไปในอนาคต แนวนโยบายแห่งรัฐนี้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายบริหารประเทศของคณะรัฐมนตรีชุดต่อ ๆ มา รัฐธรรมนูญฉบับต่อมาคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๒๑ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๑ และใช้ มาจนถึงปัจจุบัน บัญญัติหังสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของชนชาวไทย และแนวนโยบายแห่งรัฐไว้ด้วย โดยนำ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ และฉบับที่ผ่าน ๆ มาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะแก่กาลสมัย คือ มาตรา ๖๐ กำหนด ว่ารัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความ เหมาะสมและความต้องการของ ประเทศ การจัดระบบการศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การ ควบคุมดูแลของรัฐ รัฐพึงช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่าง ๆ ในการศึกษาอบรมและการฝึก อาชีพ การศึกษาอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐ จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน การศึกษา อบรมชั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดให้สถานศึกษาคำ เนินกิจการของตนเองได้โดยอิสระภายในขอบ เขตที่กฎหมาย บัญญัติ มาตรา ๖๑ กำหนดว่ารัฐพึงสนับสนุนการวิจัยในศิลปะ และวิทยาการต่าง ๆ และพึงส่งเสริม การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศ

จะ เห็นได้ว่าโดยสรุปรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่มีบทบัญญัติให้สิทธิ และ เสรีภาพแก่ประชาชนไว้อย่าง กว้าง ๆ แต่บางฉบับมีบทบัญญัติ เฉพาะด้านการเมือง และการปกครอง เป็นไปตามสภาพปัญหาของ บ้าน เมืองขณะนั้น หลักสำคัญของแนวนโยบายรัฐที่เกี่ยวกับมัธยมศึกษาคตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ คือ รัฐจะต้องส่งเสริมบำรุงการศึกษาอบรม โดยสงวนอำนาจบางประการไว้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม เช่น รัฐจะเป็นผู้จัดระบบการศึกษาอบรม สถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐ เป็นต้น

๕.๑.๔ นโยบายในคำแถลงของรัฐบาลยุคปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นรัฐบาลชุดแรกในสมัยประชาธิปไตยยุคปัจจุบันนี้ เป็นคณะ รัฐมนตรีคณะที่ ๓๔ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และนายอภิย จันทวิมล เป็นรัฐมนตรี ศึกษาธิการ แถลงนโยบายการศึกษาอย่างกว้าง ๆ ว่าส่งเสริมทั้งความรู้และจิตใจ กล่าวถึงชาติ

ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีอายุการทำงานระหว่างวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึง ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗ คณะรัฐมนตรีชุดที่ ๓๕ ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๗ ถึง ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีคนเดิม แต่เปลี่ยนรัฐมนตรีศึกษาธิการเป็น นายเกรียง กิริติกร แฉลงนโยบายการศึกษาต่อสภาผู้บัญญัติว่าจะวางรากฐานและแนวทางปฏิบัติในการปฏิรูประบบการศึกษา เน้นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ศิลธรรม วัฒนธรรมและการศึกษาเพื่ออาชีพ ต่อมาคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๓๖ ระหว่างวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ถึง ๑๘ มีนาคม ๒๕๑๘ มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และนายก่อ สวัสดิพานิชย์ เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ แฉลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรว่าจะปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ให้บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษา ยกมาตรฐานการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนให้สูงขึ้นและคุณภาพเท่าเทียมกัน

เร่งขยายการศึกษาภาคบังคับตอนปลายและมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง คณะรัฐมนตรีชุดที่ ๓๗ ระหว่างวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๑๘ ถึง ๒๐ เมษายน ๒๕๑๘ มี ม.ร.ว. ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และนายนิพนธ์ ศศิธร เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ แฉลงว่าจะจัดสถานศึกษาชั้นมัธยมไว้ให้เพียงพอ หาทุนไว้ให้นักเรียนขาดแคลนแต่เรียนดี ให้ผู้จบการศึกษาแต่ละระดับมีวิชาชีพพอที่จะนำไปใช้ทำมาหากิน เลี้ยงตัวได้ตามอัตราภาพ รัฐมนตรีคณะที่ ๓๘ ระหว่างวันที่ ๒๐ เมษายน ถึง ๒๓ กันยายน ๒๕๑๘ มี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีก และพลตรีศิริ ลิริโยธิน เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ แฉลงนโยบายการศึกษาต่อสภาผู้แทนราษฎรว่าจะเร่งรัดโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอให้มีขึ้นครบถ้วนทุกอำเภอภายใน ๔ ปี และยังคงพูดถึงการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

การจัดให้บุคคลมีโอกาสรับการศึกษาเท่าเทียมกัน ต่อมาเมื่อคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๓๙ ระหว่างวันที่ ๒๔ กันยายน ถึง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๘ ซึ่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีศึกษาธิการเป็นคนเดิม ทำงานเพียงสิบกว่าวันยังไม่ทันแฉลงนโยบายก็ถูกคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินยึดอำนาจในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๘ และตั้งคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๔๐ มีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี และนายภิญโญ สาธร เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ ทำงานระหว่างวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๘ ถึง วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ แฉลงนโยบายส่วนที่เกี่ยวกับมัธยมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเน้นการอบรม เรื่องประชาธิปไตย การให้บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาอบรมตามกำลังความสามารถของสติปัญญา ฯลฯ ต่อมาคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๔๑ ทำงานระหว่างวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ ถึง ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๒ มีพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี และนายแพทย์บุญสม มาร์ติน เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ แฉลงว่าจะส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ ให้ประชาชนมีโอกาสรับการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน เน้นการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน คณะรัฐมนตรีชุดต่อมาคือคณะที่ ๔๒ ระหว่างวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ถึง

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ มีพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี นายก่อ สุวัสดิพาณิชย์ เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ เน้นการพัฒนาการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพ จะปรับปรุงการมัธยมศึกษา ให้มีการอาชีพมากขึ้นและจับในตัวเอง ต่อมาคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๔๓ มีนายกรัฐมนตรีคนเดิมเป็นสมัยที่ ๓ แต่เปลี่ยนรัฐมนตรีศึกษาธิการเป็นนายบุญสม มาร์ติน มีอายุทำงานเพียงสิบกว่าวันตั้งแต่วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ พอถึงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ ซึ่งเป็นวันแถลงนโยบายนายกรัฐมนตรีก็ชิงลาออกกลางสภา จึงต้องมีรัฐบาลใหม่คือคณะรัฐมนตรีคณะที่ ๔๔ ตั้งแต่วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๓ ถึง ๑๙ ธันวาคม ๒๕๒๔ มีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี นายลิปพนนท์ เกตุทัต เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ แถลงนโยบายการศึกษาว่าจะประสานนโยบายและการบริหารการศึกษาทุกระดับทั้งประถม มัธยม การศึกษา นอกโรงเรียนจนถึงอุดมศึกษา จะปรับปรุงการเรียนการสอน หลักสูตร เพื่อสร้างระเบียบ วินัย ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถประกอบอาชีพ จะมอบอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่ระดับปฏิบัติมากที่สุด ต่อมา พ.ศ.๒๕๒๔ มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีกลายเป็นรัฐบาลชุดที่ ๔๕ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีคนเดิม นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๒๔ ถึงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๖ ยังคงดำเนินนโยบายปรับปรุงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งปริมาณและคุณภาพต่อมา ครั้นถึง วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๖ สภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ และคณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง เกิดคณะรัฐมนตรี ชุดใหม่ คณะที่ ๔๖ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีคนเดิม เปลี่ยนรัฐมนตรีศึกษาธิการเป็นนายชวน หลีกภัย แถลงนโยบายการศึกษาต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ว่ามุ่งพัฒนาการศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อให้บุคคลมีความรู้และรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม มีความคิดความสามารถประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม ฯลฯ เน้นให้การศึกษาทุกระดับประสานสัมพันธ์กัน รวมทั้งประสานกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน และพัฒนาการทางเศรษฐกิจกับสังคม เน้นให้สถานศึกษาเป็นศูนย์บริการการศึกษา แก่นักเรียนและประชาชน เร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับโดยปรับปรุงระบบการวางแผนการบริหารการเรียนการสอน การกำหนดมาตรฐานและวิถีสอน ระบบการติดตามประเมินผล การนิเทศการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันทุกระดับส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียน นอกจากนี้ กล่าวถึงด้านระเบียบวินัย วัฒนธรรม เอกลักษณ์ไทย พระมหากษัตริย์ ให้ศาสนาเข้ามามีบทบาทอบรม สั่งสอนคุณธรรมให้มากขึ้น ความก้าวหน้าและมั่นคงในอาชีพครู การวิจัย และการระดมทรัพยากร ฯลฯ

จะเห็นว่าตอนต้น ๆ ของช่วงสมัยนี้ คือตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึงวันปฏิรูปการปกครองแผ่นดินวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งอาจเรียกว่ายุคประชาธิปไตยแบ่งบานนั้น มีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยมาก แม้จะมีระยะเวลาเพียง ๓ ปี แต่มีรัฐบาลเปลี่ยนกันบริหารประเทศถึง ๖ คณะ เป็นยุคที่ใช้รัฐบาลเปลืองมาก อย่างไรก็ตามก็มีนายกรัฐมนตรีเพียง ๓ คน แถลงนโยบายต่อรัฐสภา

๕ คณะ ไม่ได้รับการไว้วางใจจากรัฐสภา ๑ คณะ รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ทั้ง ๒ คณะ ยึดหลักการกำหนดนโยบายและดำเนินการบริหารประเทศเพื่อปรับปรุงสถานการณ์ต่าง ๆ ให้กลับคืนสู่ความสงบเรียบร้อยและมั่นคงก่อนที่จะมีรัฐบาลจากการเลือกตั้งต่อไป นโยบายการศึกษาเน้นส่งเสริมความจงรักภักดีในสถาบันหลักของประเทศ เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตย และในตอนท้ายกำหนดนโยบายสำคัญคือ จะวางรากฐานและแนวทางปฏิบัติในการปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาไทยมาจนถึงทุกวันนี้ ต่อมา เป็นรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งมีนโยบายการศึกษาคล้ายกัน เน้นเรื่องการศึกษาและนำสาระสำคัญของแนวทางปฏิรูปการศึกษาที่คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาเสนอ ช่วงต่อมา คือตั้งแต่วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ถึงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๖ เป็นช่วงเวลาของการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินและการพลิกโฉมระบบการเมืองให้กลับไปอยู่ในสมัยปฏิวัติเหมือนช่วงก่อนวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ อีก รัฐบาลคณะแรกเกิดเนื่องมาจากการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินคือ รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และรัฐบาลยุคปฏิวัติของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รัฐบาลปฏิรูปเน้นการส่งเสริมและจัดการศึกษาให้สอดคล้อง และตระหนักในคุณค่าของสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเอกลักษณ์ของชาติ สาระของนโยบายมีลักษณะเช่นเดียวกับเนื้อหาของ การปฏิรูปการศึกษาในรัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมาแล้ว แต่เพิ่มเงื่อนไขเพิ่มเติมเข้าไป และมีนโยบายเรื่องภาษาไทยให้พลเมืองไทยทุกคนใช้ให้ถูกต้องและเป็นภาษาประจำชาติ นโยบายช่วงปฏิวัติของพลเอกเกรียงศักดิ์ แดลงต่อสภาฯ ในวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๐ เน้นการพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษา และเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพงานบริหารการศึกษาและสุดท้ายการปกครองประเทศในช่วง ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เป็นยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ เพราะมีสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการแต่งตั้งและ นายกรัฐมนตรีก็มาจากการแต่งตั้ง นโยบายการศึกษาในยุคนี้เน้นชนบทและการอาชีพ

ข้อสรุปนโยบายการจัดการมัธยมศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม

ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลปกครองประเทศวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา มีความเปลี่ยนแปลงมากทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เกิดแนวคิด และความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นอีกเป็นอันมากในช่วง ๑๐ ปี มีรัฐบาล ๑๑คณะ เฉลี่ยคณะละประมาณ ๑ ปี มีนายกรัฐมนตรี ๖ คน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ๑๑ คน เปลี่ยนรัฐมนตรีบ่อยก็เท่ากับเปลี่ยนคำแถลงบ่อย นโยบาย

การบริหารและพัฒนาการศึกษาแต่ละระดับ และประเภท จึงเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน นักนโยบายการศึกษาที่เสนอในรูปของคำแถลงนโยบายของรัฐบาล หรือในแผนการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติส่วนใหญ่เป็นข้อความที่มีความหมายกว้าง ๆ สามารถตีความได้หลายอย่าง และยากแก่การติดตามและประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลว นโยบายการจัดมัธยมศึกษาในสมัยปัจจุบันเน้น "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" มีลักษณะมุ่งการประสานสัมพันธ์กับการศึกษาระดับอื่น ๆ และการศึกษานอกระบบโรงเรียน ความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษ การจัดทำมีส่วนหนึ่งในโครงสร้างหลักสูตรเป็นส่วนฝึกอบรมด้านการทำงานอาชีพหรือวางพื้นฐานเพื่ออาชีพ ขณะเดียวกันความมุ่งหมายแบบเดิมในเชิงพัฒนาจิตใจก็ยังคงมีอยู่ เช่น สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วิถีชีวิตและการปกครองแบบประชาธิปไตย ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสุขภาพอนามัยที่ดี ระยะเวลาเรียนในระดับมัธยมศึกษาในสมัยหลังนี้ถูกจัดให้ยาวนานขึ้นกว่าสมัยที่แล้ว ซึ่งมีช่วงมัธยมเพียง ๕ ปี เปลี่ยนมาเป็นใช้เวลาเรียนประถมศึกษา ๖ ปี และมัธยมศึกษาอีก ๖ ปี เท่ากันและเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกระดับคิด เป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และรักการทำงาน มีความรู้วิชาการและวิชาชีพ ส่วนแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติก็มุ่งปรับปรุงสภาพการจัดการศึกษาทุกประเด็นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เน้นการปรับปรุงคุณภาพสำหรับนโยบายรัฐบาลก็มีลักษณะเช่นเดียวกับในสมัยที่ผ่านมา ๆ มา คือต้องมีการส่งเสริมสถาบันหลักของประเทศ ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมความก้าวหน้าของครู เน้นเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และวิชาพื้นฐานอาชีพ สิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมาในยุคนี้คือ การวางรากฐานและแนวปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา

๕.๒ พัฒนาการของหลักสูตรซึ่งมุ่งการทำงานและอาชีพ

๕.๒.๑ การปฏิรูปการศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๔

หลักสูตรสมัยก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นหลักสูตร พ.ศ.๒๕๐๓ เป็นหลักสูตรที่คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาพบว่าทั้งในสายสามัญและสายอาชีพ ต่างเน้นความรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ลักษณะหลักสูตรไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนตามความถนัดและความสนใจของตน เนื้อหาวิชาที่เรียนไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพราะกำหนดมาจากส่วนกลาง และเหมาะสมสำหรับคนในหัวเมืองที่จะเรียนต่อชั้นอุดมศึกษามากกว่า มีผลทำให้ลดแรงจูงใจในการศึกษาของเด็กชนบทลง และการไม่เปิดโอกาสให้เรียนตามความถนัดนั้น มีผลทำให้โอกาสของเด็กที่จะได้พัฒนาความถนัดและความสนใจมีน้อยลง ต้องเรียนในสิ่งที่ตนมีความสนใจน้อยหรือไม่มีเลย ลดแรงจูงใจในการศึกษาลงด้วย

ระบบการวัดผลก็เช่นเดียวกัน ถือวิธีสอบไล่ปลายปี และยึดความรู้ในเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญนั้น ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและจำกัดโอกาสทางการศึกษาของเด็ก เพราะทำให้โรงเรียนและครูต้องเน้นการสอนเนื้อหาวิชาในเชิงความรู้เพื่อการเตรียมสอบหรือการตอบข้อสอบที่จะออกมาจากส่วนกลางมากกว่าจะคำนึงถึงการพัฒนาเด็กไปตามความถนัดและความสนใจของแต่ละคน และทำให้เกิดวิฤกตหรือสกดกันฝึก เรียนไว้มิให้ขึ้นไปเรียนชั้นตัวประโยค เพื่อให้สถิติการสอบได้มีสูงและสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน เป็นการคัดและส่งเสริมเฉพาะเด็กเก่งจำนวนน้อย ไม่เปิดโอกาสให้เด็กทั้งหมดได้รับการพัฒนา ปัญหาเหล่านี้ทำให้คณะกรรมการการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา เสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีใจความส่วนหนึ่งกล่าวว่า จะปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนตามความถนัดและความสนใจ เพื่อให้แต่ละท้องถิ่นสามารถจัดหลักสูตรการศึกษาคือให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของชุมชนตลอดจนความถนัดและความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กในชนบทเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษามากยิ่งขึ้น และจะกระจายอำนาจการวัดผลการเรียนไปให้โรงเรียน โดยจัดการวัดผลเป็นรายวิชา และการใช้แบบทดสอบมาตรฐานเป็นเครื่องตรวจสอบคุณภาพของการเรียนการสอน เพื่อให้การวัดผลเป็นเครื่องมือพัฒนาการเรียนของเด็กและการสอนของครู กับให้การสอนเป็นไปในทางพัฒนาความถนัดและความสนใจของเด็กอย่างแท้จริง (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ๒๕๑๘ : ๗๔) แนวคิดดังกล่าวได้เริ่มถูกนำมาใช้บ้างแล้วในสมัยที่ผ่านมา คือในโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมแบบประสม พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา มีวิชาบังคับเป็นแกนและวิชาเลือกตามความสนใจและความสามารถ มาถึงช่วงสมัยปัจจุบันลักษณะการเปิดวิชาบังคับและวิชาเลือกแล้วประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา หรือเป็นการเรียนการสอนในระบบหน่วยกิต ซึ่งประกาศใช้บังคับทั่วประเทศก็ปรากฏขึ้น เป็นครั้งแรกในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๑๘ อันเป็นหลักสูตรฉบับที่ใช้ชั่วคราว เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐ ไปสู่หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔

๔.๒.๒ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ และ พ.ศ. ๒๕๒๔

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ มีจุดหมายเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิธี และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้มีทัศนคติที่ดีต่อสังคมทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการ

ทำงานทั้งในส่วนตนและหมู่คณะ มานะ พากเพียร อุตุน ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพกฎหมายและกติกาสังคม รับผิดชอบตนเอง ครอบครัวย และสังคม รวมทั้งเสริมสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ให้รู้จักกลวิธี หน้าที่ ทำงาน เป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีเหตุผล ให้มีความรู้ และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิตทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้ง การฝึกงานและศึกษาเพิ่มเติม ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของ ชุมชน ให้รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญแก่ ท้องถิ่นตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความรู้และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบกษัตริย์ และ ร่วมกันธำรงรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติในการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อให้บรรลุจุดหมายดังกล่าว จึงกำหนดหลักการว่า เป็นหลักสูตรที่ให้การ ศึกษาพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพตามความสามารถและความสนใจ จัดโครงการเรียนให้จบ ในตัวเองหรือเป็นพื้นฐานศึกษาต่อได้ เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพ และเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่น ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตนโดยให้เรียนรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพ ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ของแต่ละบุคคล เป็นหลักสูตรที่สนอง ความต้องการของท้องถิ่นทางด้านอาชีพ และเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหา ความรู้ความชำนาญจากแหล่งวิทยาการและสถานประกอบการต่าง ๆ ได้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ มีจุดหมายให้ผู้เรียนรู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐาน แห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย นำใจนักกีฬา มี สุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายใจ มีความรับผิดชอบตนเอง ครอบครัวย ท้องถิ่น และประเทศชาติ ให้ผู้เรียน รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้ และทักษะเสมอ รักการทำงานและสามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อุตุน ประหยัด ให้มีความรู้และทักษะวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำ เนินชีวิตมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้ช่องทางในการ ประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ ให้มีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ให้รู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ใช้สิทธิ เสรีภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ตามหลัก กฎหมาย จริยธรรมและศาสนา ให้สำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม รักษาชาติ และ

ประชาธิปไตย ใช้สติปัญญาศึกษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ให้เข้าใจ พื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและโลกปัจจุบัน สำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติรู้จักแก้ปัญหา และข้อขัดแย้งด้วยปัญญาและสันติวิธี และเพื่อบรรลุจุดหมายดังกล่าว จึงกำหนดหลักการให้เป็นหลักสูตรที่เน้นการเลือกกลุ่มวิชาตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจ เพื่อยืดเป็นอาชีพต่อไป มุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญที่สามารถนำไป ใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริงหรือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรือเป็นพื้นฐานศึกษาต่อระดับสูงขึ้น มุ่งให้ผู้เรียนใฝ่แสวงหาความรู้ ความจริง ให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึกและซาบซึ้ง ในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรมและงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ มุ่งปลูกฝังคุณธรรมและความ กล้าทางจริยธรรม เน้นการปฏิบัติ มุ่งผสมผสานความรู้กับการปฏิบัติให้สอดคล้องกับภาวะ เศรษฐกิจ สังคม และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มุ่งการเลือกเพ้น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิตและการประกอบ อาชีพ มุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมมือกันใช้ความรู้ความสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคม และ ประการสุดท้าย เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ๒๕๒๗ : ๑๕๔)

๕.๒.๓ โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ ประกอบด้วยกลุ่มวิชา ๕ กลุ่ม คือกลุ่มวิชาภาษา ได้แก่ ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม สังคมวิทยา ประชากร ศึกษา และสิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ โดยบูรณาการทั้ง ๗ วิชานี้เข้าไปในหัวข้อประเทศของเรา เพื่อนบ้านของเรา และโลกของเรา กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แก่ พลศึกษา สุขศึกษา และ ศิลปศึกษา กลุ่มวิชาสุดท้ายคือ การงานและอาชีพ รวมบรรจุอยู่ในหลักสูตร ๓ ปี เป็นวิชาบังคับให้ ทุกคนต้องเรียนส่วนหนึ่ง และให้เลือกเรียนจากกลุ่มวิชาสามัญและวิชาอาชีพตามความถนัด ความสนใจ อย่างกว้างขวางอีกส่วนหนึ่ง โดยมีการเรียนและประเมินผลในระบบหน่วยการเรียน คือแบ่งปีการศึกษา ออกเป็น ๒ ภาคเรียน ภาคละ ๒๐ สัปดาห์ ซึ่งใช้สำหรับสอน ๑๔ สัปดาห์ สำหรับสอบระหว่างภาค และสอบปลายภาค ๒ สัปดาห์ เปิดเรียนสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า ๕ วัน วันละ ๗ คาบ คาบละ ๕๐ นาที รวมอย่างน้อย ๓๕ คาบ โดยจัดให้เรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรสัปดาห์ละ ๓๒ คาบ อีก ๓ คาบ ให้ใช้ในการแนะแนว จัดกิจกรรม สอนซ่อมเสริม หรือให้นักเรียนเรียนซ้ำรายวิชาที่ไม่ผ่าน สำหรับ

ค่าของหน่วยการเรียนนั้นกำหนดว่า ๑ คาบต่อหนึ่งสัปดาห์ ตลอดปี ๒ ภาคเรียน (๔๐ สัปดาห์) มีค่า ๑ หน่วยการเรียน หรือ ๒ คาบต่อ ๑ สัปดาห์ ๑ ภาคเรียน (๒๐ สัปดาห์) มีค่า ๑ หน่วยการเรียน หรือ ๔๐ คาบ ซึ่งรวมทั้งเวลาเรียนและทดสอบประเมินผลมีค่าเท่ากับ ๑ หน่วยการเรียน สำหรับอัตราเวลาเรียนนั้นวิชาภาษาไทยในชั้น ม.๑ เป็นวิชาบังคับทั้งหมด มี ๔ คาบต่อสัปดาห์ ในชั้น ม.๒ เป็นวิชาบังคับ ๔ คาบ และวิชาเลือก ๒ คาบ ม.๓ มีวิชาภาษาไทยบังคับ ๔ คาบ เช่นเดียวกัน แต่วิชาเลือกเพิ่มขึ้นเป็น ๔ คาบ ส่วนภาษาต่างประเทศเป็นวิชาเลือกทั้งหมด ในชั้น ม.๑ และ ม.๒ เรียน ๖ คาบ และ ม.๓ ไม่เกิน ๔ คาบ วิทยาศาสตร์เป็นวิชาบังคับทุกชั้น มีเวลาเรียนเท่ากันหมดคือ ๔ คาบ คณิตศาสตร์จัดเป็นวิชาบังคับเฉพาะในชั้น ม.๑ และ ม.๒ เรียน ๔ คาบ ส่วนใน ม.๓ คณิตศาสตร์เป็นวิชาเลือกไม่เกิน ๖ คาบ สังคมศึกษาเป็นวิชาบังคับทุกชั้น ๔ คาบ และใน ม.๓ มีวิชาเลือกสังคมศึกษาไม่เกิน ๔ คาบ ด้วย พละนามัยเป็นวิชาเป็นวิชาบังคับทุกชั้น ๓ คาบ ให้เรียนสุขศึกษา ๑ คาบ และพลศึกษาวิชาละ ๑ คาบ อีก ๒ วิชา และมีพลศึกษาให้เลือกในชั้น ม.๑ และ ม.๒ อีก ๒ คาบ ม.๓ ไม่เกิน ๔ คาบ ส่วนศิลปะศึกษาเป็นวิชาบังคับในชั้น ม.๑ และ ม.๒ จำนวน ๒ คาบ เป็นวิชาเลือกในชั้น ม.๑ และ ม.๒ อีก ๒ และ ๔ คาบ ตามลำดับ ในชั้น ม.๓ ศิลปะศึกษาเป็นวิชาเลือกทั้งหมด มีให้เลือกไม่เกิน ๖ คาบ อีกส่วนหนึ่งของกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพคือกิจกรรมนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนวิชาบังคับวิชาหนึ่ง ต้องเรียน ๑ คาบ ทุกภาคเรียนทุกชั้นและมีผลการเรียนผ่าน สำหรับกลุ่มวิชาการงานอาชีพมีวิชาการงาน ๔ คาบ เป็นวิชาบังคับทุกชั้น และมีวิชาอาชีพเป็นวิชาเลือกไม่เกิน ๖ คาบ ในชั้น ม.๑ และ ม.๒ และเลือกไม่เกิน ๑๒ คาบ ในชั้น ม.๓ รวมเวลาเรียนในชั้น ม.๑ และ ม.๒ เป็นวิชาบังคับ ๒๗ คาบ วิชาเลือก ๖ คาบ และในชั้น ม.๓ เป็นวิชาบังคับ ๒๑ คาบ วิชาเลือก ๑๒ คาบ แต่ละชั้นจึงมีคาบเรียนวิชาต่าง ๆ และกิจกรรมรวม ๓๓ คาบต่อสัปดาห์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นหลักสูตร ๓ ปี จัดเป็น ม.๔ ม.๕ และ ม.๖ เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนจะยึดเป็นอาชีพต่อไป มีระบบการจัดเวลาเรียนและประเมินผลแบบหน่วยการเรียนเช่นเดียวกับมัธยมศึกษาตอนต้น มีโครงสร้างประกอบด้วยวิชาบังคับและวิชาเลือกเช่นเดียวกัน เป็นวิชาบังคับร้อยละ ๓๔ คือวิชาสามัญและวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ วิชาสามัญประกอบด้วยภาษาไทย สังคมศึกษา พละนามัย วิทยาศาสตร์ วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพแยกประเภทหรือสาขา ออกเป็นช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรมพาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม ลักษณะการจัดให้มีวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพเป็นส่วนที่ทำ เพิ่มขึ้นมาใหม่ต่างจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

พ.ศ.๒๕๑๘ เป็นพื้นฐานวิชาชีพที่บังคับให้เด็กต้องเลือกเรียนแบบใดแบบหนึ่ง นอกจากวิชาบังคับ แล้วอีกส่วนหนึ่งที่เหลืออยู่คือร้อยละ ๖๖ เป็นวิชาเลือก มีทั้งเลือกตามแผนการเรียน และวิชาเลือก เสรีตามความสนใจจากรายวิชาในหมวดวิชาต่าง ๆ สำหรับอัตราเวลาเรียนก็มีส่วนประกอบเช่นเดียวกับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่จำนวนคาบของรายวิชาแตกต่างกันไป วิชาภาษาไทยและสังคมศึกษานั้น กำหนดไว้วิชาละ ๒ คาบ ทุกชั้น ตั้งแต่ ม.๔ ถึง ม.๖ พละนามัยแบ่งเป็นสุขศึกษา ๑ คาบ และพลศึกษาอีก ๑ คาบ วิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ ๓ คาบ ฟิสิกส์ ๔ คาบ เคมี ๓ คาบ เป็นวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องเลือกกำหนดเป็นวิชาบังคับให้ได้ไม่น้อยกว่า ๑๒ หน่วยการเรียน

๕.๒.๔ การเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตรใหม่

ระบบหน่วยการเรียนซึ่งถูกนำเข้ามาใช้แทนที่ระบบเปอร์เซ็นต์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีตัดสินผลการเรียน และวิธีการหรือสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องให้ต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง โดยเริ่มจากการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๘ ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๐๓ อย่างเด่นชัด คือ เปลี่ยนจากการเปิดเรียนปีละ ๓ ภาคเรียน เป็นปีละ ๒ ภาคเรียน ยกเลิกการแบ่งเป็นสายสามัญและสายอาชีพ ยกเลิกการแบ่งเป็นแผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ และแผนกทั่วไป เปลี่ยนวิธีวัดผลใหม่จากการตัดสินว่าจบประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๕) โดยถือผลการสอบครั้งสุดท้ายเพียงครั้งเดียว ซึ่งนำคะแนนผลการสอบทุกวิชามารวมกันแล้วตัดสินจากเกณฑ์ผ่านร้อยละ ๕๐ มาเป็นการตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา และตัดสินการจบหลักสูตรจากเกณฑ์ซึ่งประกอบด้วยจำนวนหน่วยของวิชาบังคับ วิชาเลือก ให้ครบตามโครงสร้าง การผ่านกิจกรรม และจำนวนหน่วยที่ได้ ตอนที่ใช้หลักสูตร พ.ศ.๒๕๑๘ เรียกหน่วยที่ตอนนำมาใช้ว่า "หน่วยกิต" ตามแบบการประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่าภาคทฤษฎีฟังบรรยาย ๑ ชั่วโมงใน ๑ สัปดาห์ ตลอดภาคเรียน มีค่า ๑ หน่วยกิต การฟังบรรยาย ๑ ชั่วโมงมีเงื่อนไขว่า ผู้เรียนจะต้องศึกษาในห้องสมุดหรือศึกษาค้นคว้า ทำงานนอกห้องเรียนอีกประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง ส่วนภาคปฏิบัติผู้เรียนจะต้องปฏิบัติงานในเวลาเรียนประมาณ ๒-๓ ชั่วโมงใน ๑ สัปดาห์ ตลอดภาคเรียน มีค่า ๑ หน่วยกิต ครั้นถึงการจัดทำหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ เกิดความเห็นว่าการให้ค่าระหว่างวิชาทฤษฎีและปฏิบัติต่างกันทำให้นักเรียนมัธยมซึ่งเป็นวัยรุ่นเปรียบเทียบว่าการเลือกวิชาอาชีพ ซึ่งเป็นภาคปฏิบัตินั้นส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาเรียนมาก ต้องทำงานหนักแต่ได้หน่วยกิตน้อย ผู้เรียนวิชาสามัญฟังบรรยายใช้เวลาเรียนน้อยก็สามารถผ่านหลักสูตรได้สบายกว่า ทำให้แผนการศึกษาที่ต้องการให้นักเรียนมัธยม

เลือกวิชาอาชีพก็จะดำเนินไปได้ยาก แม้จะลงทุนเครื่องมือและหาครูช่างเพิ่มขึ้น นักเรียนก็จะเลือกน้อยมาก และระดับอุดมศึกษาใช้ระบบหน่วยกิตได้เหมาะสมเพราะมีห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ พร้อมมูล ประกอบทั้งผู้เรียนมีวิชุดีพอที่จะรับผิดชอบตนเองได้ ระดับมัธยมศึกษาจึงนำกำหนดหน่วยอย่างอื่นขึ้น หน่วยตามหลักสูตร พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔ จึงมีชื่อว่า "หน่วยการเรียนรู้" (กองการมัธยมศึกษา ๒๕๒๔ : ๑)

ลักษณะการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลตามหลักสูตรใหม่ในสมัยนี้มีความแตกต่างจากสมัยก่อน ๆ เพราะจุดหมาย โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตรนี้ต่างไปจากหลักสูตรมัธยมเดิม แนวคิดในการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาต้องเปลี่ยนไปและสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งเปลี่ยนตามพัฒนาการของบ้านเมืองและความเจริญทางเทคโนโลยี ถ้าโรงเรียนมัธยมจะยืนหยัดทำอยู่อย่าง เดิมแม้ว่าเคยประสบความสำเร็จมาแล้วในกาลก่อนก็จะไม่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันที่การจัดการศึกษาของรัฐมุ่งที่จะให้ความเสมอภาคแก่ปวงชนในโอกาสที่จะศึกษาระดับมัธยมหลักสูตรมัธยมศึกษาจึงต้องจัดกว้างขวางเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และต้องจัดให้กับทุกคนที่ต้องการเรียนไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มน้อยที่จะมุ่งสู่อุดมศึกษาเท่านั้น (กองการมัธยมศึกษา ๒๕๒๔ : ก) หลักสูตรใหม่มุ่งพัฒนาคนทุกประเภททุกชนิดที่ต้องการเรียนมัธยมศึกษา จึงเปิดกว้างให้โรงเรียนมีโอกาสจัดแผนการเรียนหลาย ๆ แบบตามความแตกต่างของนักเรียนเพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง รู้จักคิด ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต รู้จักแสวงหาความรู้อันเป็นการศึกษาลดชีวิต การเรียนการสอนจึงไม่เน้นเนื้อหาวิชาอย่างเดียว เนื้อหาวิชาเป็นเพียงส่วนหนึ่งซึ่งเป็นสื่อทำให้เกิดการพัฒนาในตัวผู้เรียน การสอนจึงไม่เน้นให้ท่องจำเนื้อหาได้ แต่เน้นว่าได้เรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้น สามารถทำอะไรได้ เน้นการปฏิบัติและวิธีแก้ปัญหาอันเป็นการเรียนรู้ตามแนววิทยาศาสตร์ ให้ผู้เรียนเข้าใจ สามารถทำได้ รู้วิธีแก้ปัญหา ไม่ใช่ท่องจำเพื่อสอบเอาคะแนน ซึ่งเป็นการเรียนเพื่อสอบไม่ใช่เพื่อปฏิบัติ ระเบียบประเมินผลตามแนวหลักสูตรใหม่จึงมีวิธีการวัดการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ใช้ตลอดการเรียนการสอนทุกรายวิชา ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชาจากคะแนนผลการเรียนตลอดภาค ซึ่งประกอบด้วยคะแนนสอบระหว่างภาค สอบปลายภาค และคุณธรรมความเอาใจใส่ ระเบียบประเมินผลมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ กำหนดให้มีการประเมินผลก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้น เพื่อซ่อมเสริมสิ่งจำเป็นสำหรับการเริ่มเรียนเสียก่อน เมื่อเรียนไปก็จะมีการสอบไปเป็นระยะ ๆ นักเรียนต้องไม่ขาดการสอบหรือขาดการส่งงานที่ได้รับมอบหมาย ต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์ จึงจะมีสิทธิเข้าสอบปลายภาค วิชาที่สอบไม่ผ่านให้สอบแก้ตัวในจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ไม่ผ่านเฉพาะวิชา

นั้น ๆ ก่อนสิ้นสัปดาห์ที่ ๒ ของภาคเรียนถัดไป ถ้ายังสอบตกอีกให้เรียนซ้ำเพิ่มเติมในภาคปกติ โดยใช้ชั่วโมงสอนซ่อมเสริม เวลาว่าง หรือวันหยุด หรือมอบหมายการงานให้ไปทำโดยมีเวลาเรียนครบตามที่กำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น แล้วสอบให้เป็นกรณีพิเศษ มีบันทึกเวลาเรียนและผลการเรียน เช่นเดียวกับการเรียนปกติ หรือจัดให้เรียนภาคฤดูร้อน ซึ่งมีเวลาเรียนเพียง ๔ สัปดาห์ในเดือน เมษายน และต้องเร่งเรียนเพราะคาบสอนต่อสัปดาห์มีจำนวนเป็น ๕ เท่าของเวลาเรียนที่กำหนดไว้สำหรับภาคปกติ รายวิชาที่นักเรียนได้ผลการเรียนผ่านและได้หน่วยการเรียนมีผลเป็นตัวเลขระดับ "๑" ถึงระดับ "๔" ในขณะที่ถ้าไม่ผ่านจะได้ "๐" และรายวิชาใดนักเรียนได้ "มส" เพราะมีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๔๐ ไม่มีสิทธิ์สอบ หรือได้ "ร" เพราะขาดการส่งงานหรือการสอบระหว่างภาค ถ้าไม่ยอมแก้ "ร" หรือ "มส" นั้นก็จะยังคงปรากฏใน รบ.๑ ซึ่งแสดงผลการเรียน และเป็นเครื่องชี้ว่านักเรียนไม่จบหลักสูตร สำหรับเกณฑ์ตัดสินการจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ กำหนดว่า ข้อแรกนักเรียนต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกตามโครงสร้างของหลักสูตรไม่น้อยกว่า ๔๖ หน่วยการเรียน ข้อสอง นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรม ๑ คาบ ตลอด ๓ ปี มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ร้อยละ ๔๐ ขึ้นไป และข้อสาม นักเรียนต้องได้หน่วยการเรียนคือ มีผลตั้งแต่ "๑" หรือ "ผ่าน" ขึ้นไป ตามข้อหนึ่งไม่ต่ำกว่า ๔๕ หน่วยการเรียนและต้องได้หน่วยการเรียนของวิชาภาษาไทย และ สังคมศึกษาครบ ส่วนเกณฑ์ตัดสินการจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ กำหนดว่าต้อง เรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกให้ครบตามที่แผนการเรียนกำหนดไว้ ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับทั้งหมดและได้หน่วยการเรียนรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๗๕ หน่วยการเรียน และข้อสุดท้ายต้องเข้าร่วมกิจกรรม ๑ คาบ ต่อสัปดาห์ตลอด ๓ ปี โดยมีเวลาเข้าร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ เช่นเดียวกับ เจื่อนใจบังคับในมัธยมศึกษาตอนต้น

สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๑๔ พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔ คือการกำหนดรหัสสำหรับรายวิชาต่าง ๆ ทั้งรหัสและชื่อวิชาทั้งหมดของนักเรียนจะระบุในระเบียบหลักฐานแสดงผลการเรียน แทนการแสดงแต่เพียงคะแนนรวมทุกวิชา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ในใบสุทธิหรืออย่างเช่นสมัยก่อน มีการเปลี่ยนชื่อเรียกหมวดหมู่ซึ่งรวมหลายวิชา เข้าด้วยกันและ เคยเรียก ว่า "สายวิชา" กลายเป็น "หมวดวิชา" เน้นความสำคัญของวิชาการทำงาน และอาชีพจนจัดเป็น "หมวดวิชาการทำงานและอาชีพ" และ เน้นความสำคัญของการสร้างเสริมคุณภาพทางลักษณะนิสัยด้วย กิจกรรมจนกระทั่งกำหนดให้มี "หมวดกิจกรรม" และวางระเบียบเกี่ยวกับการจัดสอนและประเมิน ผลการเรียนการสอนกิจกรรมขึ้น ระบบการเรียนการสอนและการประเมินผลในระบบหน่วยการเรียน

มีหลักการ เปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรเก่าในระบบ เปอร์ เซ็นต์โดยสิ้นเชิง คือพัฒนาเด็กทุกคนไปตาม ความสามารถ ความถนัด และความสนใจที่แตกต่างกัน สอนโดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นหลัก ประเมินผลเป็นรายวิชาโดยวัดเป็นระยะ ๆ ตลอดภาคเรียน และเสร็จสิ้นภายในโรงเรียนโดยไม่ ต้องมีข้อสอบส่วนกลาง เป็นข้อสอบรวมจากหน่วยหนึ่งระดับใดมาวัด และรายวิชาที่นักเรียนสอบไม่ ผ่านก็สามารถสอบแก้ตัวเพื่อผ่านจุดประสงค์ที่ยังตกอยู่ได้

ข้อสรุปเรื่องพัฒนาการของหลักสูตรซึ่งมุ่งการทำงานและอาชีพ

หลักสูตรมัธยมศึกษาที่ประกาศใช้ในช่วงสมัยปัจจุบันมี ๓ ฉบับ คือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอน ปลาย พ.ศ.๒๕๑๘ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ มีข้อสังเกตที่สำคัญควรกล่าวถึงโดยสรุปคือ ประการแรกหลักสูตรใหม่ต้องการเปิด โอกาสให้เด็กได้เลือกเรียนตามความสามารถและความสนใจของตนมากยิ่งขึ้น มีเนื้อหาเหมาะสม กับสภาพท้องถิ่นหรือสภาพสังคมและ เศรษฐกิจมากขึ้น จึงเป็นหลักสูตรที่เปิดกว้าง มากกว่าสมัยใด ๆ ในอดีตประการต่อมาลักษณะการกระจายอำนาจการวัดผลไปให้โรงเรียน โดยจัดการวัดผลเป็น รายวิชา ทำให้การวัดผลเป็นเครื่องมือพัฒนาการเรียนของเด็กและการสอนของครู และทำให้การ สอนของครูเป็นไปในทางพัฒนาความสามารถ ความถนัดของเด็กอย่างแท้จริง ประการที่สาม หลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ มุ่งให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถและความถนัด เพื่อให้ได้รับการ ส่งเสริมอย่างถูกต้อง มีโอกาสพัฒนาได้เต็มศักยภาพ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถที่ได้จากมัธยมต้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจนใช้ เป็นอาชีพได้ หรือเป็นพื้นฐาน การศึกษาต่ออุดมศึกษาได้ ประการที่สี่ทั้งหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔ เน้นการ พัฒนาสติปัญญาความรู้วิชาการ และลักษณะนิสัย คุณธรรมจริยธรรมหรือความเป็นคนดี ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ หลัก ปรากฏอยู่ทุกหลักสูตรทุกยุคทุกสมัย ประการที่ห้า ทั้งหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔ เน้นสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับที่ เคยเน้นในหลักสูตรฉบับก่อน ๆ และ เน้นการฝึกให้มีนิสัยรักการทำงาน เน้นการปฏิบัติ รู้จักคิดรู้จักทำ และแก้ปัญหาด้วยปัญญาอย่าง สันติ ประการที่หก หลักสูตรสมัยปัจจุบันเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถหา ความรู้ความชำนาญได้จากสถานประกอบการหรือประกอบอาชีพอิสระจากภายนอกได้ ประการสุดท้าย คือหลักสูตรปัจจุบันมีโครงสร้างในระบบหน่วยการเรียน ซึ่งประเมินผลเป็นรายวิชา มีกระบวนการ สอบและตัดสินผลแตกต่างจากระบบ เปอร์ เซ็นต์ตามหลักสูตรทั้งหมดที่เคยใช้ก่อนหน้าเป็นอย่างมากมาช่วยลดความสูญเปล่าของเด็กที่จะต้องมานั่ง เรียนซ้ำส่วนที่ เรียนรู้แล้วในกรณีคะแนนรวมทุกวิชาสอบตก

๕.๓ การจัดองค์การบริหารมัธยมศึกษาและองค์การบริหารงานบุคคลในรูปคณะกรรมการข้าราชการครู

๕.๓.๑ การจัดองค์การบริหารและสนับสนุนโรงเรียนมัธยมศึกษา

ตั้งแต่เริ่มต้นช่วงสมัยปัจจุบันคือ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมา โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐยังคงอยู่ภายใต้สังกัดเดิมซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ คือกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา มีพัฒนาการของการจัดองค์การทางการศึกษาและแบ่งส่วนราชการเป็นหน่วยย่อยเพื่อทำงานเฉพาะ ซึ่งแตกต่างกันทั้งในระดับกระทรวงและระดับโรงเรียนเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ดังนี้

(๑) การแบ่งส่วนราชการในระดับกระทรวงศึกษาธิการ

ในระดับกระทรวงนั้น การจัดส่วนราชการของกระทรวงศึกษาธิการมีพัฒนาการคือ พ.ศ. ๒๕๑๗ มีการโอนสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าและวิทยาลัยวิชาการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ โอนสำนักงานเยาวชนแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรีมาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานส่งเสริมเยาวชน อนามัยงานวิทยาลัย เอกชนที่อยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกระทรวงศึกษาธิการไปอยู่ในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ พ.ศ. ๒๕๑๘ จัดตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีฐานะเป็นกรมในกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ยุบเลิกสำนักงานส่งเสริมเยาวชน ประกาศรวมสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัดเดียวกันเข้าด้วยกัน จัดตั้งเป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๒ ตั้งกรมเพิ่มอีก ๒ กรม คือกรมการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๕๒๓ ก็ตั้งกรมเพิ่มอีก ๒ กรม คือสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานเลขาธิการกรม กองวิชาการบริหารงานบุคคล และต่อมาอีก ๔ ปี ภายหลังจากได้จัดตั้งเพิ่มกองวินัยและนิติการ ส่วนราชการเดิมของกระทรวงศึกษาธิการที่มีอยู่แล้ว คือสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการฝึกหัดครู กรมการศาสนา กรมพลศึกษา กรมวิชาการ กรมศิลปากร กรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ วิทยาลัย เทคโนโลยี และอาชีวศึกษา

การแบ่งเขตการศึกษา มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งท้องที่ในความดูแลรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการออกเป็น ๑๓ เขต คือเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษาในส่วนภูมิภาค

อีก ๑๒ เขต เขตการศึกษา ๑ ประกอบด้วยจังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร
สมุทรปราการ เขตการศึกษา ๒ ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล เขตการศึกษา ๓
มีสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร เขตการศึกษา ๔ มี ภูเก็ต ตรัง กระบี่
พังงา ระนอง เขตการศึกษา ๕ มี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี
สมุทรสงคราม เขตการศึกษา ๖ มี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี สระบุรี ชัยนาท
และอุทัยธานี เขตการศึกษา ๗ มี พิษณุโลก นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ พิจิตร สุโขทัย เพชรบูรณ์
กำแพงเพชร เขต ๘ มี เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน พะเยา
เขต ๙ มี อุตรธานี หนองคาย เลย ขอนแก่น สกลนคร เขต ๑๐ มี อุบลราชธานี นครพนม กาฬสินธุ์
มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร มุกดาหาร เขต ๑๑ มี นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ
เขต ๑๒ มี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี นครนายก ระยอง จันทบุรี และตราด

การแบ่งท้องที่การศึกษาในส่วนกลางเกิดขึ้นด้วยเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔ มีประกาศกระทรวง
ศึกษาธิการแบ่งท้องที่การศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อการรับนักเรียน ให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียน
ซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่ไม่ต้องเดินทางไกล ๆ ให้เกิดปัญหาทั้งส่วนตนและส่วนสาธารณะ และเพื่อการโอน
ย้ายข้าราชการและครู อาจารย์ ให้ได้ทำงานใกล้ที่พักอาศัยรวม ๘ ท้องที่การศึกษา ซึ่งมีอาณาบริเวณ
ครอบคลุมจำนวนเขตแขวงทางการปกครอง กทม.แตกต่างกัน กำหนดเงื่อนไขบังคับผู้สมัครเข้าเรียน
มัธยมศึกษาว่า ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่การศึกษานั้น ๆ เลือกสมัครเข้าเรียนได้เฉพาะโรงเรียน
ที่ระบุชื่อไว้ในท้องที่ ไม่ให้สมัครเข้าเรียนในโรงเรียนท้องที่อื่น

การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ก็ทำให้เกิดองค์การที่มีส่วนมีบทบาทใน
การบริหารและสนับสนุนโรงเรียนมัธยมอีกหน่วยหนึ่ง เป็นกลุ่มซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยกรมวิชาการ และเป็น
ลักษณะกลุ่มของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการควบคุมมีขอบข่ายกว้างถึงสถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรใหม่
ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในสังกัดกรมต่าง ๆ หลายกรม แรกทีเดียวมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่องการจัดกลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๔ แล้ว ต่อมาเปลี่ยน
เป็นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๒ และต่อมาอีกระยะ
หนึ่งก็ยกเลิกระเบียบ พ.ศ.๒๕๒๒ เปลี่ยนเป็นใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียน
มัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๕ กลุ่มในลักษณะนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาที่เปิดสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นต้น หลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง และหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมมือกันปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้ดี

ยิ่งขึ้น และมีมาตรฐานใกล้เคียงกัน (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา ๒๕๒๔ : ๒๑)

(๒) การจัดหน่วยงานต่าง ๆ ภายในกรมสามัญศึกษา

ในระดับกรมนั้นการจัดส่วนราชการของกรมสามัญศึกษามีความเปลี่ยนแปลง คือ พ.ศ.๒๕๑๗ ยังคงมีกองตามการแบ่งส่วนที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๔ คือแยกเป็นสำนักงาน เลขาธิการกรม กองคลัง กองแผนงาน กองการเจ้าหน้าที่ กองการมัธยมศึกษา กองการประถมศึกษา กองการศึกษาพิเศษ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กองออกแบบและก่อสร้าง: หน่วยงานนิเทศก์ ต่อมาใน พ.ศ.๒๕๒๖ การจัดส่วนงานของกรมสามัญศึกษามีลักษณะประกอบด้วยกองต่าง ๆ คือ กองการมัธยมศึกษา สำนักงานเลขาธิการกรม กองการเจ้าหน้าที่ กองแผนงาน กองคลัง กองพัสดุและอุปกรณ์การศึกษา กองออกแบบและก่อสร้าง กองการศึกษาพิเศษ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานโครงการพิเศษ และ สำนักงานตรวจสอบภายใน

การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากจาก กลุ่มโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการที่กรมวิชาการจัดตั้งขึ้น ในระยะที่กรมสามัญศึกษาเดิม ซึ่งดูแล โรงเรียนประถมศึกษายังไม่ได้รวมกับกรมวิสามัญศึกษา ซึ่งดูแลโรงเรียนมัธยมศึกษานั้น ได้เกิดกลุ่ม โรงเรียนประถมศึกษาขึ้นแล้ว ๔ กลุ่ม ต่อมาหลังจากมีการรวมกรมทั้ง ๒ เข้าเป็นกรมสามัญศึกษา ใหม่แล้ว ในพ.ศ.๒๕๑๗ ดร.ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ อธิบดีกรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ในส่วนกลางขึ้นโดยโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลางขึ้นโดยโรงเรียนเลือกเข้ากลุ่มตามความสมัครใจ หรือดีอาณาเขตใกล้เคียงกัน หรือเป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรกว้างเช่นเดียวกัน เป็นหลักในการเลือก กลุ่มหนึ่งประกอบด้วย ๖-๑๕ โรงเรียน มีศึกษานิเทศก์เป็นผู้ประสานงานอย่างน้อยกลุ่มละ ๑ คน ปรากฏว่าในระยะแรกรวมกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางได้เป็น ๔ กลุ่ม เรียกว่ากลุ่มที่ ๔ ถึง กลุ่มที่ ๑๓ โดยนับต่อจากกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา ๔ กลุ่ม เพราะสังกัดกรมเดียวกัน ต่อมากลุ่มที่ ๑๑ และ ๑๒ ยุบรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน ทำให้คงเหลือกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางเพียง ๔ กลุ่ม ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๕๑๘ นายสมาน แสงมลิ อธิบดีกรมสามัญศึกษา ได้จัดตั้งกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ในส่วนภูมิภาคขึ้น จังหวัดหนึ่งมีกลุ่มโรงเรียน ๑-๓ กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีศึกษานิเทศก์จังหวัดเป็นผู้ประสาน งาน ได้วางระเบียบกรมสามัญศึกษาว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๑๘ ขึ้น และในระยะ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการจัดตั้ง ยุบเลิก หรือโอนโรงเรียนแยกสังกัดออกไป กรมสามัญศึกษาก็ประกาศกำหนดการจัดกลุ่มโรงเรียนเสียใหม่ กลุ่มในลักษณะนี้จึง เป็นกลุ่มโรงเรียน

มัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปรึกษาหารือพิจารณาแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน และเพื่อระดมสรรพกำลังในการทำงานทั้งด้านบริหาร วิชาการ และกิจกรรมอย่างอื่นที่เหมาะสม ซึ่งให้ผลสัมฤทธิ์ดีกว่าวิธีทำงานโดยลำพัง (หน่วยศึกษานิเทศกรรม ส่วมัธยมศึกษา ๒๕๒๑ : ๔)

(๓) การจัดองค์การภายในโรงเรียนมัธยม

ในระดับโรงเรียนการแบ่งงานออกเป็นส่วนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ระยะเวลาแรกมีลักษณะเช่นเดียวกับสมัยก่อน ๆ คือจัดเป็นฝ่าย "ธุรการ" "ปกครอง" และ "วิชาการ" โดยมีผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบดูแลแต่ละฝ่าย ครั้นในเวลาต่อมา คือ พ.ศ.๒๕๒๑ มีการเพิ่มฝ่าย "บริการ" ขึ้นมาอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อแบ่งเบาภาระของ ๓ ฝ่ายเดิมในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ กรณีที่โรงเรียนมีขนาดเล็กปริมาณงานไม่มากก็ใช้คนน้อยลงดูแลหลายฝ่าย เมื่อปริมาณงานโรงเรียนขยายตัวจนขนาดใหญ่ขึ้นจึงมีหัวหน้าฝ่ายได้มากขึ้น ตามเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๒๔ กำหนดให้โรงเรียนที่มีห้องเรียนตั้งแต่ ๕ ห้องขึ้นไปไม่มีผู้ช่วยผู้บริหารได้ ๑ คน เป็นตำแหน่งที่ ๑ และเมื่อมีห้องเรียน ๑๐ ห้อง ๑๕ ห้อง หรือ ๒๐ ห้องขึ้นไป จะแต่งตั้งตำแหน่งที่ ๒, ๓ และ ๔ ได้ตามลำดับ ซึ่งโรงเรียนมีอำนาจมอบหมายได้เองว่าจะให้ตำแหน่งได้รับผิดชอบฝ่ายใด นอกจากนี้มีงานหมวดวิชา งานสนับสนุนการสอนประเภทต่าง ๆ รวม ๑๑ ประเภท ได้แก่ งานโภชนาการ อนามัยโรงเรียน แนะแนว การเงินและบัญชี ธุรการ บรรณารักษ์ กิจกรรมนักเรียน ทะเบียนวัดผล พัสดุ โสภิตศึกษา และงานครูผู้ปกครอง (ในโรงเรียนประจำ) ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียนว่าขนาดใหญ่ก็ต้องการกำลังคนทำงานสนับสนุนการสอนมากด้วย โรงเรียนขนาดเล็กมีชั้นเรียนไม่เกิน ๔ ชั้นเรียน มีจำนวนครูสนับสนุนการสอนได้เพียง ๒ คน โรงเรียนขนาดกลางมีชั้นเรียนไม่เกิน ๑๔ ชั้น มีครูสนับสนุนการสอนได้ ๔ คน โรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนชั้นเรียนไม่เกิน ๒๗ ชั้น มีครูสนับสนุนการสอนได้ ๖ คน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษเกิน ๒๗ ชั้นเรียน จะมีครูสนับสนุนการสอนได้ ๑๐ คน หรือเกิน ๑๐ คน เมื่อมีชั้นเรียนเกิน ๔๒ ชั้นขึ้นไปอีกส่วนหนึ่งเป็นงานสนับสนุนการบริหารที่กำหนดขึ้นโดยแต่งตั้งผู้ปฏิบัติเป็นการภายในของโรงเรียนไม่ต้องลดคาบสอน ได้แก่ งานอาคารสถานที่ งานปกครองนักเรียน ซึ่งรวมทั้งหัวหน้าตึก หัวหน้าคณะ หัวหน้าระดับชั้น งานทะเบียนนักเรียน งานสารสนเทศ งานปรับซ่อมบำรุง งานส่งเสริมจริยธรรม งานพัฒนาชุมชน งานประชาสัมพันธ์ และผู้ปกครองสัมพันธ์ (เอกวิทย์ ณ ถลาง ๒๕๒๔ : ภาคผนวก ๑-๓)

๕.๓.๒ การขยายปริมาณ และปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน

การจัดโรงเรียนเข้าโครงการต่าง ๆ ซึ่งเริ่มมีขึ้นตั้งแต่ช่วงสมัยที่แล้วตามความมุ่งหมายหลักเพื่อพัฒนาการศึกษานั้น ยังคงสืบเนื่องมาถึงตอนต้นของช่วงสมัยนี้ คือโครงการเปิดโรงเรียนประจำอำเภอ ซึ่งมีช่วงเวลาดำเนินการตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๑๙ ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งเพิ่มขึ้นปีละ ๓๖ โรงเรียน และกำหนดว่าเมื่อถึงที่สุดแผนนี้แล้วจะมีโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอครบทุกอำเภอ ครั้นต่อมาการขยายปริมาณโรงเรียนยิ่งถูกเร่งสูงขึ้นอีก เพราะเกิดโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๘-๒๕๒๐ เนื่องจากความต้องการการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของประชาชนและเหตุผลทางการเมือง (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๑ : ๔) และนอกจากการขยายปริมาณโดยการจัดตั้งโรงเรียนใหม่แล้ว ยังมีการเพิ่มจำนวนนักเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่เดิมโดยไม่เพิ่มอาคารหรือห้องเรียน คือการจัดชั้นเรียนแบบ ๒ ผลัด หรือการเปิดสอนรอบบ่าย กรมสามัญศึกษาจัดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งเปิดรับมัธยมศึกษาตอนต้นชั้น ม.ศ.๑ และมีธยมศึกษาตอนปลายชั้น ม.ศ.๔ ที่เป็นผลลัพท์ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๗ เป็นต้นมา เพราะเห็นว่าเพิ่มปริมาณได้มากและน่าจะส่งผลดีที่สุดต่อคุณภาพและการจัดโรงเรียน (คณะกรรมการโครงการเปิดเรียน ๒ ผลัด ๒๕๑๗ : ๑) ตัวเลขจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนผลลัพท์แสดงจำนวนสูงพอสมควร เช่น ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ มีรวมทั้งสิ้น ๘๕ โรงเรียน และในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนส่วนภูมิภาคด้วย ๔๕ โรงเรียน (กองแผนงานกรมสามัญศึกษา ๒๕๑๙ : ๒๗) โครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค (คมก.) ซึ่งดำเนินการระหว่างปี พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๑๙ ก็กำหนดให้เปิดโรงเรียนเป้าหมายในช่วงเวลา ๕ ปี รวม ๓๘ โรงเรียน และโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท (คมช.) เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ ซึ่งเปิดสอนวิชาสามัญและวิชาอาชีพที่เหมาะสม โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม ก็ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ คือในช่วงของแผนพัฒนา พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๑๙ และมีจำนวนเป้าหมาย ๑๙๘ โรงเรียน โครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิกานั้น เมื่อสิ้นสุดโครงการครั้งแรกไปแล้วได้มีโครงการที่ ๒ ด้วย คือมีทั้ง คมก.๑ และ คมก.๒ ต่อมาโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) อีก โดยเริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๒ สำนักงานโครงการพิเศษ (สคส.) ของกรมสามัญศึกษา จัดโครงการ มพช. ซึ่งมีโรงเรียนในโครงการ ๔๒ โรงเรียนกระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศ ได้เงินกู้จากธนาคารโลกจำนวนมาก ดำเนินการเริ่มตั้งแต่จัดอบรมสัมมนาผู้บริหารหลายครั้ง จัดไปปฏิบัติงานในประเทศและต่างประเทศหลายแห่ง จนกระทั่งถึงสร้างอาคารสถานที่ให้ และให้อุปกรณ์เครื่องมือช่วยการเรียนการสอน โครงการ มพช. ขยายจำนวน

โรงเรียนเพิ่มขึ้นทุกปี ตามแผนพัฒนาระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๒๗ แต่หลังจาก มพช. รุ่นแรก
 สำนักงานโครงการพิเศษจัดงบประมาณน้อยลงให้แก่โรงเรียน เพราะมีจำนวนโรงเรียนมากขึ้น
 คือ ประมาณปีละ ๑๕๐ โรงเรียน และในขณะเดียวกันกรมสามัญศึกษาก็อยากให้โรงเรียนมัธยม
 อื่น ๆ มีบทบาทเกี่ยวกับชุมชนบ้าง จึงจัดโครงการทดลองจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (ศพช.)
 ขึ้น เขตละ ๒ โรงเรียนต่อปี บางเขตเห็นว่าน้อยไปก็จัดมากขึ้น เช่น เขตการศึกษา ๗ จัดปีละ
 ๘ โรงเรียน จัดโดยโรงเรียนไม่มีงบประมาณเลยใช้แต่เพียงรายรับปกติของโรงเรียน ซึ่งได้รับ
 ประจำอยู่แล้ว โรงเรียน มพช. เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ผู้บริหารมีตำแหน่งไม่เกินอาจารย์ใหญ่
 การพัฒนามุ่ง ๓ หลัก ที่สำคัญคือ การศึกษา สุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ ประชาชนได้รับการสอน
 และบริการโดยโรงเรียนต้องสร้างโครงการขึ้นมา มีการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนด้วยวิธีการ
 ต่าง ๆ เช่น หาโอกาสสอดแทรกให้ความรู้แก่ประชาชนที่ที่เขาชอบไปรวมกัน ตัวอย่างคือ ศาสน-
 สถานในวันสำคัญทางศาสนา สถานที่ซึ่งมีภาพยนตร์กลางแปลงหรือมีการรวมประชาชนเป็นพิเศษ เช่น
 หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.ศว.) มาปฏิบัติงาน นิมนต์พระหรือ
 เชิญนักปาฐกถามาสอนจริยธรรม สุขภาพอนามัยกฎหมายกับชีวิตประจำวัน การส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ
 และเปลี่ยนแปลงวิธีประชุมผู้ปกครองนักเรียนมา เป็นผู้ปกครองได้รับของแจกที่โรงเรียนทำขึ้นเอง
 มากกว่าการเอาแต่ข้อบริจาคนักเรียนมา เป็นผู้ปกครองไม่ยอมมาประชุม ของที่แจกเป็นผลผลิตจากการเรียนของ
 เด็กในโรงเรียน เช่น เครื่องดื่ม อาหารว่างประเภทน้ำอ้อย น้ำมะขาม พวงกุญแจ พันธุ์ไม้ เป็นต้น
 กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนทำต้องหาวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วม และกิจกรรมของชุมชนโรงเรียน
 ก็ต้องหาวิธีเข้าไปช่วยทั้งความเคลื่อนไหวส่วนรวม และชีวิตความเป็นอยู่รายบุคคล (ชูศักดิ์ บุศราคำ
 ๒๕๒๖ : ๔๒-๔๔)

อีกโครงการหนึ่งคือ โครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร เกิดขึ้นโดยคณะกรรมการ
 อำนวยการการใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีกรมวิชาการทำหน้าที่เป็นเลขานุการ เนื่องจาก
 หลังการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑
 ไปแล้ว อบรมผู้บริหารและครูผู้สอนไปแล้ว เมื่อติดตามผลปรากฏว่า ยังมีโรงเรียนจำนวนมากไม่
 สามารถใช้หลักสูตรได้ตรงตามแนวทางของหลักสูตร สมควรจัดโครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร
 ขึ้นเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นที่มีขนาดและสภาพใกล้เคียงกัน และเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับโรงเรียน
 อื่นศึกษาดูงานด้วย โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นโรงเรียนรัฐหรือเอกชน โรงเรียนที่สมัครใจเข้าโครงการ
 ต้องเป็นโรงเรียนที่มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตัวเอง และพอใจที่จะปฏิบัติงานช่วยตัวเองให้
 มากที่สุด โดยใช้งบประมาณปกติที่มีอยู่ กรมวิชาการ กรมเจ้าสังกัด ศึกษาพิเศษ และเขตการศึกษา
 มุ่งให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการให้แนวคิด และเป็นกำลังใจให้โรงเรียนพยายามพัฒนาตัวเอง ช่วย

โรงเรียนอื่นและช่วยท้องถิ่น ในการพัฒนาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ มุ่งคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ ทำได้ตามหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างหลักสูตร มีเอกลักษณ์พิเศษของตนเอง มีภาวะการเป็นผู้นำบุคลากรร่วมมือ สามัคคี และตั้งใจทำงาน พึ่งตนเองและเป็นตัวอย่างที่ดี มีหลักเกณฑ์ประเมินใหญ่ ๆ อยู่ ๔ หมวด คือ การบริหารด้านวิชาการ และการจัดกระบวนการเรียนการสอน การบริหารด้านบุคลากร การบริหารด้านอาคารสถานที่ และกิจกรรมดีเด่นของโรงเรียน โรงเรียนไม่ผ่านหมวดใดต้องสอบซ่อมโดยผู้ประเมินจะใช้เวลาเพื่อพัฒนาตัวเอง (รตนาภรณ์ ธรรมโกศล ๒๕๒๔ : ๔๓-๔๗) โครงการนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปลายปีการศึกษา ๒๕๒๓ แบ่งเป็น ๒ ระยะ ระยะแรกระหว่างปีการศึกษา ๒๕๒๓-๒๕๒๖ ระยะที่ ๒ ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๒๗-๒๕๓๐ ในระดับมัธยมศึกษากรมวิชาการดำเนินงานร่วมกับ เขตการศึกษา กลุ่มโรงเรียน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน นอกจากนี้ยังได้ขอความร่วมมือจากหน่วยอื่น เช่น กรมอาชีวศึกษา กรมการฝึกหัดครู เมื่อประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ โครงการนี้ก็คลุมมัธยมศึกษาตอนปลายด้วย โรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์ประเมินได้รับเกียรติบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศเกียรติคุณให้เป็นโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร

นอกจากนี้วิธีวิธีการกระตุ้นส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษาพัฒนาคุณภาพตนเองในรูปของการประเมินผลโดย เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานแล้วปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ให้เท่ากับเกณฑ์หรือสูงกว่า เรียกว่าประเมินมาตรฐานโรงเรียน และในรูปของการประเมินโรงเรียนดีเด่นโดยเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนขนาดเดียวกันทั้งหมดในเชิงประกวดแข่งขันหรือคัดเลือกโรงเรียนดีที่สุดในประจำปีการศึกษาอีกด้วย

๕.๓.๓ องค์การบริหารงานบุคคลในรูปคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.)

ในปีแรกของช่วงสมัยปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๑๗ ระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูยังเป็นไปเช่นเดียวกับสมัยที่ผ่านมา คือเป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่ง และเป็นระบบชั้น ซึ่งกำหนดให้มีขั้นจัตวาสำหรับงานเสมียนพนักงาน ชั้นตรีสำหรับหน้าที่ประจำแผนก ชั้นโทสำหรับหน้าที่กวดหน้าแผนก ชั้นเอกสำหรับตำแหน่งหัวหน้ากอง และชั้นพิเศษ เป็นตำแหน่งผู้อำนวยการกอง และรองอธิบดีขึ้นไป ในกรมกองซึ่งเป็นเจ้าสังกัดของโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนในระดับโรงเรียนก็มีระบบชั้นเป็นขั้นจัตวา ตรี โท เอก ในตำแหน่งครูจัตวา ครูตรี ครูโท และอาจารย์ ตามลำดับ ฝ่ายบริหารโรงเรียนก็ได้รับการส่งเสริมโดยได้รับการปรับขยายให้เป็นชั้นพิเศษ ตั้งแต่ปลายช่วง

สมัยที่แล้ว คือใน พ.ศ.๒๕๑๕ มีโรงเรียนได้รับการกำหนดให้ผู้บริหารเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน
 ชั้นพิเศษได้ ๑๒ โรงเรียน ได้แก่ สตรีวิทยา เทพศิรินทร์ ทวีธาภิเศก ยุพราชวิทยาลัย สตรีศรีสุริโยทัย
 พิบูลวิทยาลัย ปทุมคงคา สายน้ำผึ้ง ยานนาวาเวศวิทยาคม นนทบุรีวิทยา สวนกุหลาบวิทยาลัย และ
 วัตถุประสงค์วิถรราม แต่ตัวผู้อำนวยการโรงเรียนได้รับแต่งตั้งจริงไปเฉพาะ ๑๐ โรงเรียนแรก เพราะ
 อีก ๒ แห่งสุดท้ายยังได้รับเงินเดือนไม่ถึงเกณฑ์ จนกระทั่งปีต่อ ๆ มาจึงแต่งตั้งเพิ่มโดยย้ายผู้บริหาร
 อื่นเข้าไปแทน และเริ่มมีผู้บริหารโรงเรียนชั้นพิเศษเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ.๒๕๑๗-๒๕๑๘
 ในขณะที่ไม่มีอาจารย์สายปฏิบัติการสอนคนใดได้เลื่อนเป็นชั้นพิเศษ คงได้เลื่อนขั้นขึ้นสูงสุดเพียงชั้นเอก
 (เจิม สิบจรรยา ๒๕๓๐ : สัมภาษณ์ ๓๐ ก.ย. ๓๐) เรื่องขั้นของข้าราชการพลเรือนนั้นเป็นฐานะ
 ประจำตัวคล้ายยศของทหาร และไม่มีการลดขั้นเพราะการเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง การกำหนดอัตรา
 เงินเดือนเป็นไปตามขั้นข้าราชการ เมื่อมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘
 ขึ้นมา เป็นการจัดระเบียบการบริหารบุคคลใหม่หลายประการ โดยเฉพาะการยกเลิกขั้นข้าราชการ
 และจัดให้มีระบบการจำแนกตำแหน่ง (Position Classification) ขึ้นแทน กล่าวคือ มีการ
 จำแนกตำแหน่งออกเป็นพวก ๆ รวมตำแหน่งที่มีลักษณะงานอย่างเดียวกัน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ
 ตลอดจนความยากง่ายอยู่ในระดับใกล้เคียงกันเข้า เป็นพวกเดียวกันหรือสายงานเดียวกันแล้วกำหนด
 เงินเดือนตลอดจนคุณสมบัติผู้ที่จะได้รับการบรรจุไว้ ผู้ปฏิบัติงานลักษณะเดียวกันรับผิดชอบมากย่อม
 ได้รับเงินเดือนมาก รับผิดชอบน้อยได้รับน้อยลงตามส่วน ผู้เข้าเป็นข้าราชการจึงได้รับการบรรจุ
 ตามตำแหน่งที่ได้รับการจำแนกได้และกำหนดเป็นมาตรฐานแล้ว หลักเกณฑ์กลางปรากฏอยู่ในมาตรา
 ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘ แบ่งเป็นตำแหน่งระดับที่ ๑ เป็น
 เสมียนพนักงานซึ่งเป็นงานระดับล่างไม่ยุ่งยากไปจนถึงตำแหน่งระดับที่ ๑๑ เป็นปลัดกระทรวง ซึ่ง
 รับผิดชอบมาก กำหนดเงินเดือนขั้นต่ำ ๗๕๐ บาท ถึงขั้นสูงสุด ๑๐,๕๐๐ บาท ให้ระดับหนึ่งมี ๑๘ ชั้น
 ระดับสองถึงระดับหกต่างก็มี ๑๒ ชั้น ระดับเจ็ดมี ๑๑ ชั้น ระดับแปดถึงสิบเอ็ดมีจำนวนชั้นลดน้อยลง
 ทุกที่จาก ๑๐ ชั้น จนเหลือ ๗ ชั้น (กรมพล ท้องธรรมชาติ ๒๕๒๑ : ๒๕๗) และเมื่อเปลี่ยนมาใช้
 ระบบจำแนกตำแหน่งข้าราชการพลเรือนก็ได้รับการพิจารณาจากฐานะเดิม เปลี่ยนเป็นระดับต่าง ๆ
 คือ ชั้นจตุรกำหนดเป็นระดับ ๑ และเป็นระดับ ๒ ได้โดยอัตโนมัติ ชั้นตรีกกำหนดเป็นระดับ ๒ ถ้า
 ปฏิบัติงานในระดับ ๒ และเป็นระดับ ๓ ถ้าปฏิบัติงานในระดับ ๓ ชั้นโทกำหนดเป็นระดับ ๔ ชั้นเอก
 กำหนดเป็นระดับ ๕ ถึง ๖ ถ้าปฏิบัติงานในระดับ ๕ หรือ ๖ ชั้นพิเศษกำหนดเป็นระดับ ๗ ขึ้นไป
 (ไพโรจน์ สิตปรีชา ๒๕๒๓ : ๑๘) อย่างไรก็ตามทั้งก่อนและหลังปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ข้าราชการครู

เป็นข้าราชการพลเรือนประเภทหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน มีคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) เป็นองค์กรกลางทำหน้าที่ออกกฎและระเบียบ คุ้มครอง ขูดเพื่อประโยชน์ในการบรรจุแต่งตั้ง เสนอแนะการปรับปรุงเงินเดือนหรือเงินเพิ่มค่าครองชีพ หรือสวัสดิการแก่ข้าราชการด้วย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเป็นผู้ประสานงาน และดำเนินงานพัฒนาข้าราชการ ทำการวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและการจัดระบบราชการ เพื่อเสนอคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนและผู้เกี่ยวข้อง เช่น กำหนดอัตราเงินเดือน หลักการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการ มาตรการในการลงโทษทางวินัย ทุกกระทรวงย่อมต้องปฏิบัติตามแบบพิธีที่ ก.พ. กำหนดเป็นหลักการไว้ทั้งสิ้น (ประมวล ท้องธรรมนูญ ๒๕๒๑ : ๒๕๔) และครูสภาได้ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางสำหรับข้าราชการครูแทน ก.พ. ตามพระราชบัญญัติครูที่ใช้อยู่ตลอดมา ทำหน้าที่แทน ก.พ. โดยใช้ระเบียบ และกฎข้อบังคับทางกฎหมายทุกประการของ ก.พ.

การเปลี่ยนแปลงลักษณะการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ซึ่งนำระบบจำแนกตำแหน่งเข้ามาใช้ทำให้ชื่อตำแหน่งและชื่อระดับ เงินเดือน ซึ่งจำแนกตามตำแหน่งมีวิธีเรียกแตกต่างกันไปจากเดิม ซึ่งยังคงใช้ต่อมาถึงหลังการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติครูมาใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. ๒๕๒๓ เมื่อเกิดพระราชบัญญัติครูแล้วด้วย คือตำแหน่งครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหลายของกรมสามัญศึกษาต้องเปลี่ยนไปตามระเบียบ พ.ศ. ๒๕๑๘ ให้ครูจตุราเป็น "ครู ๑" ได้รับเงินเดือนระดับ ๑ ถึงระดับ ๓ ครูตรีเปลี่ยนเป็น "ครู ๒" ได้รับเงินเดือนระดับ ๒ ถึงระดับ ๔ ครูโท เปลี่ยนเป็น "อาจารย์ ๑" ได้รับเงินเดือนระดับ ๓ ถึงระดับ ๕ ข้าราชการครูชั้นเอกซึ่งเรียกตำแหน่งว่า อาจารย์ต้องเปลี่ยนเป็น "อาจารย์ ๒" ได้รับเงินเดือนระดับ ๕ ถึงระดับ ๖ และมีตำแหน่งที่เพิ่มขึ้นมาคือ "อาจารย์ ๓" ให้ได้รับเงินเดือนระดับ ๖ ถึงระดับ ๘ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่คลุมไปถึงระดับเงินเดือนสูงเท่ากับข้าราชการชั้นพิเศษสมัยก่อนคือ ระดับ ๗ ขึ้นไป เมื่อมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้มีการกำหนดตำแหน่งเป็นสาย ก. ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้สอนในหน่วยงานทางการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี ครู ๑ ครู ๒ อาจารย์ ๑ อาจารย์ ๒ และอาจารย์ ๓ สาย ข. มีหน้าที่เป็นผู้บริหารและให้การศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้อำนวยการโรงเรียน และตำแหน่งสาย ค. ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาที่ไม่สังกัดโรงเรียนเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับมัธยม คือ สารวัตรนักเรียนและนักศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้ช่วยศึกษานิเทศก์ ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัด ผู้ช่วยศึกษาธิการเขต ศึกษาธิการเขต และตั้งแต่ใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้

การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูก็ถูกแยกออกจาก ก.พ.และคุรุสภา มาอยู่ในคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ซึ่งมีสำนักงานเป็นกรมใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนคุรุสภา ก็ยังเป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการมีฐานะ เป็นนิติบุคคลแต่ไม่ได้เป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นนิติบุคคลโดยอำนาจของกฎหมายพิเศษ คือพระราชบัญญัติครู พ.ศ.๒๔๘๘ จึงเป็นสภาที่อยู่ในลักษณะสถาบันอาชีพครู มีสิทธิ หน้าที่ และรายได้เป็นของตนเองแยกจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยเด็ดขาด

คณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ประกอบด้วย รัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการ ก.พ. เลขาธิการคุรุสภา ผู้ทรงคุณวุฒิในหลักราชการหรือการบริหารงานบุคคล ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ซึ่งรับราชการ หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือตำแหน่งที่เทียบเท่ามาแล้ว และมีได้เป็นข้าราชการการเมืองจำนวนห้าคน โดยต้องเป็นผู้ซึ่งรับราชการอยู่ไม่น้อยกว่าสามคน และข้าราชการครูผู้ได้รับเลือกเป็นผู้แทนข้าราชการครูจำนวนเจ็ดคน เป็นกรรมการ เลขาธิการ ก.ค. เป็นกรรมการและเลขานุการ ให้ ก.ค. เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นรองประธานกรรมการ คุณสมบัติและสัดส่วนของผู้แทนข้าราชการครูและวิธี เลือกตั้งผู้แทนข้าราชการครูตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดในกฎ ก.ค.

อำนาจหน้าที่ของ ก.ค.คือ เสนอแนะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายบริหารงานบุคคล ออกกฎ และระเบียบ ดีความและวินิจฉัยปัญหาเนื่องจากการใช้พระราชบัญญัตินี้ มติ ก.ค. เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วใช้บังคับได้ หน้าที่ต่อไปคือ ควบคุมตรวจสอบให้กรมและหน่วยงานการศึกษาปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้แล้วรายงาน หน้าที่รักษาทะเบียนประวัติข้าราชการครู หน้าที่รับรองคุณวุฒิและกำหนดอัตราเงินเดือน และอื่น ๆ (ไมตรี ชุมชัย ๒๕๒๖ : ๕๗-๖๓)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. ๒๕๒๓ นอกจากกล่าวถึงคณะกรรมการแล้ว ส่วนอื่น ๆ กล่าวถึงการประชุมคณะกรรมการ กล่าวถึงอนุกรรมการข้าราชการครู สามีญประจำกรม อนุกรรมการข้าราชการครูสามีญประจำจังหวัด คุณสมบัติและวิธี เลือกตั้งผู้แทนข้าราชการครู อำนาจหน้าที่ อ.ก.ค.กรม อ.ก.ค.จังหวัด อ.ก.ค.กรุงเทพมหานคร อ.ก.ค.วิสามัญ คุณสมบัติทั่วไปของผู้ที่จะ เป็นข้าราชการครู บัญชีอัตราเงินเดือน เงินเพิ่มค่าครองชีพ และสำหรับ ตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษ วันเวลาทำงาน เครื่องแบบข้าราชการครู บำเหน็จบำนาญ ความหมายของ

คำว่า ตำแหน่ง การปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การบรรจุและแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติหน้าที่ การย้าย โอน รักษาการในตำแหน่ง เลื่อนขั้นดำรงตำแหน่ง เลื่อนขั้นเงินเดือน วินัยและการรักษา วินัย

กฎหมายระเบียบที่ประกาศใช้บังคับให้เกิดส่วนราชการ หน่วยงาน และการบริหารงาน บุคคลในช่วงสมัยนี้เริ่มด้วยระยะแรกของช่วงสมัยยังคงใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินคือ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๔ ซึ่งใช้มาตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ และมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบางส่วนเป็นระยะจนถึงปี พ.ศ.๒๕๑๙ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๖ ซึ่งจัดระเบียบกระทรวง ทบวง กรม ไว้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๕ ก็คงใช้บังคับต่อมาเช่นเดียวกัน และมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕ (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ.๒๕๒๒ กำหนดส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวงใด ๆ ขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๒ และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕ (ฉบับที่ ๒๖) พ.ศ.๒๕๒๓ แบ่งส่วนราชการกระทรวงศึกษาธิการขึ้นใหม่ให้เหมาะสม และเมื่อมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ.๒๕๒๓ แล้วก็ออกกฎ ก.ค. ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๒๓) ว่าด้วยคุณสมบัติ สัดส่วนและวิธีการเลือกตั้งผู้แทนข้าราชการครูเข้าร่วมเป็นกรรมการใน ก.ค. และอนุกรรมการใน อ.ก.ค.กรม อ.ก.ค.จังหวัด และ อ.ก.ค.กรุงเทพมหานคร กฎ ก.ค.ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๒๕) ว่าด้วยการกำหนดระดับเงินเดือนของตำแหน่งข้าราชการครู ซึ่งระบุให้ตำแหน่งอาจารย์ ๓ และผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษามีโอกาสได้รับเงินเดือนในระดับ ๔ เมื่อผ่านการประเมินตามวิธีการที่ ก.ค.กำหนด ในส่วนของวินัยและการรักษาวินัยที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๕ เช่นเดียวกับเรื่องระบบจำแนกตำแหน่ง ซึ่งเริ่มใช้ในปี พ.ศ.๒๕๑๕ ได้มีการออกกฎ ก.พ. ฉบับที่ ๖ (พ.ศ.๒๕๑๕) ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา กฎ ก.พ. ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๑๕) ว่าด้วยกรณีความผิดที่ปรากฏชัดแจ้ง อัตราเงินเดือนซึ่งมีระดับต่ำอยู่เมื่อเริ่มใช้ระบบจำแนกตำแหน่งในปี พ.ศ.๒๕๑๕ ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเทียบกับมาตรฐานค่าครองชีพในเวลาต่อมา ก็ถูกปรับเปลี่ยนให้ใช้บัญชีอัตราเงินเดือนข้าราชการพลเรือนหมายเลข ๓ ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๕ ให้ระดับ ๑ มี ๒๐ ขั้น ตั้งแต่ ๑,๒๕๕ บาท ถึง ๓,๕๓๕ บาท ระดับ ๒ ถึงระดับ ๕ แต่ละระดับมี ๑๔ ขั้น เริ่มตั้งแต่ขั้น ๒,๒๐๕ ๒,๗๖๕ ๓,๓๕๕ และ ๔,๙๔๕ บาท ตามลำดับ สำหรับระดับ ๖ มี ๑๓ ขั้น ระหว่าง ๖,๕๓๕-๑๒,๕๓๕ บาท ระดับ ๗ ถึงระดับ ๑๐ แต่ละระดับมี ๑๐ ขั้น เริ่มตั้งแต่ ๘,๔๗๕ ๙,๓๘๕ ๑๐,๓๖๕ และ ๑๑,๔๑๕ บาท ตามลำดับ และระดับ ๑๑ มี ๙ ขั้น

ระหว่าง ๑๒, ๕๓๕-๑๗, ๗๔๕ บาท (ไมตรี ชุมชัย ๒๕๒๖ : ๗๘-๑๑๑) ในส่วนที่เกี่ยวกับครูสภา คือ พระราชบัญญัติครู พ.ศ. ๒๔๘๘ มีแก้ไขเพิ่มเติมในช่วยสมัยนี้ ๓ ครั้ง คือ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๑๔ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๑ และฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๒๓ จากความจำเป็นที่มีการตรากฎหมายจัดตั้ง ก.ศ. ขึ้นมาแยกการบริหารงานบุคคลออกจาก ก.พ. และครูสภา จึงต้องแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับครูสภาให้ สอดคล้องกัน ยกเลิกหน้าที่การบริหารงานบุคคลให้ครูไม่เป็นข้าราชการพลเรือน แต่เป็นข้าราชการ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือข้าราชการครูขึ้นกับ ก.ค. แต่เหลือข้าราชการที่ปฏิบัติงานในสำนักงาน กรมกองต่าง ๆ ยังเป็นข้าราชการพลเรือน ขึ้นกับ ก.พ. ครูสภามีรายได้จากเงิน ๔ ส่วน คือ เงิน อุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน เงินบำรุงและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เงินผลประโยชน์จากการลงทุน และ เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่บุคคลอุทิศให้ เมื่อไม่มีส่วนในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูแล้ว อำนาจ หน้าที่ของครูสภาในปัจจุบันจึง เน้นไปในทางให้ความเห็นแก่กระทรวงศึกษาธิการในเรื่องการจัดการ ศึกษาทั่วไป ควบคุมสอดส่องจรรยาบรรณ และวินัยของครู พิทักษ์สิทธิของครู ส่งเสริมให้ครูได้รับ สวัสดิการ และพัฒนาความรู้ความสามารถ คุณภาพ ประสิทธิภาพของครู ส่วนอื่น ๆ ของพระราชบัญญัติ กล่าวถึงลักษณะกรรมการ สมาชิก และการประชุม

๕.๓.๔ กฎหมายควบคุมความประพฤติเด็กเรียน

นอกจากส่วนราชการและกฎหมายบริหารงานบุคคลที่ควบคุมการจัดโรงเรียน มัธยมศึกษาโดยตรงแล้ว กฎหมายสนับสนุนโรงเรียนในรูปอื่นที่ช่วยให้เกิดความสะดวกเรียบร้อยและ ผลดีในการปฏิบัติงานของโรงเรียนมัธยมบางเรื่องก็ใช้ต่อเนื่องมาจากช่วงสมัยที่แล้วและบางเรื่อง ก็เกิดขึ้นในช่วงสมัยนี้ เช่น ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ ว่าด้วยการควบคุมความประพฤติเด็ก และนักเรียน พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งลงราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๕ และเกิดกฎกระทรวง เกิดระเบียบบังคับรายละเอียดตามมา กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๕ กำหนดลักษณะการแต่งกาย และความประพฤติที่ไม่เหมาะสมแก่สภาพของนักเรียน และนักศึกษา ได้แก่ นักเรียนชายไว้ผมยาว ข้างหน้า และกลางศีรษะยาวเกิน ๕ ซม. ชายผมรอบศีรษะไม่ต้องเกรียนชิดผิวหนัง ไว้หนวดไว้ เครา นักเรียนหญิงตัดผมหรือไว้ผมหรือไว้ผมยาวเลยต้นคอ โรงเรียนใดอนุญาตก็ไม่รวบให้เรียบร้อย ใช้เครื่องสำอางหรือสิ่งปลอมเพื่อการเสริมสวย ความประพฤติไม่ดี เช่น เทียวเตร่กลางคืน และ ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ร้อนเร่มั่วสุมก่อความเดือดร้อน กิริยาวาจาไม่สุภาพ เล่นการพนัน เสพบุหรี่ยาเสพติด ของมึนเมา เข้าสถานบริการงานเลี้ยงหรือการแสดงซึ่งไม่สมควรแก่สภาพเด็กนักเรียน เข้าสถานค้าประเวณีและคหฤังค้าประเวณี มีวัตถุระเบิด หลบหนีโรงเรียน และประพฤติตนในทำนอง

ผู้สาว ต่อมามีกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๔ กำหนดข้อความบังคับการแต่งกายเปลี่ยนเป็นห้าม
 นักเรียนชายตัดผมหรือไว้ผมยาวจนด้านข้างและด้านหลังยาว เลยดินผม หรือไว้หนวดไว้เครา ส่วน
 นักเรียนหญิงคงห้าม เช่น เดิม นอกจากกฎกระทรวงแล้ว ยังมีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย
 การลงโทษนักเรียน หรือนักศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน กำหนดให้การลงโทษมีลำดับ
 ชั้นจากว่ากล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บน พักการเรียน ให้ออกไปจนถึงคัดชื่อออก การเขียน อยู่ระหว่างการ
 การว่ากล่าวตักเตือนกับการทำทัณฑ์บน ใช้สำหรับผู้ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ให้เขียนด้วย
 ไม้เรียวเหลากลมผิวเรียบ เส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน ๐.๗ ซม. ที่ก้น หรือขาอ่อนท่อนบนด้านหลัง
 ซึ่งมีเครื่องแต่งกายรองรับ ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้เขียน และต้องกระทำใน
 ที่เปิดเผย และในลักษณะสั่งสอน ไม่ใช่รุนแรงหรือกลั่นแกล้ง นอกจากนี้ยังมีระเบียบเรื่องสารวัตร
 นักเรียน ซึ่งใช้มาตั้งแต่ช่วงสมัยที่ผ่านมาแล้ว สารวัตรนักเรียนมีอำนาจตรวจและห้ามการประพฤติ
 ไม่เหมาะสมแก่สภาพนักเรียน นำตัวไปสอบสวนเพื่อดำเนินการตามระเบียบกฎหมาย หรือมอบตัวให้
 โรงเรียนอบรมสั่งสอนลงโทษ หรือแจ้งให้โรงเรียนทราบ แล้วแจ้งให้ผู้ปกครองและหน่วยเจ้าสังกัด
 ของโรงเรียน ถ้าเป็นความผิดร้ายแรงต้องแจ้งตำรวจท้องที่ด้วย และในส่วนกลางความผิดร้ายแรง
 ต้องแจ้งกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนด้วย ระเบียบที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือประกาศ
 กระทรวงศึกษาธิการ เรื่องผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา ลงวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ซึ่งกำหนด
 ให้นักเรียนต้องมีผู้ปกครองตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน ให้ผู้ปกครองมาอบตัวนักเรียน
 ร่วมมือกับโรงเรียนควบคุมดูแลความประพฤติและการศึกษา ติดต่อกับโรงเรียนเสมอ (โรงเรียน
 มัธยมวัดมกุฎกษัตริย์ ๒๕๓๐ : ๖๗) เช่นเดียวกับในสมัยก่อน ซึ่งกระทรวงธรรมการได้ออกแจ้ง
 ความ เรืองขอร้องให้ผู้ปกครองนักเรียนช่วยสอดส่องความเป็นอยู่ของนักเรียนระหว่างเวลาที่กลับ
 จากโรงเรียนแล้ว เป็นแจ้งความลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๗๘ และต่อมาเพื่อปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น
 กระทรวงศึกษาธิการออกแจ้งความ เรืองความเป็นอยู่ของนักเรียนระหว่างที่กลับจากโรงเรียนแล้ว
 กำหนดให้ดูแลอบรมชี้แจงด้านการศึกษา ความประพฤติ การอนามัย การแต่งกาย หน้าทีนักเรียน
 ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน (โรงเรียนวัดน้อยใน ๒๕๒๕ : ๑๑๔-๑๑๗) ระเบียบกระทรวง
 ศึกษาธิการว่าด้วยการแต่งกายนักเรียน พ.ศ. ๒๕๑๔ ก็ยังคงใช้มาถึงช่วงสมัยนี้ด้วย กำหนดให้
 นักเรียนแต่งกายสุภาพเรียบร้อย สะอาดถูกสุภาพ ประหยัด สมแก่สภาพและวัย การแต่งกายที่ไม่
 สุภาพเรียบร้อยและไม่สมสภาพนักเรียน คือไว้ผมยาวเกินสมควรหรือไม่สุภาพ ตัดผม ไว้เล็บ แต่ง
 คิ้วแต่งตา แต่งริมฝีปาก แต่งหน้า ใช้ของมีค่าสูงและเครื่องประดับ เช่นสายสร้อย ตุ้มหู แหวน เทரியู
 กำไล และสร้อยข้อมือ ให้โรงเรียนมีอำนาจกำหนดเพิ่มเติมว่าการแต่งกายอย่างใดไม่เหมาะสมแก่

สภาพของนักเรียน ใครฝ่าฝืนให้โรงเรียนลงโทษตามควร ถ้ายังฝ่าฝืนต่อไปอีกให้คัดชื่อออกจากโรงเรียนได้ (โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ๒๕๒๔ : ๔๘)

๕.๓.๕ การจัดสรรงบประมาณให้การมัธยมศึกษา

งบประมาณในช่วงสมัยนี้มีอัตราสัดส่วนที่จัดให้ด้านการศึกษามากกว่าในอดีต ถ้าพิจารณาจากแนวโน้มของงบประมาณแผ่นดินแล้วจะเห็นได้ว่างบประมาณการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยลำดับ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ และรวดเร็วขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนเกือบทัดเทียมงบประมาณด้านป้องกันประเทศ และต่อมาบางช่วงก็สูงจนเกินหน้างบประมาณด้านป้องกันประเทศ คือ ในช่วง พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๐๙ และ ๒๕๑๔-๒๕๒๐ เป็นสัดส่วนที่ใหญ่ในงบประมาณแผ่นดิน และเพิ่มปริมาณมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ทุกปี ตามการเพิ่มขึ้นทุกระดับ คือทั้งในระดับกอง ระดับกรม ระดับกระทรวง และงบประมาณแผ่นดินอันเป็นยอดเงินทั้งหมดของประเทศ นอกจากนี้ขณะที่มีงบประมาณได้รับเป็นรายปี ตามปกติอยู่แล้ว โครงการพิเศษต่าง ๆ ก็มีงบประมาณพัฒนา ซึ่งได้มาเป็นพิเศษต่างหาก งบประมาณส่วนที่ ๓ ที่โรงเรียนมัธยมทุกแห่งได้รับคือ การที่โรงเรียนสามารถเรียกเก็บเงินบำรุงการศึกษาจากผู้เข้าเรียนมาใช้จ่ายในการดำเนินงานด้วย สำหรับงบประมาณปีแรก คือ พ.ศ.๒๕๑๗ มีงบประมาณแผ่นดินทั้งสิ้นราว ๓๙,๐๐๐ ล้านบาทเศษ เป็นของกระทรวงศึกษาธิการราว ๒,๔๐๐ ล้านบาท และในจำนวนนี้เป็นของกรมสามัญศึกษา ๑,๒๐๐ ล้านบาท หรือของกองการมัธยมศึกษาราว ๗๗๐ ล้านบาท พอถึงปีที่ ๕ คือ พ.ศ.๒๕๒๑ งบประมาณแผ่นดินเพิ่มเป็น ๘๑,๐๐๐ ล้านบาท เป็นของกระทรวงศึกษาธิการว่า ๕,๗๐๐ ล้านบาท กรมสามัญศึกษา ๓,๔๐๐ ล้านบาท และกองการมัธยมศึกษา ๒,๗๐๐ ล้านบาท และในปี พ.ศ.๒๕๒๖ งบประมาณแผ่นดินเพิ่มมากขึ้นเป็น ๑๗๗,๐๐๐ ล้านบาท เป็นของกระทรวงศึกษาธิการกว่า ๓๑,๐๐๐ ล้านบาท กรมสามัญศึกษากว่า ๖,๐๐๐ ล้านบาท และงบดำเนินการมัธยมศึกษา กว่า ๕,๒๐๐ ล้านบาท ตัวอย่างการจัดงบประมาณพิเศษเพิ่มให้ในโครงการพิเศษ คือ พ.ศ.๒๕๑๙ มีงบประมาณปกติ ๑,๕๐๐ ล้านบาทเศษ และได้เงินโครงการ ๔๔ ล้านบาทเศษ และ พ.ศ.๒๕๒๖ มีงบประมาณปกติสำหรับดำเนินการมัธยมศึกษา ๕,๒๐๐ ล้านบาท และเงินโครงการพิเศษกว่า ๗๐๘ ล้านบาท เป็นงบลงทุนสำหรับโครงการโรงเรียนเปิดใหม่ ปี พ.ศ.๒๕๒๔-๒๕๒๕ เป็นเงินกว่า ๕๒ ล้านบาท โครงการปรับปรุงโรงเรียนที่เปิดแล้วแต่ยังไม่มีอาคารเรียนถาวรราว ๑๕๐ ล้าน ๖ แสน บาทเศษ โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกว่า ๖๕ ล้านบาท แบ่งเป็นงบลงทุนกว่า ๖๑ ล้านบาท และงบดำเนินการกว่า ๔ ล้านบาท โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ม.พ.ช.๒ มีงบประมาณรวมกว่า ๔๕๕ ล้านบาท แบ่งเป็นงบลงทุน ๔๕๒ ล้าน ๔ แสนบาท และงบดำเนินการ ๖ ล้าน ๔ แสนบาท (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๖ : ๖๐) นอกจากงบดำเนินการมัธยมศึกษาโดยตรง และ

งบที่ใช้ในโครงการพิเศษแล้วงบประมาณส่วนอื่นที่มีผลต่อการจัด ควบคุม และส่งเสริมโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของงานกองการมัธยมศึกษา ยังมีอยู่ในเงินประเภทอื่น ๆ ของกรมสามัญศึกษาด้วย เช่น งบบริหารทั่วไปกว่า ๔๓ ล้านบาท งบนิเทศและอบรมกว่า ๖๒ ล้านบาท ในแง่งบประมาณกรม เมื่อนำมาจำแนกตามงานให้เห็นเป็นสัดส่วนเปรียบเทียบได้ชัดเจนนั้น เฉพาะตัวเลขงบประมาณในปีงบประมาณ ๒๕๒๔ สามารถแยกย่อยละเอียดเปรียบเทียบงานของกรมสามัญศึกษาทั้งหมดได้คือ งานดำเนินการมัธยมศึกษา ๔๔.๓๘% โครงการโรงเรียนเปิดใหม่ปี ๒๕๒๔-๒๕๒๕ ๐.๗๐% โครงการปรับปรุงโรงเรียนที่เปิดแล้วแต่ยังไม่มีอาคารเรียนถาวร ๒.๒๔% โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ๑.๐๗% โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.๒) ๗.๔๔% งานบริหารทั่วไป ๐.๔๖% งานนิเทศและอบรม ๑.๐๗% งานดำเนินการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษ ๒.๒๒% (กองแผนงานกรมสามัญศึกษา ๒๕๒๖ : ๖๑) นอกจากนี้ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่นที่เคยได้รับในช่วงสมัยที่แล้วก็ยังคงมีอยู่ โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทได้รับเงินกู้จากธนาคารโลก การส่งครูอาจารย์ไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศต่าง ๆ เช่น แคนาดา สหรัฐ และประเทศในยุโรป ออสเตรเลีย ตลอดจนเอเชียบางประเทศ ยังคงดำเนินอยู่ต่อเนื่องสำหรับเงินที่โรงเรียนเรียกเก็บจากนักเรียนเป็นเงินบำรุงการศึกษานั้น มีปริมาณเป็นไปตามระเบียบ ตัวอย่างเช่น ระเบียบตามหนังสือที่ กค.๐๕๐๒/๑๕๖๘๓ ลงวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๒๔ กำหนดให้ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชำระค่าบำรุงการศึกษาปีละไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ค่าสมัครเข้าเรียนไม่เกิน ๕๐ บาท ค่าขึ้นทะเบียนไม่เกิน ๑๐๐ บาท ค่าบำรุงห้องสมุดไม่เกินปีละ ๒๐๐ บาท ค่าบำรุงสุขภาพหรือห้องพยาบาลไม่เกิน ๕๐ บาท ค่าภาคปฏิบัติหรือวัสดุฝึกหัด หรืออุปกรณ์การศึกษาปีละไม่เกิน ๔๐๐ บาท ค่าลงทะเบียนรายวิชาไม่เกินหน่วยการเรียนละ ๒๐ บาท ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชำระค่าบำรุงการศึกษาปีละไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ค่าสมัครเข้าเรียนไม่เกิน ๕๐ บาท ค่าขึ้นทะเบียนไม่เกิน ๑๐๐ บาท ค่าบำรุงห้องสมุดปีละไม่เกิน ๒๐๐ บาท ค่าบำรุงสุขภาพหรือห้องพยาบาลปีละไม่เกิน ๑๐๐ บาท ค่าภาคปฏิบัติหรือวัสดุฝึกหัดหรืออุปกรณ์การศึกษาปีละไม่เกิน ๔๐๐ บาท ค่าลงทะเบียนรายวิชาหน่วยการเรียนละไม่เกิน ๕๐ บาท (กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๖ : ๒๔๓)

ข้อสรุปการจัดองค์การบริหารมัธยมศึกษา

การจัดองค์การบริหาร ควบคุมและส่งเสริมงานมัธยมศึกษาดังกล่าวแล้ว มีสาระสำคัญสรุปได้คือ ประการแรก ส่วนราชการเจ้าสังกัดของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหลายของรัฐ ซึ่งเป็นกรมกองผู้จัดโดยตรง คือกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ประการที่สองคือ มีการตั้งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูเป็นกรม ในกระทรวงศึกษาธิการ บริหารงานบุคคล ต่างไปจากเดิม เพราะ

เคยเป็นงานที่ครูสภาเป็นผู้ทำแทนคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) มาโดยตลอด ประการที่สาม เพื่อผลดีในเชิงบริหารส่งเสริมพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มีการแบ่งเขตการศึกษาทั่วประเทศออกเป็น ๑๒ เขต และจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรวมโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากร และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเข้าไว้ในกลุ่มเดียวกัน และมีการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาโดยเฉพาะขึ้นมาด้วย เกิดกลุ่มโรงเรียนทั้งสองลักษณะนี้ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประการที่สี่ มีการทดลองกำหนดท้องที่การศึกษาขึ้นในส่วนกลาง เพื่อบังคับให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนที่สามารถเดินทางไปกลับได้ในระยะใกล้ และครูอาจารย์ได้ทำงานใกล้ที่พักอาศัย ประการที่ห้า เกิดตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนตำแหน่งที่สี่ขึ้นในสมัยนี้ เดิมมีตำแหน่งดังกล่าวได้เพียงสามคนเป็นอยู่อย่างยาก ซึ่งแต่งตั้งให้รับผิดชอบเป็นฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายวิชาการ ตำแหน่งที่เพิ่มขึ้นมาใหม่เป็นผู้ช่วยคนที่สี่ คือฝ่ายบริการ ประการที่หก ในสมัยนี้มีการยกเลิกระบบชั้น (R.C.) หันมาใช้ระบบจำแนกตำแหน่ง (P.C.) ทำให้ครูอาจารย์สายปฏิบัติการสอนมีโอกาสเลื่อนขั้นสูงขึ้นมากกว่าแต่ก่อน คือสามารถขึ้นสู่ตำแหน่งอาจารย์ ๓ ระดับ ๗-๘ กันมากมาย ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับเท่ากันขึ้นพิเศษในสมัยก่อน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนนั้นได้เริ่มเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนขึ้นพิเศษกันบ้างแล้ว ตั้งแต่ก่อนเริ่มใช้ระบบจำแนกตำแหน่ง ประการที่เจ็ด การขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนทำให้เกิดโครงการต่าง ๆ เป็นลำดับ จากโครงการเปิดโรงเรียนประจำอำเภอ โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล การรับนักเรียนแบบ ๒ ผลัด หรือ เปิดสอนผลัดบ่ายหรือรอบบ่ายขึ้น โครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค (คมภ. และ คมภ.๒) โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท (คมช.) โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช. และ มพช.๒) โครงการทดลองจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (ศพช.) และโครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ประการที่แปด กฎหมายควบคุมความประพฤตินักเรียน คือประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๓๒ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ พ.ศ.๒๕๑๔ กำหนดลักษณะการแต่งกายและความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ประการสุดท้ายงบประมาณที่จัดสรรให้แก่การมัธยมศึกษา มีสัดส่วนสูงในงบประมาณแผ่นดิน ยอดเงินอื่นที่มีส่วนในการลงทุน และดำเนินการด้วย คือเงินที่เป็นรายได้เกิดขึ้น ณ โรงเรียนเอง คือเงินบำรุงการศึกษา และงบประมาณในโครงการพิเศษซึ่งได้จากการกู้ยืมต่างประเทศ

๕.๔ วิเคราะห์การจัดมัธยมศึกษาไทยในสมัยปัจจุบัน

๕.๔.๑ วิเคราะห์นโยบายมัธยมศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม

ในเรื่องนโยบายการจัดมัธยมศึกษาของไทยนั้น สามารถมองประเด็นวิเคราะห์ที่สำคัญ ๆ ได้หลายด้าน เช่น นโยบายความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษานโยบายปรับปรุงหลักสูตรและการสอน และนโยบายปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน

นโยบายความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับมัธยม ย่อมเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาสภาพที่เป็นอยู่ขณะนั้น ซึ่งปรากฏว่าคนในชนบทมีโอกาเรียนต่อระดับมัศึกษาน้อย เพราะโรงเรียนส่วนใหญ่ตั้งในส่วนกลางและตัวเมืองที่มีชุมชนหนาแน่น ตัวอย่างตัวเลขปีการศึกษา ๒๕๑๕ คือโอกาสเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลางมีร้อยละ ๕.๑๑ ของประชากรในขณะที่กำแพงเพชร มีเพียงร้อยละ ๐.๕๘ ของประชากรเท่านั้น (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานฯ ๒๕๑๔ : ๖๔) การคัดเลือกเข้าเรียนมัธยมศึกษาโดยวิธีสอบ ซึ่งใช้ความรู้วิชาสามัญเป็นส่วนใหญ่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคอย่างมาก เพราะไม่ให้โอกาสแก่เด็กที่มีความถนัดด้านต่าง ๆ เข้าเรียนโดยเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ลักษณะความไม่เสมอภาคในโอกาสยังปรากฏในรูปอื่น ๆ อีก เช่น ความแตกต่างในฐานะและคุณภาพของโรงเรียนรัฐบาล หลักสูตรจำกัดโอกาสทางการศึกษาของเด็กชนบท ระบบวัดผล สักกกันวิถีทางและโอกาสทางการศึกษาของเด็กมากกว่าจะช่วยพัฒนาการเรียนของเด็กให้เป็นไปตามความถนัดและความสนใจ เป็นต้น ในสถานการณ์เช่นนี้คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาจึงได้เสนอหลักการว่า รัฐควรวางแผนนโยบายขยายและปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในต่างจังหวัด ในสัดส่วนที่เสมอภาคกัน กำหนดนโยบายเกี่ยวกับมาตรฐานการจัดตั้งโรงเรียน เรื่องค่าใช้จ่ายของนักเรียนและทุนการศึกษา วิธีคัดเลือกเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยพิจารณาที่อยู่อาศัย ความถนัด ปรับปรุงวิธีจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและ เปิดโอกาสให้เลือกเรียน กระจายอำนาจการวัดผลไปให้โรงเรียน และใช้แบบทดสอบมาตรฐานเป็นเครื่องตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอน (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานฯ ๒๕๑๔ : ๗๒-๗๔) ข้อความที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๑๗ มาตรา ๗๒ ระบุว่าสถานศึกษาของรัฐพึงให้ความเสมอภาคแก่บุคคลในการเข้ารับการศึกษ้อบรมตามความสามารถของบุคคลนั้น ๆ แสดงว่ามีโอกาสเข้ารับการศึกษเท่า ๆ กัน เสมอกันในเชิงสิทธิที่จะใช้โอกาสสมัครเข้าเรียนในระดับและความถนัดที่เหมาะสม ความคิดในเชิงพยายามปรับช่วยให้บุคคลมีโอกาสเสมอกันอีกรูปหนึ่ง

คือ การสนับสนุนทางการเงินแก่คนยากจน โดยระบุในมาตรา ๗๓ ว่า รัฐพึงช่วยเหลือผู้ยากไร้ ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่าง ๆ ในการศึกษาอบรมทุกระดับตามสมควร ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ มิได้บัญญัติไว้ ต่อมารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๒๑ ก็ระบุเช่นเดียวกันในมาตรา ๖๐ ให้รัฐพึงช่วยเหลือผู้ที่ยากไร้ ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่าง ๆ ทั้งกล่าวว่าการศึกษาอบรมภาคบังคับในโรงเรียนรัฐ ซึ่งเป็นชั้นประถมศึกษาต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ชั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดให้สถานศึกษาดำเนินกิจการของตนเองได้โดยอิสระภาพในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ แต่น่าสังเกตว่าไม่เห็นกล่าวถึงการเก็บค่าเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษา สำหรับแผนการศึกษาชาติในยุคนี้ คือฉบับ พ.ศ.๒๕๒๐ นั้น แสดงแนวนโยบายเรื่องนี้ไว้ในหมวด ๒ ว่า เน้นการจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน จัดและส่งเสริมการมัธยมศึกษา เพื่อประกันความเสมอภาคในโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาระดับนี้ของพลเมือง แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติก็เช่นเดียวกัน มีลักษณะแสดงนโยบายความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษ โดยกล่าวถึงวิธีการทุกแบบที่จะช่วยสร้างโอกาส คือการขยายจำนวนสถานศึกษา การให้ทุนการศึกษา เพื่อช่วยเหลือคนยากจน และการช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนโดยปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษา หรือเงินบำรุงการศึกษา วิธีการเหล่านี้ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษา เรื่อยมา แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ เน้นการขยายให้มีจำนวนโรงเรียนมาก ๆ ฉบับที่ ๔ กล่าวด้วยว่ามุ่งปรับปรุงความเสมอภาค จะขยายหรือสนับสนุนการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ฉบับที่ ๕ เน้นการปรับปรุงคุณภาพ ซึ่งก็เป็นความเสมอภาคในโอกาสแห่งหนึ่ง เช่นเดียวกัน คือแจ้งโอกาสเข้าเรียนในสถานศึกษาที่มีคุณภาพดีและทัดเทียมกัน แผนพัฒนาฉบับนี้กล่าวถึงความเสมอภาคโดยวิธีอื่น ๆ ด้วย โดยกระจายสถานศึกษาวิชาอาชีพ และการสร้างเสริมวิชาอาชีพ ในสถานศึกษาต่าง ๆ การปรับปรุงระบบวิธีคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับต่าง ๆ ให้เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อความมุ่งหมายของหลักสูตร ปรับปรุงอัตราค่าเก็บเงินบำรุงการศึกษาให้เหมาะสมกับการลงทุนและสภาพท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมการจัดหาและเพิ่มทุนให้ผู้เรียนที่ยากไร้ และปรับปรุงระบบบริหารมัธยมศึกษาให้มีการกระจายอำนาจทางการบริหารไปสู่ท้องถิ่น และโรงเรียนมากขึ้น ฯลฯ สำหรับคำแถลงนโยบายของรัฐบาล ปรากฏใน พ.ศ.๒๕๑๘ รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และรัฐมนตรี ก่อ สวัสดิพานิชย์ แถลงว่าจะปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมให้บุคคลมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษา ขยายมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๙ สมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และรัฐมนตรี นิพนธ์ ศศิธร รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และรัฐมนตรี ศิริ ลิริโยธิน รัฐบาล อานินทร์ กรีวิชัย และรัฐมนตรี ภิญโญ สาธร ใน พ.ศ.๒๕๒๐ สมัยของรัฐบาล เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และรัฐมนตรี บุญสม มาร์ติน ต่างก็เน้น

ให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน รัฐบาลชุดต่อ ๆ มาจาก พ.ศ.๒๕๒๒ จึงหันไปเน้นเรื่องการปรับปรุงคุณภาพ การสอนวิชาอาชีพ และการประสานกับการศึกษาระดับอื่น และ การศึกษานอกระบบตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต

นโยบายการปรับปรุงหลักสูตรและการสอน เป็นอีกด้านหนึ่งที่นาพิจารณา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ.๒๕๒๐ และฉบับ พ.ศ.๒๕๒๑ กล่าวถึงการศึกษอาบรม ผูกอาชีพ สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองเท่านั้นไม่มีรายละเอียดอื่น ส่วนแผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ.๒๕๐๓ แบ่งมัธยมศึกษาออกเป็น ๒ สายควบคู่กัน คือสายสามัญเพื่อให้ความรู้ทั่วไป และสายอาชีพเพื่อให้เห็นความรู้-ทักษะในการประกอบอาชีพ โดยจัดแยกกันอยู่ภายใต้สังกัดคนละกรม คือกรมวิสามัญ ศึกษาจัดสายสามัญ และกรมอาชีวศึกษาจัดสายอาชีพ ครั้นมีแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ ออกมาใช้ แผนนี้ระบุว่าการศึกษาระดับมัธยมเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจและความถนัด แบ่งเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนกลุ่มวิชาการและวิชาชีพตามความถนัด และความสนใจอย่างกว้างขวาง มัธยมศึกษาตอนปลายมี ๓ ปี ให้ผู้เรียนได้เน้นการเรียนกลุ่มวิชาที่จะยึดเป็นอาชีพต่อไป ซึ่งเป็นแนวกำหนดที่ค่อนข้างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การมัธยมศึกษาตามแผนการศึกษา นี้มีลักษณะกว้าง ปรชญาในการจัดจึงอาจต่างไปจากแนวคิดว่ามีมัธยมศึกษาคือ การศึกษาทั่วไป หรือคือการเรียนอาชีพ เพราะอาจกล่าวว่ามีมัธยมศึกษาคือ การศึกษาพื้นฐานทางวิชาชีพ เนื่องจากเด็ก ยังไม่โตเต็มที่ และโรงเรียนสามารถจัดโปรแกรมการเรียนตามหลักสูตรใหม่ให้จบในตัวเองได้ หรือเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อไปได้ และอาจกล่าวอีกแนวหนึ่งว่า มัธยมศึกษาคือ เตรียมอุดม ศึกษา เนื่องจากคนส่วนใหญ่เห็นว่า มัธยมศึกษาเท่าที่เป็นมาในอดีตนั้นเป็นทางผ่านของกลุ่มคนหัวดี เข้าสู่มหาวิทยาลัย แม้ในปัจจุบันมีการศึกษาและพยายามให้มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง แต่การเลือก วิชาของผู้เรียนยังต้องมีแนวโน้มเข้าสู่มหาวิทยาลัยอยู่เช่นกันจะเห็นว่าในระดับปฏิบัติที่โรงเรียน ซึ่ง ความพร้อมของครู อาจารย์และวัสดุอุปกรณ์มีความเหมาะสมให้เปิดสอนเป็นแผนการเรียนเน้น วิทยาศาสตร์จำนวนหนึ่ง และ เน้นสังคมศาสตร์ หรือศิลปะอีกจำนวนหนึ่ง นั้น เมื่อผลการสอบวัด ความสามารถ ความถนัดแสดงว่า เด็กสมควรจะเรียนทางสายสังคมศาสตร์ปรากฏขึ้น ผู้ปกครองก็ มักจะพยายามวิ่งเต้นติดต่อขอให้ เด็กของเขาได้เรียนทางวิทยาศาสตร์ให้ได้ด้วยความเชื่อว่าจะช่วย ให้มีทางเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้กว้างขวางกว่ามากกว่าที่จะคิดถึงการพัฒนาความสามารถในแนวทาง ที่เขาถนัดอยู่ให้เจริญเต็มศักยภาพ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ การเรียกกลุ่มวิชาว่า "วิชาการ" และ "วิชาอาชีพ" น่าจะเป็นความพยายามสื่อความหมายที่ใช้คำเรียกไม่ถูกต้อง เพราะความหมาย

ตรง ๆ ของคำว่า "วิชาการ" น่าจะไม่ใช่คำที่ตรงข้ามกับวิชาอาชีพ แต่เป็นหลักวิชา ซึ่งอยู่ในความรู้หรือวิชาทุกประเภท ถ้าพูดถึงความรู้ในเรื่องอาชีพก็เป็นวิชาการในทางวิชาชีพด้วย ความหมายที่ต้องการสื่อสารในที่นี้ คือต้องการหมายถึงวิชาประเภทที่เป็นพวกเรียนกับหนังสือ เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา เลขคณิต ฯลฯ อันเป็นความรู้ทั่วไปที่เด็กทุกคนต้องเรียนรู้ จึงควรเรียก "วิชาสามัญ" จะตรงความหมายกว่า "วิชาการ" ในด้านแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ก็มีนโยบายปรับปรุงหลักสูตรและการสอนเช่นเดียวกัน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ ระบุให้มัธยมศึกษาสายสามัญเปิดหลักสูตรให้กว้างขวางให้เด็กมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด ฉบับที่ ๔ ระบุการปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงของแต่ละท้องถิ่นและสังคมโดยส่วนรวม ฉบับที่ ๕ กล่าวว่าส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีพละนาถัยสมบูรณ์ เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งเสริมการนเทศการศึกษา และอบรมครูทั้งก่อนประจำการ และระหว่างประจำการให้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสอนวิชาอาชีพ ส่วนนโยบายในคำแถลงของรัฐบาลนั้น ปรากฏตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๑๗ รัฐบาล สัญญา ธรรมศักดิ์ และรัฐมนตรีเกรียง กิริติกร แถลงถึงการวางรากฐานและแนวปฏิบัติที่จะปฏิรูประบบการศึกษา เน้นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ศิลธรรม วัฒนธรรม และการศึกษาเพื่ออาชีพ ปี พ.ศ.๒๕๑๘ นายก่อ สวัสดิพิทาณย์ แถลงว่าให้ผู้จบการศึกษาแต่ละระดับมีวิชาชีพพอที่จะนำไปใช้ทำมาหากินเลี้ยงตัวตามอัตภาพ นอกจากนี้ สมัยรัฐมนตรี บุญสม มาร์ติน พ.ศ.๒๕๒๐ และรัฐมนตรี ลิปิยนนท์ เกตุทัต พ.ศ.๒๕๒๓ ก็ได้แถลง เน้นการปรับปรุงการเรียนการสอน

นโยบายปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนก็ปรากฏอยู่ในรูปต่าง ๆ เช่นเดียวกัน แต่ไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ส่วนที่กล่าวไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ หมวด ๒ ระบุว่า รัฐเป็นผู้จัดการฝึกหัดครูทุกระดับ ให้ใช้มาตรการพิเศษคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าศึกษาด้านการฝึกหัดครูเพื่อให้ได้บุคคลที่มีสติปัญญาความเหมาะสมและความสามารถที่จะเป็นครู หมวด ๔ มาตรฐานการศึกษา และการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ รัฐอาจวัดและประเมินผลการศึกษาเองได้โดยตรง แต่ละระดับและประเภทเพื่อรักษาคุณภาพการศึกษา หมวด ๗ การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา สะท้อนให้เห็นแนวนโยบายปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนลักษณะหนึ่ง นอกจากแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ก็แสดงนโยบายปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนด้วย โดยเฉพาะในแผนฉบับที่ ๕ ซึ่งมาจากหลักการ

ว่าจากการศึกษาสภาพปัญหาได้พบว่าการขยายมัธยมศึกษาด้านปริมาณควรชะลอไว้ก่อน และมุ่งพัฒนาคุณภาพของการมัธยมศึกษาเป็นสำคัญ (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๓ : ๔) ในด้านคำสั่งนโยบายของรัฐบาลก็เช่นเดียวกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้นมาการแถลงนโยบายก็เน้นคุณภาพโดยตลอด ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้สำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับมัธยมศึกษาในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญยิ่งคือ หลักสูตรมัธยมศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ทำให้โรงเรียนมัธยมมีบทบาทเพิ่มเติมขีดในการสอนและฝึกฝนวิชาอาชีพให้นักเรียน ปัญหาที่ตามมาคือ คุณภาพของโรงเรียนตามบทบาทที่กำหนดเพิ่มปัญหาระบบบริหารของโรงเรียน ปัญหาบริการแนะแนว ตลอดจนปัญหาระบบนิเทศให้มีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ และบทบาทใหม่นี้ และจากงานวิจัย ๒๗ เรื่อง ที่สำรวจก็ประมวลเป็นสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ๖ ข้อ ซึ่งควรเน้นในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๕ คือ ข้อหนึ่ง การสอนวิชาอาชีพ ไม่บรรลุผล เพราะขาดการสอนอย่างจริงจัง ขาดอุปกรณ์ขาดการนิเทศ นักเรียนไม่สนใจ การสอนต้องมุ่งช่วยผู้จบมัธยมศึกษาประกอบอาชีพได้ทันทีตามความต้องการของตลาดแรงงาน และลดแรงผลักดันของกระแสความต้องการการเรียนต่อระดับอุดมศึกษาด้วย ข้อสอง คุณภาพของโรงเรียนและการรับนักเรียน มีความไม่เสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งความสูญเสียเปล่า ๆ ต้องพยายามขจัดให้หมดไป ข้อสาม ระบบบริหารของโรงเรียน เป็นอุปสรรคประการหนึ่งที่ทำให้การมัธยมศึกษาไม่บรรลุวัตถุประสงค์ การปรับปรุงด้านวิชาการ และบริหารจึงจำเป็น ข้อสี่ ระบบนิเทศการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ ต้องปรับปรุง ข้อห้า บริการแนะแนวการศึกษา นักเรียนยังไม่รู้เรื่องความถนัดและทักษะของตนเองดี ยังไม่สามารถค้นพบว่างานใดเหมาะกับตนเมื่อเรียนจบแล้ว ครูแนะแนวจะช่วยให้ทั้งเด็ก ผู้ปกครอง และปัญหาการศึกษาของประเทศ ข้อหก ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนยังขาดอยู่มาก ต้องสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๓ : ๑๐)

๕.๔.๒ วิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรซึ่งมุ่งการทำงาน

(๑) หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓

ช่วงแรกของยุคสมัยนี้เป็นช่วงที่ยังคงใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓ อยู่ มีลักษณะจุดบกพร่องตามรายงานการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๐๓ คือ หลักสูตรไม่ระบุชัดเจกว่าโรงเรียนมัธยมมีหน้าที่อย่างไร ทำให้ยากแก่การกำหนดความมุ่งหมายเฉพาะและความสัมพันธ์กับการศึกษาระดับอื่น ความมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาสายสามัญ

กับสายอาชีพเป็นอย่างเดียวกัน ไม่สะดวกในการจัดสอนทั้ง ๒ สาย เพราะปฏิบัติลักษณะไม่เหมือนกัน ความมุ่งหมายของหลักสูตร บางส่วนไม่เหมาะสมกับกาลสมัยในเวลาต่อมา บางหมวดวิชาไม่ชัดเจน ครูไม่สามารถปฏิบัติถูกต้องครบถ้วน บางหมวดก็มีมากซ้อนเกินไป ปฏิบัติยาก และแต่ละหมวดเป็นความมุ่งหมายรวมไม่แยกเป็นแต่ละวิชา ซึ่งต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียนต่างกัน และเมื่อความมุ่งหมายไม่ชัดเจน เป็นการยากที่จะกำหนดความกว้างขวางลึกซึ้งของเนื้อหาและอัตราเวลาเรียนได้เหมาะสม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไม่มีอัตราเวลาเรียนสำหรับวิชาพลานามัย อัตราเวลาเรียนภาษาต่างประเทศที่ ๒ ก็มีไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์มัธยมศึกษาตอนต้นไม่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับประถมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื้อหาวิชาสามัญที่กำหนดให้ทั้งสายสามัญและสายอาชีพเรียนมีมากเกินไป บางวิชาก็มีรายการสอนซ้ำกัน เช่น หลักภาษาไทยมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลาย บางทีก็ซ้ำกันกับวิชาอื่น เช่น ภูมิศาสตร์ กับวิทยาศาสตร์ บางทีก็ขาดการต่อเนื่องระหว่างชั้น ไม่เหมาะสมกับชั้น และสภาพการณ์ปัจจุบัน ขาดการเตรียมแบบเรียน คู่มือครู หนังสือประกอบการเรียน และหนังสืออ่านเพิ่มเติมให้พร้อม การประเมินผลก็วัดไม่ครบทุกด้าน การนำคะแนนรวมมาใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาได้-ตก ไม่ช่วยส่งเสริมการเรียนของเด็ก คะแนนงานระหว่างปีก็มีเพียงบางชั้น ข้อสอบรวมทำให้การสอนไม่ดำเนินไปให้สนองวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้ ข้อสอบไล่แต่ละปีก็มีความยากง่ายต่างกัน และโรงเรียนต่าง ๆ ไม่ทราบมาตรฐานการสอนของตน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๗ : ๑๔๔-๑๔๕) และทางฝ่ายคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ก็รายงานวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๐๓ ไว้ว่า เนื้อหาสาระเน้นวิชาสามัญ ทำให้เด็กต้องมุ่งเรียนในระดับสูงขึ้นไปโดยไม่สามารถประกอบอาชีพได้เมื่อสำเร็จการศึกษา แม้แต่เนื้อหาหลักสูตรของโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม ซึ่งกำลังใช้อยู่ในโรงเรียนหลายแห่งก็ไม่จบในตัวเอง และไม่เอื้อให้ผู้ศึกษาสามารถไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริงแบบเรียนก็ไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น ล้าสมัย น่าเบื่อ การวัดผลไม่ปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นข้อเขียนเกือบทั้งหมด ชั้นประโยคใช้ข้อสอบรวมของจังหวัด หรือเขตหรือกระทรวง ซึ่งไม่ตรงจุดมุ่งหมายการจัดมัธยมศึกษา นอกจากนี้มีปัญหาการจำกัดอายุที่กำหนดให้ผู้เข้าเรียนต้องมีอายุไม่เกิน ๑๖ ปีบริบูรณ์ (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ๒๕๑๔ : ๑๒๖-๑๒๗) หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๐๓ จึงต้องมีการปรับปรุงเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัย โดยเฉพาะเนื้อหา โครงสร้าง ความต่อเนื่อง ความยืดหยุ่น การวัดผลและลักษณะการเรียนการสอน อย่างไรก็ตามก็ตีหลักสูตรนี้มีวิธีจัดที่แตกต่างจากหลักสูตรฉบับก่อน ๆ และถือเป็นข้อดี คือการจัดเป็นหมวดวิชา โดยนำเอารายวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กันมารวมเป็นหมวดวิชาเดียวกัน กำหนดวันเรียนในรอบปี

มีน้อยลง คือเพียง ๑๗๕ วัน วิธีสอนและกระบวนการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงเพราะอิทธิพลการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา มีการสอนแบบสร้างสรรค์ การสอนแบบหน่วย การสอนแบบเป็นทีม การใช้บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น มีเอกสารหลักสูตรว่าด้วยระเบียบการวัดผลการศึกษาทุกระดับชั้น เอกสารประมวลการสอน คู่มือครู ฯลฯ

(๒) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๔

การประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๔ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๐๓ หลายประการที่เด่นชัดคือ เปลี่ยนจากเปิดเรียนปีละสามภาคเรียนเป็นปีละสองภาคเรียน ยกเลิกการแบ่งเป็นสายสามัญกับสายอาชีพ และการตัดสินใจจบหลักสูตรโดยถือผลสอบครั้งสุดท้ายเพียงครั้งเดียวจากคะแนนรวมทุกวิชา เปลี่ยนมาตัดสินใจเป็นรายวิชาตามระบบหน่วยกิต มีการตั้งกลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรใหม่นี้เป็นกลุ่มโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการทั้งหมด ๒๐ กลุ่ม แบ่งเป็นส่วนกลาง ๘ กลุ่ม ส่วนภูมิภาคตามเขตการศึกษา ๑๒ กลุ่ม ทำหน้าที่ประสานงานส่งเสริมคุณภาพและควบคุมมาตรฐานการศึกษา และมีการติดตามผลการใช้หลักสูตรขึ้นไป พ.ศ.๒๕๒๐ พบว่าโปรแกรมการเรียน หรือแผนการเรียนที่โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญนิยมเปิดสอนมากที่สุดได้แก่ โปรแกรมวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ซึ่งมีมากถึง ๔๐.๖๒% โปรแกรมที่นิยมรองลงมาได้แก่ โปรแกรมภาษา-คณิตศาสตร์ ซึ่งมีถึง ๓๗.๖๘% อันดับ ๓ ได้แก่ โปรแกรมภาษามีถึง ๓๔.๑๑% นอกจากนี้โปรแกรมอื่น ๆ ได้แก่ ธุรกิจศิลป์ คหกรรมศาสตร์ เกษตรกรรมศิลป์ และอุตสาหกรรมศิลป์ มีจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนใกล้เคียงกันประมาณ ๑๐% (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ ๒๕๒๐ : ๕๔)

นอกจากสำรวจพบว่าเปิดสอนอะไรกันบ้างแล้ว มีข้อเสียหรือจุดบกพร่องของหลักสูตร ม.ศ.ปลาย พ.ศ.๒๕๑๔ คือโรงเรียนส่วนมากให้ความเห็นตามลำดับว่า หลักสูตรใหม่เปลี่ยนแต่โครงสร้างเท่านั้น ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ยังคงเหมือนเดิมอยู่ ข้อสอง คือหลักสูตรนี้เปิดกว้างมาก จำเป็นต้องมีพร้อมทั้งครู สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ จึงไม่เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และข้อสาม คือเห็นว่ามาตรฐานการศึกษาต่ำลง นอกจากนี้มีปัญหาดังกล่าวได้แก่ ปัญหาในด้านบริหารบริการหลักสูตร ส่วนมากโรงเรียนไม่สามารถจัดได้เต็มที่ด้วยขาดครู อุปกรณ์และสถานที่ หนังสือหลักสูตรมีรายละเอียดแต่ละวิชาไม่เพียงพอ การแจ้งเรื่องระเบียบปฏิบัติตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ค่อยแน่นอนและรัดกุม กรมเจ้าสังกัดส่งรายงาน วิธีดำเนินงาน และ

เอกสารต่าง ๆ ล่าช้า ไม่ค่อยทันเหตุการณ์ รายการสอนมีแต่หัวข้อทำให้ผู้สอนไม่ทราบขอบเขตเนื้อหา สอนไม่ทันตามกำหนด ปัญหาด้านแบบเรียน คือกรมวิชาการพิมพ์ออกไม่ทันตามกำหนดเวลา ที่พิมพ์ทัน ส่วนมากเป็นของเอกชน ซึ่งโรงเรียนไม่กล้านำมาใช้ โรงเรียนต้องแก้ปัญหาโดยพิมพ์ติด อัดสำเนาบ้าง และกำหนดหัวข้อให้นักเรียนค้นเองบ้าง ปัญหาด้านการวัดผลได้แก่ ครูไม่เข้าใจวิธีออกข้อสอบที่ดี ข้อสอบไม่ได้วิเคราะห์ และไม่เข้าใจวิธีการประเมินผลที่ดี ปัญหาสุดท้ายคือ การทำหลักฐานระเบียบ แสดงผลการเรียน ขาดบุคลากร การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจทั้งระดับเจ้าหน้าที่ภายในโรงเรียน และสู่ภายนอกให้หน่วยงานอื่น เข้าใจ และยอมรับด้วย เพราะผู้คนเคยชินกับใบสุทธิหรือใบรับรองในระบบเก่ามากกว่า รบ.๑ ในระบบใหม่ (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ ๒๕๒๐ : ๕๕-๕๖) อย่างไรก็ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๔๔ ตามความเห็นของโรงเรียนส่วนมากกล่าวว่า มีข้อดีตามลำดับคือ การใช้ระบบหน่วยกิต ซึ่งตัดสินผลการเรียน เป็นรายวิชาดีกว่าการตัดสินผลการสอบรวมทุกวิชาครั้งสุดท้ายเพียงครั้งเดียว ประการต่อมานักเรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ตาม ความถนัดและความสนใจของตน นักเรียนมีความเสมอภาคทางวิชาการ เพราะไม่มีการแบ่งเป็นแผนก วิทยาศาสตร์ แผนกศิลปะ หรือแผนกทั่วไป และประการสุดท้ายหลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มี ความสามารถปานกลางจากมัธยมศึกษาตอนต้น เข้าเรียนต่อได้อย่างมีความหวัง นักเรียนมีโอกาสเรียน จบได้เร็วขึ้นตามความสามารถของตนเอง (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ ๒๕๒๐ : ๑๔)

(๓) หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ ซึ่งเป็นผลของความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษา มีประเด็นวิเคราะห์ที่อาจแบ่งออกไป เป็นด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความมุ่งหมาย ด้านโครงสร้าง และด้านการนำหลักสูตรไปใช้

ในด้านความมุ่งหมายนั้น คณะวิจัยหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน มัธยมศึกษา กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ พบว่าโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างเห็นหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ มีจุดหมายปลายทางที่มีคุณค่าเหมาะสมดี แต่โรงเรียนยังค้อยในด้านความพร้อม จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรลดความมุ่งหวังของจุดประสงค์ต่าง ๆ ลง ถ้าเห็นว่าจุดประสงค์เหล่านี้สูง เป็นอุดมคติเกินไปจนไม่อาจปฏิบัติได้จริง หรือถ้าเห็นว่าจุดประสงค์ของหลักสูตรดีแล้ว ก็ต้องปรับปรุง ความพร้อมของโรงเรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ๒๕๒๗ : ๑๗๒) ส่วนทางด้านเสถียร ศึกษักรรณพ ทวีทยานิพนธ์เรื่อง "วิเคราะห์โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑"

เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม คือผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียน นักการศึกษา และนักการศึกษานอกโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างแบบชั้น ให้ตอบแบบสอบถาม ประเมินค่า พบว่าหลักการของหลักสูตรที่ได้รับการเห็นด้วยอย่างยิ่งคือ การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน จัดให้พัฒนาบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน จัดทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพที่เหมาะสมกับวัย เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน และจัดสอนวิชาอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นทางด้านอาชีพ และสำหรับหลักการส่วนที่ได้รับการเห็นด้วย ได้แก่ การจัดแผนการเรียนให้จบในตัวเอง และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยากร และสถานประกอบการได้ ในเรื่องจุดหมายของหลักสูตร ส่วนที่ได้รับการเห็นด้วยอย่างยิ่งได้แก่ การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตนเองและผู้อื่นในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การรู้จักใฝ่หาความรู้ทักษะในการทำงาน ซื่อสัตย์ เคารพกฎหมาย และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักประหยัด ขยัน อดทน และมานะพากเพียรในการทำงาน รู้จักนำความรู้ไปปรับปรุงใช้ในการดำรงชีวิตการทำงาน เป็นหมู่คณะและแก้ปัญหา มีความสามัคคี เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักหาช่องทางในการนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตของตนเอง รู้จักบำรุงสุขภาพให้สมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ รู้จักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน สร้างความเจริญให้ท้องถิ่นของตนเอง และมีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงของชาติ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ รู้จักส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติไทย และรู้จักการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสำหรับจุดหมายที่ว่า การรู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบ อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๗ : ๑๗๓) ส่วนการวิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยสาลิ สุขปิณฑะ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ถ้อยคำข้อความที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นการแสดงเจตนา นำมานับจำนวนครั้งแล้วหาร้อยละของจำนวนครั้งที่หลักสูตรได้กล่าวถึง จากจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งมี ๑๐ ข้อ และหลักสูตรมัธยมศึกษา ๗ ข้อ นำมาวิเคราะห์เป็นผลของการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยสมรรถภาพการเรียนรู้ ๔ ชนิด คือ ความรู้ ทักษะ เชาว์ปัญญา ยุทธศาสตร์การคิด ทักษะการเคลื่อนไหวและเจตคติ ปรากฏว่าหลักสูตรแสดงความต้องการให้ได้รับผลแต่ละชนิดดังกล่าวในสัดส่วนแตกต่างกัน มีความรู้และสามารถแสดงออกได้มีทักษะ เชาว์ปัญญา หรือสามารถในการเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินค่า มียุทธศาสตร์การคิด คือมีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้ง ๓ ข้อนี้จะพูดให้ง่าย ๆ ก็คือ

ให้มีความรู้ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นได้แสดงเจตนาถึงประมาณร้อยละ ๔๐
 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นมากขึ้นคือ ร้อยละ ๕๒ ส่วนสมรรถภาพข้อ ๔ ทักษะการเคลื่อนไหว
 คือให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ซึ่งต้องได้สมองและอวัยวะของร่างกายทำงานให้ประสาน
 กัน หรือแปลว่าให้ทำเป็น ทำคล่อง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายได้แสดงเจตนา
 พอ ๆ กันคือ ประมาณร้อยละ ๗ ส่วนสมรรถภาพชนิดสุดท้ายคือ เจตคติ ซึ่งเป็น เรื่องความรู้สึนึกคิด
 ที่ดีไปสู่การปฏิบัติที่ดี เช่น ความสนใจ ความพอใจ ทศนคติ ค่านิยม ซึ่งในการวัดผลต้องวัดไปถึงการ
 ปฏิบัติตนด้วย เช่น ความมีระเบียบวินัย มีความซื่อตรง ขยันหมั่นเพียร ประหยัด เสียสละ สามัคคี
 หรือกล่าวรวม ๆ ได้ว่า คิดชอบ ปฏิบัติชอบ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นแสดงเจตนาไว้ประมาณ ๔๓ ครั้ง
 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ๔๑ ครั้ง เมื่อคิดเทียบกับจำนวนเต็ม ๑๐๐ ครั้ง และเมื่อพิจารณา
 ความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และความมุ่งหมายของการศึกษา
 ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พบว่าส่วนใหญ่สอดคล้อง สนองความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการ
 ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ ทั้ง ๔ ข้อ แต่ขาดประเด็นการปฏิบัติตามศาสนาและหลักธรรม ความ
 มุ่งหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติข้อ ๑ จุดหมายของหลักสูตรมีเพียงข้อ ๔ กล่าวว่ามีมีความจงรัก
 รักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งไม่ตรงนัก และต่อมาภายหลังได้เพิ่มเติมจุดประสงค์และ
 คำอธิบายรายวิชาพุทธศาสนาในสังคมศึกษาด้วย ซึ่งมีได้มีไว้ในตอนแรก โดยอนุญาตให้ใช้คาบซ่อมเสริม
 สอนพุทธศาสนาได้สัปดาห์ละ ๑ คาบ แต่ก็หนักไปทางด้านความรู้ มีการปฏิบัติตามหลักธรรมน้อย ส่วน
 จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ แต่มิได้กล่าวเน้น
 ในเรื่องให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตย
 อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามความมุ่งหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติข้อ ๒ อีกประเด็นหนึ่งคือ
 ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ กล่าวในข้อ ๗ และ ๘ เน้นการร่วมมือกันประกอบกิจการ
 และธุรกิจต่าง ๆ และให้ทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน แต่ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 กล่าวเพียงให้สามารถทำงานเป็นหมู่คณะเท่านั้น ไม่กำหนดให้เห็นความสำคัญของการร่วมมือกัน ส่วน
 การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนานั้น ในชั้นมัธยมปลายกล่าวไว้เบา ๆ เช่น ให้รู้จักดำรงชีวิตบน
 พื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองในทาง
 สร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา และหลังจากใช้หลักสูตรนี้ต่อมาอีก ๓ ปี
 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย บังคับให้
 นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธเรียนสัปดาห์ละ ๑ คาบ ตลอด ๓ ปี ทุกภาคเรียน โดยสรุป สาลี สุขะปัทมะ
 พบว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย แสดงเจตนาที่จะให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ เชี่ยว

ปัญหาและยุทธศาสตร์การคิด หรือคิดเป็น แก่ปัญหาเป็น ใกล้เคียงกับเจตนาให้เกิดเจตคติหรือคิดชอบปฏิบัติชอบ และมากกว่าเจตนาให้เกิดทักษะ การเคลื่อนไหวคือ การทำงานเป็น ทำงานคล่อง จุดหมายของหลักสูตรส่วนมากสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ แต่มีจุดหมายบางประการที่ควรเน้นให้มากขึ้น (สาลิ สุชะปีณะ ๒๕๒๗ : ๑๘๑-๑๘๔)

กล่าวได้ว่าจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔ ได้รับการเห็นด้วยอย่างยิ่งจากนักบริหารการศึกษาและนักการศึกษาทั่วไป และเป็นจุดหมายที่สอดคล้องกับนโยบายในการจัดมัธยมศึกษา เพราะนอกจากจะรับกับจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาในแผนการศึกษาชาติแล้ว นโยบายที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาการศึกษา และคำแถลงนโยบายของรัฐบาลก็ได้รับการกำหนดใจความสอดคล้องกัน สถานการณ์อันเป็นปัญหาของบ้านเมืองในขณะนั้นก็มีส่วนทำให้เกิดนโยบายในแผนต่าง ๆ และจุดหมายในหลักสูตร โดยหวังว่าจะแก้ไขป้องกันสภาพอันไม่เป็นที่ปรารถนาเหล่านั้นได้ ผลของการเรียนรู้ในจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งจำแนกออกได้เป็น ๕ ชนิดดังกล่าว จัดว่าสนองนโยบายปรับปรุงหลักสูตรและการสอน คือการเน้นภาคสติปัญญาให้มีทั้งความรู้ ทักษะเชี่ยวชาญ และยุทธศาสตร์การคิด เพื่อสามารถคิดเป็น แก่ปัญหาเป็น อันไม่เคยปรากฏในหลักสูตรฉบับก่อน ๆ นั้น เป็นเจตนาที่มุ่งให้ผลการเรียนการสอนเป็นความรู้ที่สามารถแสดงออกได้ ปฏิบัติได้ ซึ่งช่วยในการดำเนินชีวิตอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม พ้นจากค่านิยมเก่าที่มีความรู้แต่ไม่คิด ไม่แก้ปัญหา ตามลักษณะความอยากหรือความเชื่อว่าเป็นเจ้าคนนายคนแล้วสบาย โดยมอมงานคิดและแก้ปัญหาให้ลูกน้องทำ ในส่วนเจตคติก็เช่นเดียวกัน ลักษณะอุปนิสัยของคนดีและพลเมืองดีของชาติที่ระบุไว้ในจุดหมายด้านเจตคติล้วนเป็นลักษณะที่ต้องการในแผนต่าง ๆ และเจตนาของรัฐบาล ผู้บริหารประเทศ ทิศทางอันเป็นที่ต้องการคือแนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต แผนการศึกษากว้างให้สอดคล้องกัน คือให้มีการประสานกันระหว่างการศึกษาระบบโรงเรียนกับการศึกษานอกระบบ ในขณะเดียวกันความคิดเรื่องการศึกษาด้านอาชีพก็มาปรากฏทั้งในสมรรถภาพการเรียนรู้ที่มุ่งหวังอีกชนิดหนึ่ง คือทักษะการเคลื่อนไหวให้สามารถทำเป็นและทำคล่อง และสมรรถภาพการเรียนรู้ชนิดที่กล่าวแล้วร่วมกัน เป็นส่วนของหลักสูตรที่มุ่งให้นักเรียนได้รับการฝึกอบรมด้านวิชาอาชีพ มีนิสัยรักการทำงาน นอกจากจุดหมายของหลักสูตรจะสอดคล้องกับนโยบายปรับปรุงหลักสูตรและการสอนแล้ว นโยบายความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยม และนโยบายปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน ซึ่งปรากฏในแผนการศึกษา แผนพัฒนา และคำประกาศแถลงของรัฐบาล ซึ่งแสดงความต้องการแก้ปัญหาบ้านเมืองในขณะนั้นก็สนองรับกันด้วย คือในต้นยุคนี้ เป็นช่วงที่มีการตื่นตัว เรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากหลังจากขับไล่รัฐบาล

ทหารออกไปได้ มีการแสดงออกซึ่งลัทธิเสรีภาพและความขัดแย้งค่อนข้างสูง การวิพากษ์วิจารณ์
เชิงตำหนิหลักสูตรและแบบเรียนตามหลักสูตร พ.ศ.๒๕๐๓ ที่กำลังใช้อยู่ค่อนข้างรุนแรง นโยบาย
จึงกล่าวว่าจะปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ให้นักคมีโอกาสเท่าเทียมกัน
ในการเข้ารับการศึกษากล่าวถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ในระบอบประชาธิปไตย
การแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและสันติวิธี ทวนการศึกษาสำหรับคนยากจน การปรับปรุงให้มีการอาชีพใน
มัธยมศึกษา ผู้เรียนจบออกไปมีความสามารถประกอบอาชีพ ฯลฯ

ในด้านโครงสร้างของหลักสูตร ตามผลการวิจัยของเสนีย์ พิทักษ์ธรรมพ ผู้บริหารการศึกษา
และนักรการศึกษาทั่วไปพิจารณารูปแบบของโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ แล้ว
มีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยมากที่ประกอบด้วย ๕ กลุ่มวิชา คือกลุ่มภาษา กลุ่มวิทยาศาสตร์ และ
คณิตศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ กลุ่มการงานและอาชีพ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา
ธิราช ๒๕๒๗ : ๑๗๓-๑๗๔) ส่วนผลการวิเคราะห์ของสาสิ สุชะนิตะ พบว่าหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ จัดให้เรียน ๕ กลุ่มวิชาเช่นเดียวกันและประกอบด้วยวิชาบังคับกับวิชาเลือก
วิชาบังคับได้แก่ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปะศึกษา ซึ่งแยกเป็นทัศนศิลป์
ศึกษาและดนตรีศึกษา พละนาฏย ซึ่งแยกเป็นสุขศึกษาและพลศึกษา การงานซึ่งบังคับให้เลือก ๕ กลุ่ม
งาน ได้แก่ การดูแลรักษ่าบ้าน งานช่างในบ้าน งานเกษตร งานผ้าและการตัดเย็บ งานอาหารและ
โภชนาการ คณิตศาสตร์และศิลปะศึกษาเป็นวิชาบังคับในชั้น ม.๑ และ ม.๒ ส่วนวิชาบังคับอื่นให้เรียน
ตลอด ๓ ชั้น ๖ ภาคเรียน วิชาเลือกได้แก่ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์
ศิลปะศึกษา พลศึกษา และวิชาอาชีพ ๔ หมวด คือ เกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม คหกรรม ธุรกิจ
นาฏศิลป์ และดุริยางค์ศิลป์นั้น ให้เลือกจากหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และยังมีวิชาอาชีพเพิ่มเติม
ไว้เป็นหมวด ๆ อีก ๖ หมวด ๓๑๒ รายวิชา ทั้งยังเปิดโอกาสว่าถ้าโรงเรียนเห็นอาชีพใดนอกเหนือ
จากนี้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและประสงค์จะจัดสอนก็ขออนุมัติกระทรวง
ศึกษาธิการเป็นราย ๆ ได้อีก รวมจำนวนวิชาบังคับ ๔๔ รายวิชา ๓ งาน วิชาบังคับเลือก ๒๔ งาน
และวิชาเลือก ๒๐๓ วิชา เลือกเพิ่มเติมอีก ๓๑๒ รายวิชา ไม่รวมหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์
นอกจากการจัดคาบการเรียนการสอนให้มีวิชาบังคับและวิชาเลือกครบถ้วนแล้ว แต่ละสัปดาห์ต้อง
มีคาบสำหรับกิจกรรม แนะแนว และสอนซ่อมเสริม อย่างละ ๑ คาบ ตลอด ๓ ปี และทั้ง ๓ คาบ
นี้ ไม่คิดหน่วยการเรียนแต่มีเงื่อนไขสำหรับกิจกรรมคือ ต้องผ่านทุกภาคเรียนจึงจะจบหลักสูตร เมื่อคิด
เป็นสัดส่วนเวลาเรียน ซึ่งกำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ ๓๕ คาบ จะเป็นวิชาบังคับ ๒๖ คาบ และวิชา

เลือก ๖ คาบ ในชั้น ม.๑ และ ม.๒ ส่วนม.๓ ให้เรียนวิชาบังคับ ๒๐ คาบ และวิชาเลือก ๑๒ คาบ

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายมีวิชาบังคับวิชาสามัญได้แก่ ภาษาไทย สังคมศึกษา พละนามัย และวิทยาศาสตร์ วิชาละ ๖ หน่วยการเรียนรู้ พละนามัยแยกเป็นสุขศึกษา ซึ่งเป็นวิชาบังคับ และพลศึกษาเป็นวิชาบังคับเลือก วิทยาศาสตร์อาจเลือกเรียนสายใดสายหนึ่งคือฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และวิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ หรืออาจเลือกเรียนวิทยาศาสตร์สัมพันธ์ซึ่งมี ๔ สาย สอดคล้องกับ วิชาอาชีพ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ช่างอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์เกษตร วิทยาศาสตร์คหกรรมศิลป- หัตถกรรม และวิทยาศาสตร์พาณิชยกรรม ซึ่งตรงกับวิทยาศาสตร์สัมพันธ์ของหลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ.๒๕๒๔ วิชาบังคับวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพเรียน ๑๒ หน่วยการเรียนรู้ โดยให้ เลือกสาขาใดสาขาหนึ่งจาก ๖ สาขา ได้แก่ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม ซึ่ง ๕ สาขาแรกตรงกับกลุ่มวิชาแกนวิชาชีพของหลักสูตร ปวช. นอกจากนี้ วิชาบังคับทั้ง ๒ ประเภทดังกล่าวก็มีวิชาเลือกตามแผนการเรียนและวิชาเลือกเสรีให้เรียนด้วย วิชาเลือกตามแผนการเรียนอาจเลือกเรียนวิชาสามัญได้แก่ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ (ไม่เกิน ๒ ภาษา) สังคมศึกษา พลศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรืออาจเลือกเรียนวิชาอาชีพได้แก่ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม หรือเลือกทั้ง วิชาสามัญและวิชาอาชีพให้สอดคล้องกันและเป็นประโยชน์ตามแนวศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษนั้น จะเลือกจากหลักสูตร ม.ปลาย หรือจะเลือกวิทยาศาสตร์สัมพันธ์ คณิตศาสตร์สัมพันธ์ และอังกฤษสัมพันธ์จากหลักสูตร ปวช.ตามประเภทวิชาก็ได้ ส่วนวิชาอาชีพ เลือก จากหลักสูตร ปวช. ยกเว้นกลุ่มศิลปกรรมให้เลือกจากหลักสูตรอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ นอกจากนี้ นี้มีกลุ่มวิชาเลือกเสรีให้ตามความถนัดความสนใจหรือ เสริมแผนการเรียน และต้องจัดคาบกิจกรรม แนะแนว และสอนซ่อมเสริม เช่นเดียวกับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเรื่องสัดส่วนเวลาเรียนจะเห็นว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดอัตราเวลาเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกแตกต่างจากชั้น ม.ต้น โดย ให้มีวิชาบังคับน้อยลง และวิชาเลือกมากขึ้น โดยมีสัดส่วนระหว่าง ๓:๕ ถึง ๑:๒ จำนวนรายวิชา คิดเฉพาะรายวิชาจากหลักสูตร ม.ปลาย และหลักสูตร ปวช. ๔ ประเภทวิชา ไม่รวมสาขาที่เพิ่มเติม ภายหลังมีจำนวนรายวิชาบังคับ ๑๘ วิชา จำนวนรายวิชาบังคับเลือก ๑๐๗ วิชา จำนวนรายวิชาเลือก ๑๓๔๗ วิชา จำนวนรายวิชารวม ๑๕๗๒ วิชา และเนื่องจากหลักสูตรกำหนดเวลาเรียนสัปดาห์ละ ๓๕-๔๐ คาบ กับเสนอแนะให้เรียนวิชาสามัญ ๒๘-๓๕ คาบ จึงคิดเวลาเรียนตลอด ๓ ปี ได้ว่าจะต้อง เรียนวิชาบังคับ ๑๔๔๐ คาบ วิชาเลือกตามแผนการเรียนและวิชาเลือกเสรี ๑๔๒๐ ถึง ๒๔๐๐ หรือ

๒๗๖๐ ถึง ๓๐๐๐ คาบ วิชาเลือกเพิ่มเติมหรือค้นคว้าด้วยตนเอง ๔๘๐ หรือ ๒๔๐ คาบ และมีคาบกิจกรรม แนะนำ ช่อมเสริม ๓๖๐ คาบ รวมคาบทุกประเภทตลอด ๓ ปี สำหรับการเปิด ๓๕ คาบ/สัปดาห์ ๔๒๐๐ คาบ (บังคับ : เลือก คือ ๓ : ๕) และการเปิด ๔๐ คาบ/สัปดาห์ ๔๘๐๐ คาบ (บังคับ : เลือก คือ ๑ : ๒) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติหลักสูตร ม.ปลาย แผนการเรียนวิชาชีพ ๑ (วช.๑) และวิชาอาชีพ ๒ (วช.๒) โดยให้แผนการเรียนวิชาชีพ ๑ เรียนตามโครงสร้างหลักสูตร ม.ปลาย และเรียนวิชาอาชีพอย่างน้อย ๑๘๗๐ คาบ แผนการเรียนวิชาชีพ ๒ เรียนตามโครงสร้างหลักสูตร ม.ปลาย และเรียนวิชาอาชีพเท่ากับหลักสูตร ปวช. ประเภทวิชาต่าง ๆ หรือหลักสูตรศิลปกรรม

ในเรื่องโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับใหม่ คือ พ.ศ.๒๕๒๑ และ พ.ศ.๒๕๒๔ นี้ มีข้อดีและข้อปัญหาเด่นชัดหลายประการ เช่น การมีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต้องการให้การศึกษาสอดคล้องกับ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นที่แตกต่างกันทั่วประเทศ ตลอดจนรับกับความต้องการของคนในสมัยนั้น ซึ่งพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ให้ดีขึ้นกว่าเดิม และเรียกความพยายามนั้นว่าการปฏิรูปการศึกษา และข้อดีก็เป็นที่น่าพอใจ เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในเรื่องหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๘ คือมีโอกาสเลือกเรียนได้มาก แตกต่างกันตามความสามารถ ให้โอกาสแก่ผู้มีสติปัญญาทุกระดับ ลดความสูญเปล่าและให้ความยุติธรรมกว่าการสอบตกคะแนนรวมแล้วต้องมานั่งเรียนซ้ำวิชาที่ผ่านเกณฑ์แล้ว ฯลฯ การให้การศึกษาค้นคว้าและการเน้นวิชาชีพถ้าดูจากอัตราส่วนวิชาบังคับกับวิชาเลือกแสดงว่านักเรียนจะมีพื้นฐานความรู้พอที่จะศึกษาต่อ หรือถ้าต้องการประกอบอาชีพก็มีโอกาสจะเลือกเรียนวิชาอาชีพได้มาก ถ้าเรียนให้สอดคล้องกันก็ประกอบอาชีพได้ตามความถนัด ความสนใจ และความจำเป็นของครอบครัว ข้อสำคัญโรงเรียนและครูต้องสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาอาชีพ ตนเองและนักเรียนต้องลบทัศนคติเก่า ๆ ที่คิดว่าการเรียนวิชาอาชีพในชั้นมัธยมเป็นสิ่งต่ำต้อย ซึ่งจัดสำหรับนักเรียนที่สติปัญญาต้อยเท่านั้น นอกจากนี้ ในตัววิชาสามัญเอง ถ้าเรียนเน้นไปในทางใดมาก ๆ จนซ้ำของก็จะสามารถใช้เป็นอาชีพได้ต่อไป เช่น อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาไทย ในรูปนักเขียน นักข่าว ฯลฯ หรือใช้ภาษาอังกฤษและสังคมศึกษาไปทำงานภาคพิเศษ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม มีข้อปัญหาที่ควรกล่าวถึงหลายประเด็น เช่น ปัญหาการจัดกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส แต่กำหนดให้เลือกเรียนภาษาเดียว และเนื่องจากภาษาอังกฤษมีโอกาสใช้มากกว่าภาษาฝรั่งเศส รายวิชาภาษาฝรั่งเศสจึงเกือบไม่มีประโยชน์ ภาษา

อังกฤษที่จัดให้เป็นวิชาเลือกในชั้นประถม และเป็นวิชาเลือกสำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาอังกฤษในชั้นมัธยม ก็เกิดปัญหาผู้เรียนมาแล้วเสียเวลาและเบื่อหน่าย มีความยุ่งยากเกี่ยวข้อง เช่น การเร่งรัดการเรียนเพิ่ม การสอบคัดเลือกในด้านวิชาภาษาอังกฤษ ปัญหาวิชาคณิตศาสตร์บังคับเพียง ม.๑ และ ม.๒ ส่วน ม.๓ เป็นวิชาเลือก ในขณะที่โรงเรียนร่ำรังกันมากอยากให้อบังคับทั้ง ๓ ปี และบ้างเห็นควรจัดเป็นสายเดียวเหมือนกันหมดไม่ต้องแบ่งเป็นประเภทเรียน ๖ คาบ ประเภทเรียน ๔ คาบ (สาส์น สุชะปิณฑะ ๒๕๒๗ : ๑๘๔) ปัญหาวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเปลี่ยนแปลงบ่อย เปลี่ยนการกำหนดให้เรียนวิชาเป็นวิชาเลือก จัดวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มเข้าไปในหลักสูตรสังคมศึกษาบังคับ โดยระบุว่า ให้ใช้เวลาเรียนเพิ่มในคาบการสอนกิจกรรม เน้นแนว ช่อมเสริม และต่อมาเปลี่ยนเป็นให้ใช้คาบช่อมเสริม ปัญหาตามมาก็คือแล้วจะให้การสอนกิจกรรม เน้นแนว ช่อมเสริมไปทำที่ไหน ต่อมาภายหลังก็เกิดมีวิชาลูกเสือเป็นวิชาบังคับให้เรียนนอกเหนือจากกิจกรรม และระบุให้ใช้คาบช่อมเสริมอีก ต่างฝ่ายต่างกำหนดเอาเองโดยไม่ประสานกัน และขัดกับโครงสร้างหลักสูตรด้วย

พลาณามัยในมัธยมศึกษาตอนต้นมีสุขศึกษา ๑ คาบ และพลศึกษา ๒ คาบ พลาณามัยในมัธยมศึกษาตอนปลายก็มีสุขศึกษา ๑ คาบ และพลศึกษา ๑ คาบ นั้นเป็นการใช้เวลาและความสำคัญแก่วิชานี้มากกว่าแต่ก่อนและเป็นไปตามความต้องการแก้ไขหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๐๓ ทำนองเดียวกัน วิชาการงานใน ม.ต้น และวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพใน ม.ปลาย ซึ่งบังคับให้เรียนก็มีอัตราเวลาเรียนไม่น้อย สอดคล้องกับความต้องการฝึกอาชีพและฝึกนิสัยให้รักการทำงาน และสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการงานพื้นฐานอาชีพ ซึ่งจัดกันอยู่ในประเทศสมาชิกยูเนสโก สาขามหาภูมิภาคเอเชีย ๑๐ ประเทศ ได้แก่ บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย อิหร่าน ญี่ปุ่น สหพันธรัฐเกาหลี มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย โดยจัดสอนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (วิชัย ตันศิริ ๒๕๑๔ : ๔-๕) แต่ทั้งหมดมีปัญหาความสนใจของผู้ปกครองและนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่ต้องการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยและมองไม่เห็นความจำเป็นเพราะไม่สอดคล้องกับข้อสอบคัดเลือก อีกประการหนึ่งปัญหาเจตนาตามหลักการบูรณาการในวิชาการงาน ๔ คาบ ซึ่งประกอบด้วยวิชาย่อยวิชาละ ๒ คาบ มีเสียงร่ำร้องจากครูผู้สอนตลอดเวลาว่าไม่สะดวกในการปฏิบัติ เพราะต้องแยกผู้สอน ต้องการให้เลิกการประเมินผลแบบที่ต้องนำมารวมกันต่างจากการจัดสอนวิชาอื่น นอกจากนี้ข้อกำหนดของวิชา การงานให้นักเรียนชายต้องเรียนงานผ้าและการตัดเย็บ งานอาหารและโภชนาการ ด้วยนั้นน่าจะยึดหยุ่นให้เลือกงานช่างในบ้านแทนได้ เพราะมีให้เลือกมากถึง ๑๕ งานย่อย และตรงความสนใจของเด็กผู้ชายมากขึ้น โดยไม่ผิดจุดประสงค์ของวิชาการงาน การบังคับให้ผู้เรียนวิชาอาชีพเกษตร ต้องร่วมกิจกรรมชุมนุม เกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ไม่น้อยกว่า ๒ ภาคเรียน ก็เป็นปัญหา

สำหรับนักเรียนซึ่งสนใจเรียนกิจกรรมลูกเสือตลอด ๖ ภาคเรียน ชื่อวิชาในหมวดช่างอุตสาหกรรม ก็ไม่ควรใช้คำนำหน้าว่า "งาน" เพราะซ้ำกับงานในวิชาการงาน ทำให้สับสน และงานอาชีพที่มีเพียงรายวิชาเดียวน่าจะ ไม่เป็นการฝึกที่เพียงพอสำหรับการออกไปประกอบอาชีพได้ ควรเพิ่ม เป็น ๓ รายวิชาเท่า ๆ กับวิชาอาชีพอื่น ๆ (สาส์น สุขนิยม ๒๕๒๗ : ๑๕๓) ปัญหาคาบสอนซ่อมเสริม ซึ่งให้จัดไว้ในตารางสอนก็ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง คือคาบซ่อมเสริมมี ๑ คาบ/สัปดาห์ ขณะที่นักเรียนอ่อนมักจะทำหลายวิชา ต้องการรับการสอนซ่อมมากกว่า ๑ คาบ นั้น และในวิชาเดียวกันนักเรียนสอบตกไม่เหมือนกัน การจัดสอนในห้องและเวลาเดียวกันจะทำได้ จึงน่าจะอยู่ในดุลพินิจของโรงเรียน และผู้สอนว่าจะจัดการกับนักเรียนสอบตกอย่างไร น่าจะไม่ต้องกำหนดให้มีคาบซ่อมเสริมในตารางสอนก็ได้ ปัญหาต่อไปคือความเป็นระบบ แทนที่จะเป็นระบบเดียวกัน โครงสร้างของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการกลับมีความแตกต่าง เช่น ม.ต้น กำหนดเป็นจำนวนคาบ ม.ปลาย กำหนดเป็นจำนวนหน่วยการเรียน และ ปวช.กำหนดเป็นจำนวนคาบและหน่วยกิต ทำให้สับสน โดยเฉพาะมีการนำวิชาอาชีพตามหลักสูตร ปวช.มาจัดใน ม.ปลาย ได้มีการโอนหน่วยการเรียนได้ขณะที่การคิดหน่วยการเรียนกับการคิดหน่วยกิตจากจำนวนคาบมีวิธีคิดต่างกัน นอกจากนี้การเรียกสิ่งเดียวกันไม่เหมือนกันก็สร้างความสับสน เช่น หลักสูตร ม.ปลาย เรียก "วิชาอาชีพ" แต่หลักสูตร ปวช. เรียก "วิชาชีพ" หลักสูตร ม.ปลาย เรียก "วิชาพื้นฐานวิชาชีพ" ซึ่งฟังดูแล้วมุ่งงามส่วนหลักสูตร ปวช. เรียก "กลุ่มวิชาแกนวิชาชีพ" หลักสูตร ม.ปลาย เรียก "สาขาวิชา" แต่หลักสูตร ปวช. เรียก "ประเภทวิชา" รวมทั้งการกำหนดรหัสชื่อรายวิชาที่มีหลักเกณฑ์ไม่ตรงกัน ปัญหาต่อไปคือนักเรียนหลักสูตร ม.ปลาย เรียนจำนวนวิชาเลือกแตกต่างกันมาก ตั้งแต่ ๑๕๒๐ ถึง ๓๐๐๐ คาบ แล้วได้รับประกาศนียบัตร ม.ปลาย อย่างเดียวกัน ปัญหาเรื่องการเลือกวิชาหรือกลุ่มวิชาที่มีมาก สามารถเลือกวิชาชีพจากหลักสูตร ปวช. ของวิทยาลัยด้านอาชีวศึกษา อย่างกว้างขวาง คาบเรียนวิชาสามัญออก วิชาชีพจะมีมากจนปฏิบัติลำบากหรือไม่อยู่ในวิสัยที่โรงเรียนจะจัดได้ เช่น หลักสูตร วช.๒ ต้องเรียนตามหลักสูตร ปวช. ทุกประการ และเรียนวิชาสามัญด้วย หรือสูงกว่าด้วย ปัญหาสุดท้ายคือสิทธิของนักเรียนผู้สำเร็จหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีการพินิจสงสัยอยู่ เพราะผ่านโครงสร้างของหลักสูตรครบถ้วนแต่มีปัญหา เช่น เรียน วช.๒ ตามหลักสูตร ปวช. ทุกประการ แต่ไม่ได้รับการยินยอมให้เทียบเท่า ปวช. ไม่มีสิทธิเข้าเรียน ปวส. ในขณะที่ กพ. กำหนดให้อัตราเงินเดือน วช.๒ กับ ปวช. เท่ากัน คือบรรจุไม่เกิน ๑,๔๕๐ บาท วช.๑ ไม่เกิน ๑,๖๒๐ บาท และมีเรื่องไม่เป็นธรรมอย่างประหลาดคือ ผู้จบชั้น ม.ต้น กับผู้จบชั้น ม.ปลาย บรรจุได้ไม่เกิน ๑,๔๗๐ บาท เท่ากันทั้ง ๆ ที่ ม.ปลาย ต้องเรียนต่อออกไปจาก ม.ต้น ถึง ๓ ปี

ในเรื่องการนำหลักสูตรไปใช้ กล่าวได้ว่าระบบหน่วยการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ มีข้อดีเช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๘ และได้แก้ปัญหาลบตกร้องเรียนซ้ำชั้นของผู้เรียน เพื่อลดความสูญเปล่าได้ชัดเจน แต่ก็มีปัญหาซึ่งจากการติดตามผลการใช้หลักสูตร การประชุมสัมมนาในวาระต่าง ๆ พบว่าปัญหาแรกคือ นักเรียนจำนวนไม่น้อยเรียนไม่ครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ทำให้ไม่สามารถจบหลักสูตรได้หลาย ๆ กรณี เช่น ได้ระดับผลการเรียน "๐" ในรายวิชาบังคับภาษาไทย หรือสังคมศึกษาแล้วไม่ยอมแก้ไข แผนการเรียนจัดไว้ไม่ครบ ๘๕ หน่วยฯ เรียนไม่ครบ ๘๖ หน่วยฯ สอบแก้ตัววิชาบังคับแล้วยังได้ "๐" พอเรียนซ้ำก็นับ ๒ ครั้งทั้งที่เป็นรายวิชาเดียวกันทำให้เข้าใจว่าเรียนครบหน่วยฯ ปัญหาเรียนวิชาเลือกไม่ครบ ๒๔ หน่วยฯ ไม่จัดกิจกรรมหรือจัดกิจกรรมแต่มีเวลาเรียนไม่ครบ ไม่ปฏิบัติตามโครงสร้างหลักสูตร เช่น เลือกเรียน กษ๐๑๖ โดยไม่เรียน กษ๐๑๕ และเลือกแผนการเรียนวิชาอาชีพ เกษตรแล้วไม่เข้าร่วมกิจกรรม ชกท. ซึ่งถือว่าไม่จบหลักสูตร คาบวิชาการงานซึ่งบังคับให้เรียนการดูแลรักษาบ้าน ๓๖ คาบ ต่อปี และเวลาที่เหลือปีละ ๑๐๘ คาบ ให้เลือกจากงานช่างในบ้าน งานเกษตร งานผ้าและการตัดเย็บ งานอาหารและโภชนาการ ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ปฏิบัติตามโครงสร้างและไม่จบหลักสูตร ปัญหาที่สองเป็นปัญหาในการประเมินผลเกี่ยวกับการปฏิบัติของครูและโรงเรียน เช่น ครูไม่สอนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ทำให้ไม่สามารถจัดการสอนซ่อมเสริมได้ โรงเรียนไม่จัดการประเมินผลก่อนเรียน ไม่จัดสอนซ่อมเสริมก่อนเรียนและระหว่างเรียน ทำเฉพาะในกรณีตัดสินผลการเรียนแล้วนักเรียนสอบตก วิธีการจัดสอนซ่อมเสริมที่กระทำอยู่ไม่ เอื้ออำนวยให้บรรลุเป้าหมายหรือแก้ปัญหาที่นักเรียนยังบกพร่องได้ หรือกำหนดให้ครูสอนซ่อมเสริม เองในขณะที่มีคาบซ่อมเสริม เพียงสัปดาห์ละ ๑ คาบ จึงเป็นไปได้เพราะครูต้องแย่งคาบกัน บางแห่งก็เปลี่ยนวิธี เป็นกำหนดให้หมุนเรียนผลัดเปลี่ยนกัน กว่านักเรียนจะพบครูและรายวิชาเดิมก็ผ่านไปหลายสัปดาห์ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่นักเรียนไม่ผ่านก็กลับทับทวีเพิ่มขึ้นเรื่อย บางโรงเรียนจัดสอนซ่อมเสริมแต่เนื้อแท้เป็นการเรียนเสริมเพิ่มเติมให้ทุกคนเหมือนกวาดวิชานักเรียนที่ไม่ผ่านจุดประสงค์ ไม่ได้รับการช่วยเหลือ ข้อสอบแก้ตัวก็มักจะเป็นข้อสอบฉบับเดียวกันสำหรับผู้สอบตกทุกคน ซึ่งอาจเป็นฉบับเดิมหรือออกขึ้นใหม่ทั้ง ๆ ที่ความจริงนักเรียนสอบตกคนละจุดประสงค์ ผลการสอบแก้ตัวจึงตกอีกเพราะไม่ได้ให้แก้ตรงจุดประสงค์ที่นักเรียนไม่ผ่าน การใช้เครื่องมือประเมินผลก็ไม่สอดคล้องตามจุดประสงค์ที่จะประเมิน เช่น จุดประสงค์ที่นักเรียนต้องปฏิบัติกลับใช้วิธีสอบข้อเขียน ข้อสอบก็มักเพ่งเล็งเนื้อหาเป็นสำคัญ และสุดท้ายคือคุณภาพของเครื่องมือไม่ดี การประเมินผลไม่ได้มีการวิเคราะห์ (กองการมัธยมศึกษา ๒๕๒๔ : ๑๔-๑๖) นอกจากนี้ การประเมินผลการใช้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ๒๕๒๑ ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ โดยคณะวิจัยหลักสูตรกระบวนการเรียน การสอนมัธยมศึกษาของวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ ได้พบว่าสภาพความพร้อมของโรงเรียนไม่ดี ลังที่โรงเรียนมีไม่เพียงพอจัดตามลำดับความรุนแรงของการขาดแคลนคือ ห้องปฏิบัติการวิชาอาชีพ โรงฝึกงาน วัสดุอุปกรณ์สำหรับฝึกการงานและอาชีพและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน ความพร้อม ของนักเรียนก่อนเข้าเรียนหลักสูตรระดับชั้น ม.๒ ก็พบว่ามิตินฐานความรู้เดิมค่อนข้างต่ำในวิชา คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ภาระงานสอนต่อสัปดาห์ของครูพบว่าส่วนใหญ่มี ๑๖-๒๐ คาบ/สัปดาห์ ซึ่งถือว่ามิตินว่างสำหรับเตรียมกิจกรรมการสอนได้ประมาณ ๑๕ คาบ/สัปดาห์ ส่วนในด้านการนำ ไปใช้ ครูจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นที่สามารถปฏิบัติตามหลักสูตรได้ในระดับปานกลาง ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ยังปฏิบัติไม่ได้ดีคือครูยังไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตร ไม่ เข้าใจ เรื่องจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และยังติดการสอนแบบเดิม ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้ตามความต้องการของหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตรมากมายกว้างขวางแต่เวลาสำหรับจัดมี น้อยและไม่สามารถสนองความประสงค์ของหลักสูตรในเรื่องการสอนวิชาอาชีพได้ เพราะขาดสถาน ฝึกงานอาชีพ สถานประกอบการไม่ให้ความร่วมมือ และค่าใช้จ่ายสูง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา- ธิราช ๒๕๒๗ : ๑๗๑) รายงานการวิจัยศึกษาสถานภาพของการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพและการ ใช้แหล่งวิทยากรและสถานประกอบการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓ ปรากฏว่าโรงเรียนปฏิบัติตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการให้นักเรียนศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยากรและสถานประกอบการ พ.ศ.๒๕๒๓ ไปเป็นส่วนน้อย คือจากโรงเรียนจำนวน ๗๔ โรง พบว่า ร้อยละ ๘๑.๐๑ ยังไม่ได้ ดำเนินงานเรื่องนี้ และมีร้อยละ ๑๑.๓๔ ที่ปัจจุบันส่งนักเรียนไปฝึกในสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน ร้อยละ ๒.๕๓ เคยจัดส่งแต่ปัจจุบันงดและร้อยละ ๕.๐๖ วางแผนจะจัดส่งต่อไป ลักษณะการดำเนิน งานและปัญหาอุปสรรคของการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพ ปรากฏว่ามีโรงเรียนที่จัดแผนการเรียน เฉพาะวิชาการอย่างเดีย্বর้อยละ ๒๔.๐๕ และจัดแผนการเรียนที่มีวิชาอาชีพ ๓ ปี ต่อเนื่องกันร้อยละ ๗๕.๙๕ ซึ่ง ๖๐ โรง สามารถแยกตามลักษณะการสอนได้ว่าสอนภายในโรงเรียนเองร้อยละ ๘๑.๖๗ และใช้สถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียนร้อยละ ๑๘.๓๓ และในจำนวน ๑๑ โรง ที่ใช้สถานฝึกงาน อาชีพนอกโรงเรียนซึ่งมีจำนวนนักเรียนไปฝึกงานกับสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน ๑,๐๓๐ คน แยกออกได้เป็นประเภทแหล่งวิทยากรหรือสถานศึกษาของรัฐบาล มีนักเรียนร้อยละ ๑๔.๗๗ มีวิชาอาชีพพืชมัตต ดัด เลื้อย ข้างไฟฟ้า (เดินสายไฟฟ้า) ประเภทที่สองคือสถานประกอบการของ เอกชน มีนักเรียนร้อยละ ๓๐.๗๑ มีวิชาอาชีพการเพาะเห็ด เลี้ยงสัตว์ (ไก่ ไก่) ทำขนม ซ่อม และประกอบเครื่องยนต์เหล็ก ดัดผม ดัด เลื้อย ริดยาง และประเภทที่สามเป็นสถานประกอบอาชีพ

อิสระของผู้ปกครองหรือครอบครัวของนักเรียนเอง มีนักเรียนร้อยละ ๕๔.๕๒ มีวิชาปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ (ไก่ เป็ด หมู) จักสาน ทอเสื่อ ช่างรัก-ศิลาฯ ส่วนในเรื่องปัญหาและอุปสรรคพบว่า ส่วนใหญ่ขาดห้องฝึกงาน รองลงมาขาดวัสดุอุปกรณ์ทางวิชาอาชีพ ขาดครูวิชาอาชีพ ขาดสถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน และขาดความสะดวกในการไปใช้สถานฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน และจากการสัมภาษณ์เจ้าของสถานฝึกงานอาชีพต่าง ๆ พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการรับนักเรียนมาฝึกงานในสถานที่ของตน คือระยะเวลาที่นักเรียนมาฝึกน้อยเกินไปและไม่ต่อเนื่องกันทำให้ไม่สามารถทำงานบางอย่างได้เสร็จ ได้รับความรู้เพียงผิวเผิน ไม่เกิดทักษะเพียงพอ จำนวนนักเรียนที่รับได้ก็จำกัด เพราะเป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก เจ้าของไม่มีเวลาดูแลนักเรียนเต็มที่เพราะต้องทำงานด้วย และนักเรียนยังเล็กเกินไปไม่สามารถรับผิดชอบ และทำงานบางอย่างได้ (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ ๒๕๒๓ : ๒๗) เฉพาะในเขตการศึกษา ๓ อุษา เหมตะศิลป์ และคณะศึกษานิเทศก์ พบว่าไม่มีโรงเรียนใดส่งนักเรียนไปฝึกงานอาชีพนอกสถานที่เลย เพราะสถานประกอบการอาชีพอิสระไม่มีปริมาณงานมากพอที่จะส่งนักเรียนไปฝึกงาน จังหวัดไม่ประกาศรายชื่อแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ สถานฝึกงานอาชีพอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก มีปัญหาว่าค่าใช้จ่ายและครูผู้นิเทศ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ : ๒๔๑) และในเขตการศึกษา ๕ จำเนียร น้อยท่าช้าง พบว่า ผู้ปกครองร้อยละ ๔๓.๕๔ ต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพอยู่ในโรงเรียน และร้อยละ ๔๔.๐๘ เห็นว่าโรงเรียนจะให้เด็กไปเรียนวิชาอาชีพที่ไหนก็ได้ ส่วนอีกร้อยละ ๑๒.๓๘ เป็นผู้ปกครองที่เห็นว่าเด็กควรเรียนวิชาอาชีพนอกโรงเรียน ส่วนคำถามเกี่ยวกับการที่โรงเรียนจะส่งเด็กมาฝึกอาชีพกับตนนั้นผู้ปกครองถึงร้อยละ ๖๕.๔๒ ตอบว่าจะมีความยุ่งยากมาก ร้อยละ ๒๔.๕๖ เห็นว่ามีความยุ่งยากเล็กน้อย ส่วนที่คิดว่าไม่ยุ่งยากเลยมีเพียงร้อยละ ๕.๐๒ เท่านั้น (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ : ๒๕๔) เกี่ยวกับการนำหลักฐานการทำงานและอาชีพไปใช้นี้มีข้อคิดเห็นอีกจุดหนึ่งที่น่าสนใจคือ กมล อธิโสภา รองอธิบดีกรมสามัญศึกษา กล่าวในการบรรยายพิเศษเกี่ยวกับงานนิเทศภายในโรงเรียน แก่ที่ประชุมหัวหน้าหมวดวิชาและผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการส่วนหนึ่งว่าวิชาการดูแลรักษากันในชั้น ม.๑-๓ ล้มเหลวมาก ไม่ได้ผลเลย เพราะถ้าจะกล่าวว่าได้ผลต้องมีผลเกิดขึ้นเป็นการปฏิบัติที่บ้าน (กมล อธิโสภา ๒๕๓๐) และในด้านปัญหาการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรฉบับนี้ เจิม สิบขจร ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการ ๑๐ ประเภท คือ หลักสูตรและเอกสารหลักสูตร ตารางสอนและวิธีสอน อุปกรณ์การสอนและทรัพยากรในห้องเรียน ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า กิจกรรมนักเรียน การนิเทศงานวิชาการของโรงเรียน การกำหนดให้ครูปฏิบัติงานวิชาการ แนะนำ ประเมินผล และการวางแผนปรับปรุงงานวิชาการ

ผลการศึกษาริวิจัยปรากฏว่า การบริหารงานวิชาการทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและหัวหน้าหมวดวิชา มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว (เจิม ลีขจร ๒๕๒๗ : จ)

สำหรับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ โดยคณะวิจัยร่วมระหว่าง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมวิชาการในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ปรากฏผลสรุปเป็นสาระสำคัญได้คือ ข้อแรก การพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการตามขั้นตอนและหลักการที่ควรเป็น เช่น ได้มีการวิเคราะห์หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๐๓ และ ๒๕๑๔ และคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ความต้องการของสังคมไทย แล้วนำมากำหนดจุดหมาย โครงสร้าง และองค์ประกอบอื่นของหลักสูตร ข้อสอง มีการเตรียมความพร้อมเพื่อใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ หลายระดับทั้งกระทรวง กรม และโรงเรียน ทำหลายลักษณะทั้งด้านเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร อาคารสถานที่ ฯลฯ โดยมุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจ ยอมรับ และนำหลักสูตรไปปฏิบัติระดับโรงเรียนอย่างได้ผล แต่จากการประเมินปรากฏว่าสภาพความพร้อมส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ความพร้อมด้านต่าง ๆ ยังไม่พอ ยังขาดประสิทธิภาพ มีลักษณะของการไม่ทันเวลา จ่ายเอกสารอุปกรณ์ไม่ทั่วถึง ข้อสาม กลุ่มตัวอย่างครู นักเรียน และผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนจุดหมายและหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ แต่จากการสัมภาษณ์หัวหน้างานตั้งแต่ระดับหมวดวิชาขึ้นไปพบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เฉพาะจุด ขาดความเข้าใจภาพรวมของหลักสูตร นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้ให้ผลการประเมินด้านการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนว่าอยู่ในระดับปานกลาง ข้อสี่ ด้านปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ที่สำคัญก็คือการขาดวัสดุอุปกรณ์และสิ่งเื้ออานวยต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร คุณภาพของครู การประเมินผลการเรียน ขาดอาคารสถานที่ และเกี่ยวกับคุณภาพของนักเรียน ในเรื่องวัสดุอุปกรณ์นั้นผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าไม่เพียงพอ ครูก็เห็นพ้อง และนักเรียนเห็นว่าขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย เอกสารหลักสูตร แบบเรียน และคู่มือการสอน ผู้บริหารโรงเรียนกล่าวว่าส่งมาล่าช้าและไม่เพียงพอ ครูมีความเห็นเช่นเดียวกันในเรื่องห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความเห็นคล้ายกันว่าไม่เพียงพอ เรื่องจำนวนครู ทั้งผู้บริหารและฝ่ายครูเห็นตรงกันว่าขาดแคลนครูบางหมวดวิชา และในเรื่องคุณภาพครู ผู้บริหารเห็นว่าครูขาดความรู้ความเข้าใจหลักสูตร ขาดความเอาใจใส่ ไม่เตรียมการสอน ไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ขาดคุณภาพในการสอนและประเมินผล แต่ตัวครูเองอ้างว่ามีชั่วโมงสอนมากไป

ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอนและประเมินผลตลอดจนการติดตาม ครูไม่ยอมรับหลักสูตรใหม่และไม่
 เข้าใจหลักสูตร และกล่าวว่านักเรียนไม่สนใจการเรียน ขาดความรับผิดชอบ ขาดความกระตือรือร้น
 และไม่พร้อมที่จะเรียน ขณะเดียวกันนักเรียนก็กล่าวว่าครูไม่รับผิดชอบการเรียนการสอน ไม่มีความรู้
 ตรงกับวิชาที่สอน ไม่มีวิธีสอนที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และให้ความเห็นว่านักเรียน
 ไม่มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันตามความสนใจของนักเรียน (กรมวิชาการ ๒๕๒๘ : ๑๕๕) และถ้าดู
 ผลการสำรวจสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ โดยศูนย์พัฒนาหลักสูตร
 ของกรมวิชาการ ซึ่งส่งแบบสอบถามไปทั่วประเทศจำนวน ๕๗๖ โรงเรียน ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ พบว่า
 ด้านโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรายวิชาบังคับวิชาสามัญ วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ
 เกณฑ์การจบหลักสูตร และจำนวนรายวิชาที่กำหนดไว้ ในด้านการจัดแผนการเรียน ส่วนใหญ่จัดตาม
 ความพร้อมของโรงเรียน มีจำนวนร้อยละสูงถึง ๕๕ และมีโรงเรียนเพียงร้อยละ ๒๖ จัดตามที่นักเรียน
 เลือกเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่จัดนักเรียนเข้าแผนการเรียนโดยวิธีสอบคัดเลือก และอีกเกือบครึ่งหนึ่ง
 จัดตามที่นักเรียนสมัครใจเลือก ด้านการเปิดสอนวิชาอาชีพพบว่าส่วนใหญ่เปิดสอนสาขาเกษตรกรรม
 เป็นวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ สาขาที่เปิดน้อยที่สุดคือ ศิลปกรรม และโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้แหล่ง
 วิทยากร สถานประกอบการหรือสถานประกอบอาชีพอิสระ ด้านการจัดกิจกรรมบังคับนักเรียนคนละ
 ๑ กิจกรรมทุกภาคเรียนนั้น เกือบทั้งหมดเห็นด้วย แต่กว่าครึ่งไม่เห็นด้วยที่ไม่มีคณะกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม
 สำหรับเวลาสอนส่วนใหญ่จัดคาบตรงกันทั้งโรงเรียน รองลงมาคือแยกตามระดับชั้น ในด้านการสอน
 ช่อม เสริมมีการจัดในโรงเรียนเกือบจะทั้งหมด และส่วนใหญ่จัดคาบตรงกันแต่ละระดับชั้น จัดสอน
 คณิตศาสตร์ถึงร้อยละ ๙๓ รองลงมาเล็กน้อยคือ ร้อยละ ๘๒ สอนภาษาต่างประเทศ และโรงเรียน
 ส่วนใหญ่ให้ครูคนเดิมที่สอนวิชานั้นเป็นผู้สอนช่อม เสริม ด้านการแนะแนว เกือบทั้งหมดเห็นด้วยที่หลักสูตร
 กำหนดให้มีการแนะแนวในโรงเรียน ส่วนใหญ่มีกำลังครูแนะแนวไม่พอ และส่วนใหญ่จัดคาบแนะแนว
 แยกตามระดับชั้น และนอกจากสภาพการจัดการดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีปัญหาต่าง ๆ คือ ปัญหา
 เกี่ยวกับตัวหลักสูตร โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามหลักการได้ ไม่สามารถเปิดแผนการเรียน
 ให้นักเรียน เลือกกลุ่มวิชาเรียนตามความสนใจเนื่องจากโรงเรียนไม่พร้อมและนักเรียนส่วนใหญ่สนใจ
 จะศึกษาต่ออุดมศึกษา จึงไม่สนใจกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพอย่างจริงจังจนสามารถนำไปทำงานได้
 ตามหลักการของหลักสูตรจุดหมายหลักสูตรที่มุ่งการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ก็มีปัญหามาก
 ทางปฏิบัติ เพราะการสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่มีการวัดตามจุดมุ่งดังกล่าว ส่วนโครงสร้างหลักสูตร
 ก็พบว่าวิชาบังคับที่นักเรียนต้องสอบผ่านมีมากทำให้นักเรียนไม่จบหลักสูตร บางครั้งวิชาบังคับน่าจะ
 เพียงบังคับเรียนโดยไม่จำเป็นต้องให้สอบผ่าน ปัญหาต่อไปคือด้านบริหารหลักสูตร คือความไม่พร้อม

ด้านสื่อ อุปกรณ์ หนังสือประกอบ วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพขาดอาคารประกอบและบุคลากร ซึ่งเป็น
 ปัญหาเดียวกันและกระทบถึงการเปิดแผนการเรียนวิชาอาชีพ ปัญหาด้านการเรียนการสอนส่วนใหญ่
 เกิดจากตัวครู ส่วนมากไม่เปลี่ยนวิธีสอนให้เหมาะสมตามหลักสูตร ครูที่ศึกษามาทางวิชาชีพก็ไม่มี
 ความรู้ทางการศึกษา ขาดความรู้เรื่องแผนการสอน จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ปัญหาด้านการวัดผล
 ก็เป็นเรื่องใหญ่อีกด้านหนึ่ง มีหลายกรณี เช่น การให้โอกาสสอบแก้ตัวได้เรื่อย ๆ ทำให้นักเรียน
 ไม่สนใจเรียน ไม่ตั้งใจที่จะต้องสอบผ่าน กลายเป็นภาระของครูที่จะต้องติดตามเป็นงานเพิ่มขึ้น
 การสอนและสอบตามจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเรื่องที่ครูไม่สามารถปฏิบัติตามได้ครบถ้วน ขาดความ
 รู้ความเข้าใจเรื่องวัดผลและมาตรฐานของนักเรียนแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน ใช้เกณฑ์ประเมินผล
 เดียวกันของกลุ่มโรงเรียนไม่ได้ การจัดซ่อมเสริม แนะนำ กิจกรรม ก็เป็นปัญหาเช่นเดียวกัน
 ทุกจุดประสงค์ และทุกคน เป็นภาระหนักและมีคาบซ่อมเสริมเพียงคาบเดียวในตารางสอน ด้านแนะนำ
 ก็ขาดความพร้อมทั้งครูและสถานที่ นักเรียนไม่สนใจเพราะไม่มีผลต่อการจบหลักสูตร เช่นเดียวกับที่
 ไม่สนใจกิจกรรม ปัญหาด้านสื่อการเรียนก็มีอยู่ในลักษณะความขาดแคลน เนื้อหาวิชาบางเล่มก็ขัดแย้ง
 กับข้อเท็จจริง (กรมวิชาการ ๒๕๒๔ : ๖๐)

ในแง่การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ถ้าพิจารณาจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐
 ในส่วนที่กล่าวถึงการฝึกอบรมลักษณะนิสัย จะเห็นว่าข้อ ๑๓ เน้นความเจริญงอกงามทางคุณธรรม
 ควบคู่ไปกับความงอกงามทางปัญญา ข้อ ๒๔ วรรคท้าย ก็เน้นให้การศึกษาทุกระดับมุ่งคิดเป็น ทำเป็น
 รู้จักการแก้ปัญหาและรักการทำงาน มุ่งส่วนรวมและประชาธิปไตย ยึดสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 มีระเบียบวินัย วัฒนธรรมและศีลธรรม ฯลฯ ข้อ ๔๐ และ ๕๓ กล่าวถึงการฝึกอบรมเรื่อง
 เหล่านี้ด้วย จึงเป็นการแสดงเจตนารมณ์ชัดเจนของแผนการศึกษาที่มุ่งสร้างเยาวชนของชาติให้เป็น
 คนดีมีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งงาม เป็นพลเมืองดีของชาติ จุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา
 พ.ศ. ๒๕๒๑ และ ๒๕๒๔ ก็ต้องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน เช่นเดียวกัน
 ดังนั้น ข้อวิเคราะห์ว่าการนำหลักสูตรใหม่มาใช้มีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาและจุดหมายหลักสูตร
 ดังกล่าวหรือไม่ แบบหนึ่งก็คือ ดูพฤติกรรมทางจริยธรรมของครูในห้องเรียน การปรับแก้พฤติกรรม
 ทางจริยธรรมของนักเรียนและวิธีการในการปลูกฝังจริยธรรมของครูให้แก่เด็กเรียนในห้องเรียน
 หน่วยงานนิเทศกรรมการสามัญศึกษา พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมที่ไม่เหมาะสมของครูโดยส่วนรวม
 คือความบกพร่องด้านการตรงต่อเวลาและด้านการแต่งกายมากกว่าด้านมารยาทและการพูด ส่วนการ
 ปรับแก้พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนโดยส่วนรวมครูปฏิบัติเพียงร้อยละ ๒๑ ของจำนวนครั้ง

ที่เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ขึ้น ทั้ง ๆ ที่ควรจะต้องปฏิบัติทุกครั้ง ครูหญิงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติมากกว่าครูชาย พฤติกรรมที่ได้รับการปรับแก้บ่อยที่สุดคือการตรงต่อเวลา รองลงมาคือด้านระเบียบวินัย สำหรับพฤติกรรมที่ถูกปรับแก้บ่อยที่สุดคือด้านการแต่งกาย และเมื่อเปรียบเทียบความบ่อยในการปรับแก้พฤติกรรมนักเรียนของครูที่สอนวิชาแตกต่างกันพบว่า ด้านการแต่งกายและด้านระเบียบวินัยนั้น ครูสอนศิลปะและพลานามัยมีแนวโน้มที่จะปรับแก้พฤติกรรมนักเรียนบ่อยยิ่งกว่าครูที่สอนด้านวิชาการล้วน ๆ และพบว่าจริยธรรมที่ครูปลูกฝังแก่นักเรียนในห้องเรียนมีประเภทที่ปลูกฝังบ่อยปานกลางคือความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัย ที่ปลูกฝังค่อนข้างน้อย ได้แก่ ความมีเหตุผล ความอดทน ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนคุณธรรมที่แทบจะไม่ได้ปลูกฝังในห้องเรียนเลยมีความประหยัด ความเสียสละ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูทศเวที และความยุติธรรม ในเรื่องวิธีการที่ครูใช้ปลูกฝังจริยธรรม พบว่าเป็นวิธีบอกและแนะนำมากกว่าวิธีอื่นใด แสดงให้เห็นว่าวิธีสอนไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเลย ครูยังใช้วิธีที่ง่ายที่สุดคือการบอกและแนะนำ วิธีอื่น ๆ เช่น ให้นักเรียนฝึกพฤติกรรม ให้รางวัลและลงโทษ ให้นักเรียนอภิปรายหาเหตุผล ให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมต้นแบบ มีการใช้น้อยกว่าเป็นอันมาก วิธีบอกและแนะนำเป็นการสั่งสอน (Directive Teaching) และเป็นวิธีที่ได้ผลน้อย (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๕ : ๑๑๐) ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมคือ จุดหมายในแผนการศึกษาและในตัวหลักสูตรมีการเน้นเรื่องนี้ การปฏิบัติในระดับโรงเรียนก็เน้นเรื่องนี้ โดยกำหนดหน้าที่ครูว่าต้องสอนวิชาการและอบรมความประพฤติ ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี ซึ่งต้องทำพร้อมกันไปในการสอนทุกวิชา แต่โครงสร้างหลักสูตรและระเบียบประเมินผลมิได้จัดให้เห็นเด่นชัด เป็นเหตุให้ทางฝ่ายศาสนา พระภิกษุวิจารณ์ว่าวิชาศีลธรรมซึ่งเป็นเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยตรงนั้นหายไป ไม่มีในหลักสูตร การวัดผลก็นับกันแต่คะแนนด้านความรู้วิชาการตามตำรา ไม่ส่งเสริมการพัฒนาด้านจริยะ และทำให้ในเวลาต่อมาภายหลังได้บังคับให้มีการสอนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มเติมเข้าไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น วิชาพระพุทธศาสนา เป็นรายวิชาเพิ่มขึ้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นเนื้อหาเพิ่มในสังคมศึกษามัธยมต้น เกิดวิชาบังคับเลือกประเภทลูกเสือ อนุชาชาติ และผู้นำเพื่อประโยชน์ ในมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นนอกเหนือจากที่จัดไว้ให้เรียนในลักษณะกิจกรรมแต่เดิม และเกิดการปรับปรุงระเบียบประเมินผลให้มีการประเมินด้านจิตพิสัย (Affective) ในแต่ละรายวิชาด้วย

การเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๑ และ ๒๕๒๔ จะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักการและจุดหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับการทำความเข้าใจและติดตามผลกับครู นักเรียน และ

ผู้ปกครองอย่างยิ่ง เพื่อให้เข้าใจแนวทางของหลักสูตรที่พยายาม เน้นให้ครูไม่สอนหนังสือมาก แต่เสนอแนะกิจกรรมและวิธีสอนต่าง ๆ ให้มากขึ้น มิฉะนั้นครูจะสอนหนังสือเพียงอย่างเดียว ไม่ได้สอนคน ซึ่งไม่ตรงหลักการของหลักสูตร และในการนำไปสู่ผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร ครูต้องใช้วิธีการสอนหลาย ๆ แบบที่เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชา เช่น วิธีสอนที่ละอ อ การุณยะวนิช และคณะเสนอ ได้แก่ วิธีสอนแบบอุษมานและอนุมาน วิธีสอนแบบโครงการ วิธีสอนแบบแฮร์บาร์ต วิธีสอนแบบทดลอง (Laboratory Method) วิธีสอนแบบปาฐกถา วิธีสอนแบบหน่วย วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีสอนแบบสมมุติสถานการณ์ (Simulation Techniques) วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบทำงานเป็นกลุ่ม (Group Process Method) วิธีสอนแบบแสดงบทบาท และวิธีศึกษาภายใต้การควบคุม (Supervise Study) ทั้งนี้ต้องมีการเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมด้วย ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะอธิบายว่า สื่อหมายถึงวัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ใช้ถ่ายทอดไปยังผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัตถุของจริง หุ่นจำลอง ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง แผนที่ ลูกโลก แผนภูมิ แผนสถิติ แผนที่ แผนที่เสียง วิทยุ การศึกษานอกสถานที่ การแสดงละคร หนังสือและตำราต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ๒๕๒๗ : ๑๖๑) อย่างไรก็ตาม เมื่อให้นำหลักสูตรมาใช้ปฏิบัติจริงมักจะมีปัญหา เช่นที่พูดกันในการประชุมสัมมนาประเทศภูมิภาคเอเชียของยูเนสโก ก็กล่าวถึงการขาดแคลนครู ขาดการประสานงานที่ดีและความเข้าใจหลักสูตรและบทบาทของตนที่จะต้องปฏิบัติของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การไม่ยอมรับและไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทของครูตามแนวหลักสูตรใหม่ ทูกระดับตั้งความหวังว่าครูต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนในการสอนให้เป็นไปตามแนวหลักสูตรใหม่ แต่ครูส่วนใหญ่หาได้ทำเช่นนั้นไม่ ทุกประเทศประสบปัญหาด้านครูไม่ยอม เปลี่ยนบทบาท เนื่องจากเคยชินกับการสอนวิธีเก่า ๆ มานาน จึงใช้วิธีสอนแบบเดิมที่ปฏิบัติง่าย ๆ สะดวก ซึ่งไม่ต้องเตรียมการมากนัก

๕.๔.๓ วิเคราะห์การจัดองค์การบริหารมัธยมศึกษาการบริหารงานบุคคลและการจัดงบประมาณในสมัยปัจจุบัน

ลักษณะการจัดองค์การบริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงานจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาอาจนำมาพิจารณาความสอดคล้องกับการกำหนดนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานได้ คือ

การแบ่งส่วนราชการ มีการเติบโตของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าไอออนไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐและวิทยาลัยวิชาการศึกษาไปเป็น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐในปี พ.ศ.๒๕๑๗ และการจัดตั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาในต่างจังหวัดเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ มีประโยชน์ช่วยการขยายตัวของปริมาณนักเรียนมัธยมแบบหนึ่งโนแ่งเพิ่มโอกาสเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาให้กว้างขวางมากขึ้น เมื่อเรียนจบชั้นมัธยม เมื่อคนเห็นว่าช่องทางศึกษาต่อจากมัธยมศึกษาต่อจากมัธยมศึกษาที่มีมากขึ้นก็พากันเข้าเรียนชั้นมัธยมมากขึ้นตามไปด้วย

การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในปี พ.ศ.๒๕๒๒ ก็มีสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนส่วนที่เป็นการอนุรักษ์ส่งเสริม และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม เอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย โดยกำหนดโรงเรียนมัธยมศึกษาบางแห่งซึ่งกระจายอยู่ ซึ่งต่อมาภายหลังเรียกว่า "ศูนย์วัฒนธรรม" เพื่อรวมอยู่ในโครงการจัดสรรเงินงบประมาณอุดหนุนเป็นรายปีสำหรับทำกิจกรรมวัฒนธรรมลักษณะต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว ประเด็นที่เป็นปัญหาที่อาจมีอยู่ในแง่ที่โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยครู วิทยาลัยอาชีวศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศซึ่งเป็นศูนย์วัฒนธรรม เหล่านี้ล้วนทำงานส่งเสริมวัฒนธรรมกันอยู่แล้ว หน่วยเหล่านี้ย่อมมองได้ว่าการยกฐานะกองวัฒนธรรมในกรมการศาสนาขึ้นมาเป็นสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นส่วนราชการระดับกรม น่าจะเป็นหน่วยงานที่มีผลงานที่มีปริมาณและคุณภาพให้เห็นชัดเจนมากกว่าการที่ตนเอง เป็นสำนักงานและเนื้อหาของงานไปอยู่ที่โรงเรียนและวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในลักษณะที่กล่าวได้ว่าแม้ไม่มีสำนักงานวัฒนธรรม สถาบันเหล่านี้ก็ทำงานนี้อยู่แล้ว

การแบ่งพื้นที่ทั่วประเทศเป็นเขตการศึกษาโดยกำหนดเอาหลาย ๆ จังหวัดมารวมกันเป็นเขตการศึกษาก็กำหนดด้วยความเหมาะสม ตามลักษณะความเกี่ยวข้องคล้ายคลึงกัน มีที่ตั้งและความเป็นอยู่ร่วมกัน และมีประโยชน์ตามจุดหมายของการจัดตั้งเพื่องานตรวจ ควบคุม และส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนได้ใกล้ชิดทั่วถึงยิ่งขึ้นกว่าการมีหน่วยทำหน้าที่ดังกล่าวที่กรมกองจากส่วนกลางแต่เพียงแห่งเดียว

กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและแผนการศึกษาแห่งชาติในสมัยปัจจุบันที่มุ่งให้มีการประสานสัมพันธ์การเข้าเรียนในระบบโรงเรียนกับการศึกษาตลอดไปในชีวิต ภายนอกโรงเรียนก่อนเข้าเรียนระดับใด และหลังจบหลักสูตรระดับใด ให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันตามความคิด เรื่องการศึกษาตลอดชีวิต นโยบายการจัดการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ เนื่องจากเมื่อเป็นหน่วยงานส่วนราชการระดับกรมย่อมมีอำนาจจัดการได้โดยลึทธิขาดและกว้างขวางลึกซึ้งกว่าเดิม ซึ่งเป็นกองการศึกษาผู้ใหญ่

สำหรับการแบ่งท้องที่การศึกษาในกรุงเทพมหานคร เมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๑๔ ที่เกิดขึ้นตามความหวังว่า นักเรียนจะเข้าเรียนในโรงเรียน ซึ่งอยู่ใกล้บ้านหรือละแวกใกล้เคียง ครูอาจารย์ก็ทำงานในโรงเรียนใกล้บ้านพักอาศัย ช่วยทั้งสร้างความสะดวกให้แก่การเดินทางของตนเอง และลดปัญหาการจราจรติดขัด นั้น เมื่อปฏิบัติแล้วจึงพบว่าเป็นความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เพราะไม่มีใครสนใจกับเจตนาที่จะให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องที่ไม่ต้องเดินทางไปไกล ๆ และให้ครูอาจารย์ทำงานใกล้ที่พักอาศัยโดยวิธีแบ่งกรุงเทพมหานครออกเป็นท้องที่การศึกษาต่าง ๆ เป็นเรื่องไม่เกิดผลเพราะเมื่อกำหนดเงื่อนไขให้ผู้สมัครเข้าเรียนมัธยมโรงเรียนใด ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่การศึกษานั้น ๆ เขาก็เพียงแต่ไปย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาในท้องที่ก็สมัครได้แล้ว เพราะไม่มีกำหนดว่าต้องอยู่ในท้องที่นั้นมาเป็นเวลาเท่าใด และไม่มี การตรวจสอบว่าโดยปฏิบัติได้อยู่ในบ้านนั้นจริงหรืออยู่เพียงแต่ชื่อในทะเบียน ตัวอยู่ในบ้านจริงท้องที่อื่น ก็ยังคงมีการเดินทางกันไกล ๆ ให้จราจรวุ่นวายติดขัดอยู่ดี ยิ่งกว่านั้นยังเกิดปัญหาตามมาคือ เมื่อเข้าเรียนได้แล้ว โรงเรียนจะติดต่อผู้ปกครองตามทะเบียนบ้านฉบับนั้นก็กลายเป็นคนอื่นซึ่งรับชื่อเด็กเข้าไว้เฉย ๆ ติดต่อเรื่องความประพฤติเด็กอะไรกันไม่รู้เรื่อง เหตุการณ์ที่ช่วยส่งเสริมปัญหานี้คือ นักเรียนและผู้ปกครองสนใจจะสมัครแต่โรงเรียนใหญ่ที่มีชื่อเสียงพากันไปสอบแข่งขันเป็นจำนวนมาก ๆ เมื่อสอบไม่ได้แล้วจึงกระจายไปโรงเรียนในท้องที่ต่าง ๆ การแก้ปัญหาครูอาจารย์ก็เช่นเดียวกัน ความเคยชินกับสถานที่กับกลุ่มเพื่อนร่วมงานอันเป็น status quo ทำให้เขาไม่ยอมย้ายไปทำงานที่อื่นแม้จะใกล้ที่พัก โดยรับรองว่าจะไม่เอาเงื่อนไขที่พักไกลมาลดหย่อนการทำงาน จะอุทิศเวลาเพื่อการทำงานได้เต็มที่ แต่พอถึงการปฏิบัติจริงก็ยังคงแก่งแย่งความสะดวกส่วนตนเช่นเดิม

การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกาศมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๑๔ และออกระเบียบตามหลังการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาใหม่ พ.ศ.๒๕๒๑ และ ๒๕๒๔ เป็นระเบียบ พ.ศ.๒๕๒๒ และเปลี่ยนแปลงเป็นระเบียบ พ.ศ.๒๕๒๔ ตามลำดับนั้น กรมวิชาการมอบหมายให้สำนักงานทดสอบทางการศึกษาเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบริหารกลุ่ม และแบ่งเป็นกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินงานมาด้วยดีโดยตลอด สมศักดิ์สินธุระเวชย์ นักวิชาการของสำนักงานทดสอบกล่าวว่า กลุ่มมีผลงานด้านวิชาการปรากฏเป็นส่วนใหญ่อย่างชัดเจน แม้จะมีอุปสรรคนานาประการนับตั้งแต่การขาดแคลนงบประมาณ ขาดความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมของสมาชิกภายในกลุ่ม ขาดบุคลากร ฯลฯ นับว่าผู้เป็นประธานกลุ่มได้เสียสละเพื่อ

คำเนิงานให้ เป็นไปตาม เจตนาของระ เียบยที่ต้องการให้โรงเรียนรวมตัวช่วย เหลือกันทางด้าน
 วิชาการให้โรงเรียนภายในกลุ่มมีคุณภาพใกล้เคียงกัน และไม่ควรเป็นงานซ้ำซ้อนกลับกลุ่มโรงเรียน
 ของกลุ่มสามัญศึกษา ซึ่งคำเนิงานด้านบริหาร ตัวอย่างงานด้านวิชาการที่กลุ่มโรงเรียนของกระทรวง
 ศึกษาธิการจัดทำได้แก่ การพิจารณาคัดเลือกแบบ เรียนให้โรงเรียนภายในกลุ่มใช้เหมือนกัน
 เสนอแนะข้อมูลให้โรงเรียนทราบ การอบรมครูรายวิชาต่าง ๆ การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู
 รายวิชา การปรับปรุงวิธีประเมินผลการเรียน การพัฒนาคลังเครื่องมือวัดผล การจัดทำแผนการ
 สอน การผลิต เอกสารวิชาการ การผลิตสื่อการเรียนการสอน การสอนภาคฤดูร้อน การพัฒนาแบบ
 ฟอร์มต่าง ๆ การตรวจสอบคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียน การแลกเปลี่ยนนักเรียนที่เรียน
 รายวิชาซึ่งไม่สามารถเปิดสอนหรือวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ การจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น นิทรรศการ
 ประกวดผลงาน ฯลฯ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ ๒๕๒๔ : ๑๒๔) อย่างไรก็ตาม
 นอกจากผลข้างดีมีประโยชน์แล้วก็ยังมีปัญหาน่าสัง เกิดตามมาด้วยพร้อมกัน คือกลุ่มโรงเรียนลักษณะ
 นี้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ อันเป็นช่วงที่ยังรวมหลักสูตรสายสามัญศึกษากับอาชีวศึกษาไว้ด้วยกัน
 ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๓ มีรายวิชาบังคับใช้ร่วมกันทั้งสายสามัญและสายอาชีพ และ
 แม้ในระยะต่อมาเมื่อใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
 พ.ศ.๒๕๒๔ ซึ่งการจัดด้านอาชีวศึกษาแยกออกต่างหากจนไม่ เป็นหลักสูตรมัธยมศึกษาอีกต่อไป ในแผน
 การเรียนวิชาอาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา ก็ให้นำรายวิชาในหลักสูตร ปวช.มาใช้ และมีโอกาส
 พึ่งพาช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนหลายสังกัด ทั้งกรมสามัญศึกษา
 กรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากรและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จึงเป็น เรื่องประหลาด
 ที่จนถึงปี พ.ศ.๒๕๓๐ แล้วยังเรียกกลุ่มโรงเรียนเหล่านี้ว่า "กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา" ขณะที่รวม
 เอาโรงเรียนและวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา และกรมศิลปากร ซึ่งไม่เป็นโรงเรียนมัธยม เข้าไว้
 ด้วย อีกประการหนึ่ง การจัดสถานศึกษาบรรจุเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มก็ไม่เป็นปัจจุบัน เช่น บางแห่ง
 เลิกกิจการไปแล้ว ไม่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาแล้ว เปลี่ยนชื่อไปแล้ว หรือย้ายสถานที่ไปแล้ว
 สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ก็ยังคัดลอกตามข้อมูลเดิมเข้า
 เป็นสมาชิกของกลุ่ม จัดตั้งในทำเนียบกรมการบริหารกลุ่มเรื่อยมา ปัญหาการคำเนิงานของกลุ่ม
 มีหลายเรื่อง ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ และไม่สะดวกในการเบิกจ่ายตามสมควรแก่งานที่ปฏิบัติ
 จริง การขาดความร่วมมือมาประชุม และปฏิบัติงานร่วมกันโดยเฉพาะโรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษา
 ความไม่สะดวกและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของประธานกลุ่มก็มีผลต่อการปฏิบัติงานกลุ่มมาก ถ้าผู้บริหาร
 โรงเรียนไม่มีความพร้อมที่จะเป็นประธาน และสมาชิกไม่ร่วมมือจริงจังกงานกลุ่มก็ดำเนินไปไม่สมบูรณ์

กมล ศิริกมล และคณะศึกษานิเทศก์ พบในงานวิจัยสภาพการจัดการประเมินผลการเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า ระเบียบประเมินผลการเรียนมีเจตนาให้กลุ่มมีบทบาทสำคัญในด้านการควบคุมดูแล โดยทำหน้าที่ ๔ ประการ คือ ประการแรก กำหนดอัตราส่วนคะแนนระหว่างภาคเรียนกับคะแนนปลายภาคเรียนของแต่ละวิชา ประการที่สอง จัดทำอุปกรณ์การเรียนไว้ในแต่ละวิชา ประการที่สาม กำหนดจำนวนครั้งของการสอบเพื่อเก็บคะแนนระหว่างภาคเรียน ประการสุดท้าย จัดทำข้อสอบวิชาบังคับร่วมไว้ใช้ในกลุ่ม แต่ในการปฏิบัติจริง ปรากฏว่ากลุ่มโรงเรียนสามารถทำหน้าที่ได้บรรลุผลสำเร็จเพียงประการที่หนึ่งเท่านั้น อีก ๓ ประการ กล่าวได้ว่าแทบจะยังมิได้ดำเนินการแต่อย่างใด (กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ : ๓๕) อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงข้อสอบร่วมของคณะศึกษานิเทศก์นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นต่อเนืองออกไปอีกว่า ถ้ายังมีการติดอยู่กับความคิดในเรื่องข้อสอบ ไม่ว่าจะเพียงบางวิชาหรือทุกวิชา เป็นข้อสอบกลางให้นักเรียนต้องมาสอบรวมกันในระดับกลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา หรือระดับชาติใช้ร่วมกันทั่วประเทศ ก็ตาม ย่อมหมายความว่ายังไม่หนีจากวิธีการเดิมตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งถูกโจมตีว่าใช้ข้อสอบกลางทำให้ครูมุ่งสอนเฉพาะเนื้อหาสาระเพื่อเตรียมนักเรียนให้สอบข้อสอบเหล่านั้นได้เก่ง ๆ ไม่เป็นการสอบเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และไม่ปฏิบัติตามหลักการที่ให้ผู้สอนเป็นผู้สอบตามระบบของหลักสูตรปัจจุบัน

สำหรับกลุ่มโรงเรียนอีกแบบหนึ่งคือ กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษานั้น ตามคู่มือการบริหารงานกลุ่มโรงเรียนกล่าวว่าเกิดประโยชน์คือ ทางด้านวิชาการได้ช่วยกันผดุงมาตรฐานทางวิชาการให้ดีขึ้นเป็นลำดับ มีการนิเทศภายในโรงเรียน ร่วมมือกันด้านการเรียน การสอน ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การสอน ร่วมมือกันในเรื่องแผนการสอน คู่มือครู แบบฝึกหัด เสริมการเรียน การพัฒนาครู การปรึกษาคิดความเรื่องระเบียบ เป็นศูนย์จัดอบรม ประชุม และจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ด้านบริหารได้พัฒนาโรงเรียนในกลุ่มให้ดีขึ้นทัดเทียมกัน โรงเรียนขนาดใหญ่ช่วยโรงเรียนขนาดเล็กด้านทรัพยากร สร้างความสัมพันธ์ทำให้ครู นักเรียนในกลุ่มมีความคุ้นเคย สนิทสนม เห็นอกเห็นใจกัน เป็นกันเองมากขึ้น ทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานทั้งยังร่วมมือในการสร้างบุคลิกภาพให้แก่เด็ก มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นของกรมและกระทรวงโดยใกล้ชิด เช่น ด้านการวางแผนเพื่อพัฒนางานให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ด้านบริการได้เผยแพร่เอกสารคู่มือและวารสาร แลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ อูงาน พบปะระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม ด้านอื่นนอกจากนี้คือ เป็นการประหยัดวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และ เวลา ในการทำงาน (ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๑ : ๓๔) จะเห็นว่าข้อความแสดงประโยชน์บางอย่างมองได้ไม่ชัดเจนและไม่เป็นเหตุเป็นผลที่สอดคล้องรับกัน เช่น ระบุว่าสร้างความคุ้นเคย สนิทสนม

เห็นใจกัน ทำให้คล่องตัวในการปฏิบัติงานนั้น แสดงอะไรได้หลายอย่าง เช่น การทำงานที่ยืดตัวบุคคล หรือความพอใจส่วนตัวเป็นใหญ่ เพราะต้องรู้จักมักคุ้นงานจึงจะเดินไปได้ ไม่ใช่วิธีติดต่อราชการกันตามปกติ น่าจะไม่ใช่วิธีการตามระบบราชการที่ถูกต้อง คำถามต่อเนื่องออกไปอีก ก็คือการมีกลุ่มโรงเรียนทำให้ครูสนิทสนมกันจริงหรือไม่ นักเรียนมีความเป็นกันเองกันหรือไม่ ความคุ้นเคยกันของครูนักเรียนกับผลที่คาดหวังว่าเป็นการสร้างบุคลิกภาพให้แก่เด็กจะไม่ใช่เหตุผลสอดคล้องกัน นอกจากนี้การวิจัยของ นัยนา ทองดี เมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๒๕ และการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๓ เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ แสดงว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความพอใจต่อการดำเนินงานและผลงานของกลุ่มโรงเรียน จำเป็นต้องมีผู้ประสานงานประจำกลุ่ม คณะกรรมการให้ความร่วมมือดี เลขานุการกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ดีอยู่แล้ว โรงเรียนได้รับประโยชน์พอควร การพัฒนาโรงเรียนทำได้ดีขึ้น (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๔ : ๑๐๑) กรรมการบริหารกลุ่ม ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาการ เห็นว่ากลุ่มโรงเรียนได้ปฏิบัติงานในกระบวนการบริหารด้านวางแผนงาน การมอบหมายงาน การประสานงาน ความร่วมมือ การรายงาน การติดตามและประเมินผลงานและการงบประมาณ อยู่ในเกณฑ์น้อยทุกเรื่อง (กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๕ : ๑๔) ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มโรงเรียนคือ ด้านการวางแผน แผนงานไม่สอดคล้องกับระยะเวลาและแผนงานของโรงเรียน หัวหน้างานภายในโรงเรียนก็ไม่มีส่วนร่วมและรับรู้ด้านการมอบหมายงานไม่ค่อยกระจาย มักจะมอบให้โรงเรียนใหญ่ และทำกันในหมู่ผู้บริหารอย่างไม่มีขั้นตอน ไม่มอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ระเบียบข้อบังคับของกลุ่มคลุมเครือ ไม่ระบุอำนาจของประธานกลุ่มอย่างชัดเจน ด้านการประสานงานทำได้ยาก ไม่สะดวก ลำบาก เพราะความห่างไกลของโรงเรียนสมาชิก ด้านความร่วมมือ มีน้อย โรงเรียนใหญ่ไม่ช่วยเหลือโรงเรียนเล็ก งานประจำมีมากอยู่แล้ว ทำให้ปลีกเวลาไปทำงานกลุ่มไม่ได้เต็มที่ ด้านการรายงานผลงานมีน้อยทำให้รายงานน้อยและไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการพิมพ์รายงานผลการตกลงในการประชุมให้ครูอาจารย์ทราบ ครูอาจารย์ไม่เข้าใจเรื่องกลุ่มโรงเรียน ด้านการติดตามและประเมินผล ไม่ค่อยมีการติดตามประเมินผล ขาดบุคลากรทำงานนี้และไม่นำผลที่ประเมินได้มาปรับปรุงแก้ไข การทำงานด้านงบประมาณได้รับงบประมาณน้อยไป การเบิกจ่ายก็มีขั้นตอนยุ่งยาก

ในเรื่องที่โรงเรียนมัศึกษามีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มโรงเรียนสองรูปแบบนี้ เป็นเงื่อนไขให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อยู่มาก ด้วยครูอาจารย์ทั่วไปไม่เข้าใจความแตกต่างและความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งทั้งกลุ่มโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการและกลุ่มโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา

มองเป็นความสับสนและความซ้ำซ้อน โดยเฉพาะในระยะหลัง ๆ ซึ่งกลุ่มของกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ค่อยได้รับความสนใจ เข้าประชุมและร่วมดำเนินงานต่าง ๆ จากสถานศึกษาสังกัดกรมอื่น ทั้ง ชื่อกลุ่มก็ยังสื่อความหมายเน้นให้แยกส่วนที่ไม่ได้สังกัดกรมสามัญศึกษาออก เพราะระบุชัด เจนว่า "กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา....." รวมทั้งข้อเท็จจริงที่กรมอาชีวศึกษาและกรมศิลปากรใช้หลักสูตรอื่น ซึ่งมีแนวปฏิบัติเป็นหลักการและรายละเอียดแตกต่างกัน ไม่เป็นหลักสูตรเดียวกันอย่างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๘ ในเชิงดำเนินงานจริง กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแต่โรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา เท่านั้นที่ร่วมมือกันจริงจึงครบถ้วนกับโรงเรียนมัธยมศึกษาของเอกชนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนดูแลอยู่ ทำให้เกิดความคิดว่าน่าจะมีกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษาเพียงประเภทเดียวเพื่อทำงานส่งเสริมโรงเรียนทุกวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายจะให้ เกิดในกลุ่มโรงเรียนทั้งสองแบบ

ในระยะแรก ๆ ของช่วงสมัยนี้ก่อนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๓ ซึ่งเป็นจุดที่งานประถมศึกษาของกองการประถมศึกษาที่มาอยู่รวมกันกับงานมัธยมศึกษาในกรมสามัญศึกษา ตั้งแต่ปลายช่วงสมัยที่แล้ว ได้แยกออกไปรวมกับงานประถมศึกษาที่อยู่ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อรวมกันในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นั้น เนื่องจากยังอยู่ในสังกัดกรมเดียวกันมีโอกาสย้ายถ่าย เท้ามือกันได้ไม่ยาก จึงมีเหตุการณ์ข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาจากกองการประถมศึกษา ย้ายมาอยู่โรงเรียนมัธยมในกองการมัธยมศึกษาเป็นจำนวนไม่น้อย ต่างไปจากช่วงสมัยอื่น ๆ

การจัดองค์การภายในโรงเรียนมัธยมมีข้อน่าสังเกตคือ การแบ่งงานโรงเรียนออกเป็น ฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งเดิมให้โรงเรียนที่มีขนาดเต็มรูปคือ โรงเรียนใหญ่หรือขนาดใหญ่พิเศษแบ่งงาน ออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ "ธุรการ" "วิชาการ" และ "ปกครอง" และในระยะหลังนี้จัดเพิ่มขึ้นอีก ฝ่ายหนึ่ง คือ "บริการ" นั้น ในส่วนดีคือ การแต่งตั้งจากฝ่ายบริหารบุคลากร ซึ่งเป็นครูสภาใน ระยะแรกและระยะต่อมาในปัจจุบันเป็น ก.ค. นั้น เป็นการแต่งตั้งหลวม ๆ โดยระบุว่าเป็น ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน คนที่ ๑ หรือ ๒, ๓, ๔ ไม่กำหนดตายตัวให้ใครทำหน้าที่ด้านใด แต่ ปล่อยให้เป็นการมอบหมายของโรงเรียนเอง เป็นสภาพที่ให้ความสะดวกกับโรงเรียน และกำหนด ตำแหน่งเพิ่มเติมขึ้นมาก็เป็นประโยชน์โดยตรงในแง่มีกำลังบุคลากรช่วยการทำงานมากขึ้น แต่สิ่ง ที่ค่อนข้างเป็นปัญหาคือ ความคิดขัดแย้งกันในทางปฏิบัติคือ ลักษณะงานของ "ฝ่ายบริการ" ตาม หลักการเป็นบริการสนับสนุนการสอนที่เป็นห้องสมุด ไลบรารีทัศนศึกษา แนะนำ พยาบาลอนามัยโรงเรียน และโภชนาการ อาคารสถานที่ กิจกรรม สวัสดิการและร้านค้า ซึ่งการตัดสินใจจริง ๆ นั้น ฝ่าย

วิชาการและฝ่ายธุรการผู้มีข้อมูลพร้อมสามารถทำได้เหมาะสมกว่า ไม่เป็นไปตามความคาดหวังที่ว่าแยกฝ่ายหรือเพิ่มฝ่ายเข้ามาแล้วจะทำให้คล่องตัว เช่น งานกิจกรรมและการใช้อาคารสถานที่ ในกลุ่มที่ขาดความกระตือรือร้น ขาดความพร้อมที่จะร่วมมือกันทำงาน จะเกิดกรณีเกี่ยวงานหรือ ปิดความรับผิดชอบ ต่างอ้างว่าไม่ใช่หน้าที่ตน อีกประเด็นหนึ่งคือ ชื่อฝ่ายเองสร้างความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าบริการได้ทุกอย่าง ซึ่งเป็นความหมายแสดงพฤติกรรมของฝ่ายต่าง ๆ นั้นเอง ปฏิบัติออกมาเป็นบริการทางธุรการ บริการทางวิชาการแก่ครู นักเรียน และผู้ปกครองทั่วไป จึงมีโอกาสตีความงานใด ๆ ของทุกฝ่ายเป็นงานบริการได้ อันอาจเป็นเหตุนำไปสู่การสรุปได้ว่า มีตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนคนเดียวก็พอ เพื่อบริการให้ทุกลักษณะ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จหรือปัญหาจะเกิดมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การเลือกบุคคลขึ้นแต่งตั้ง จัดการมอบหมายรายละเอียด และสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคลากรทั้งคณะ โดยผู้บริหารโรงเรียน

ในส่วนการขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมีทั้งผลดีและปัญหาแตกต่างกันตามลักษณะโครงการแต่ละเรื่อง การเปิดสอนผลัดบ่ายทำให้โรงเรียนเดิมที่มีอยู่แล้วสามารถรองรับจำนวนนักเรียนได้มากขึ้น กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำวิจัยเรื่องการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาสองผลัด พบว่าแบบการจัดโรงเรียนสองผลัดที่ทำกันอยู่มีมากถึง ๑๔ แบบ ซึ่งแตกต่างกันเนื่องจากตัวแปรที่สำคัญ ๓ ประการคือ การแบ่งเวลาเรียน การแบ่งนักเรียนเข้าผลัด และการสลับผลัด แต่ละแบบมีข้อดีข้อเสียต่างกัน และมักจะตรงข้ามกัน คณะวิจัยเสนอแบบการจัดเรียนสองผลัด ๔ รูปแบบ เพื่อให้เลือกใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพและเงื่อนไขทุกด้านของแต่ละโรงเรียนคือแบบที่ ๑ ระดับชั้นเดียวกันอยู่ผลัดเดียวกันตลอดปี เวลาขาดจากกันแบบที่ ๒ ระดับชั้นเดียวกันอยู่ผลัดเดียวกันตลอดปี เวลาเหลื่อมกัน แบบที่ ๓ ระดับชั้นเดียวกันอยู่ทั้ง ๒ ผลัด สลับกันเป็นภาค เวลาขาดจากกัน แบบที่ ๔ ระดับชั้นเดียวกัน อยู่ทั้ง ๒ ผลัด สลับกันเป็นภาค เวลาเหลื่อมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๒๒ : ๒๗๗) วิธีเปิดสอนสองผลัดช่วยให้โรงเรียนรับนักเรียนได้มากขึ้น โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง เพราะใช้อาคารสถานที่ ซึ่งมีอยู่เดิม กับงบประมาณค่าตอบแทนครูอาจารย์จำนวนหนึ่ง ซึ่งทำงานบริหารและบริการเป็นเงินเล็กน้อย แต่ก็มีข้อเสียตามมาหลายประการ เช่น กวดยุทธศาสตร์การรักษาความสะอาดลำบาก ไม่สะดวกในการดูแลความประพฤติและความสงบเรียบร้อย นักเรียนมีโอกาสใช้ความลับสนในการผลัดเปลี่ยนกันเข้าเรียนหลบหนีการเรียน และไม่สะดวกในการหาเวลาและสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมอย่างยิ่ง เนื่องจากนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งเข้าไปแทนที่และกำลังเรียนอยู่ ครูอาจารย์ก็หาเวลาสำหรับ

การประชุมและดำเนินการกิจกรรมใดไม่สะดวกเช่นเดียวกัน และสุดท้ายคือ ครูกลุ่มที่สอนนักเรียนรอบบ่ามมองเห็นว่าตนได้รับความไม่เป็นธรรมที่ถูกจัดเวลาทำงานให้ต้องเลิกมีค่า จึงพยายามเปลี่ยนเป็นรอบเช้า หรือปกติ ซึ่งไม่ต้องอยู่ทำงานในเวลาที่ข้าราชการอื่น เขา เลิกและกลับบ้านไปหมดแล้ว หรือต้องมาทำในวันหยุด

โครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท และโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทเป็นการขยายและปรับปรุงคุณภาพการมัธยมศึกษาตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการ ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ ๓, ๔ และ ๕ ผลของการพัฒนาตามแผนฉบับที่ ๓ ระหว่าง ปี พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙ คือการขยายปริมาณการรับนักเรียน ได้มีการรับนักเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นสูงกว่า เป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาโรงเรียนขนาดใหญ่เป็นโรงเรียน คมก. จำนวน ๓๘ โรงเรียน มีศูนย์พัฒนาหลักสูตรเพื่อสนับสนุนการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการสำรวจความเหมาะสมในการใช้วิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เกิดคณะกรรมการวางแผนพื้นฐาน เพื่อบริหารการศึกษาอันเป็นหน่วยสำคัญในการจัดทำแนวทาง กำหนดรูปแบบการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกโรงเรียนให้สอดคล้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ผลของแผนพัฒนาฉบับที่ ๔ ระหว่าง ปี พ.ศ.๒๕๒๐-๒๕๒๔ ทำให้เกิดการขยายปริมาณนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพ เพิ่มขึ้นมาก เกิดโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทปีแรก ๕๒ โรงเรียน และปีต่อ ๆ มาอีกปีละ ๑๕๐ โรงเรียน เกิดศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์วิชาชีพ และสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ซึ่งทุกส่วนมีบทบาทในการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งสิ้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับการจัดตั้งเพิ่มขึ้นมาใหม่ก็เป็นประโยชน์มากในการจัดประสานงานกับการมัธยมศึกษาและการศึกษาระดับอื่น แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๕ ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๒๙ มีความเคลื่อนไหวสำคัญในช่วง ๒ ปีแรก อันเป็นระยะที่อยู่ในช่วงของงานวิจัยฉบับนี้ มีลักษณะเน้นไปในเชิงอาชีพ เช่น วางแผนจัดการศึกษา และสังคมให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ริเริ่มพัฒนาระบบแนะแนวอาชีพในสถานศึกษาและจัดตั้งโรงเรียนสารพัดช่างขึ้นใน ๑๕ จังหวัด สรุปรูปแบบพัฒนามัธยมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๓, ๔, และปีแรก ๆ ของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ ๕ ได้มีการปรับปรุงเป็นผลสำเร็จ เกิดขึ้นชัดเจน โดยมีจุดเน้นแตกต่างกันไปตามสภาพ เศรษฐกิจและความต้องการพัฒนาประเทศ มีการกระจายโอกาสทางการศึกษาออกสู่ชนบท โดยจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา

การปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนด้วยโครงการต่าง ๆ ซึ่งพัฒนาอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน การสอน การเน้นให้การเรียนมีความสัมพันธ์กับการทำงาน เปิดสอนวิชาอาชีพ การพัฒนาบุคลากร และสร้างความสามัคคีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามก็ยังมีอุปสรรคปัญหาที่สำคัญด้วย เช่น การค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียนโดยยกเลิกชั้นเรียนตามหลักสูตรเก่าทำให้เกิดความยุ่งยากเล็กน้อยในต้นปีการศึกษา ๒๕๒๔ เนื่องจากนักเรียนจบ ม.ศ.๓ และ ม.๓ ร่วมกัน การแยกเข้าเรียนต่อ ม.ศ.๔ และ ม.๔ ในสายสามัญศึกษาไม่เป็นปัญหา เพราะใช้เวลาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่เท่ากัน แต่รวมเวลาในระบบโรงเรียนทั้งหมดแล้วเท่ากัน ส่วนสายอาชีพต้องเข้าเรียน ปวช.ปีที่ ๑ เหมือนกันจึงเป็นปัญหา อีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นบ่อยคือ การพัฒนาแบบเรียน คู่มือครู และวัสดุอุปกรณ์ไม่พอเพียง และไม่ทันกับการเปิดภาคเรียน ครั้งหนึ่งถึงกับมีการออกข่าวโดยรัฐมนตรีวิญญู สาธร เพื่อลดความกังวลของนักเรียนและครูอาจารย์ตลอดจนผู้ปกครองว่า ในต้นปีการศึกษาให้ครูอาจารย์ทบทวนความรู้เดิมของนักเรียนไปก่อน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีวิธีสั่งการที่เป็นไปตามหลักวิชาและทันสมัยมากกว่านี้ เช่น กล่าวถึงการเตรียมความพร้อม การทำ pre-test แล้วสอนปรับพื้นฐานการวางแผนการสอน ซึ่งครูสามารถจัดทำให้เหมาะสมได้จากหลักสูตรและระดับความรู้ที่นักเรียนมีอยู่โดยไม่ต้องยึดแบบเรียน เป็นต้น ก่อนใช้หลักสูตรใหม่ การอบรมครูเพื่อให้สอนตามหลักการของหลักสูตรก็ยังไม่ได้กระทำกันอย่างเต็มที่ทั่วถึง ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ไม่ค่อยบรรลุเป้าหมาย เป็นอันมาก หลักการของหลักสูตรไม่ได้รับการเอาใจใส่ในขั้นนำหลักสูตรไปใช้ในระดับโรงเรียน ครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาสู่การใช้วิธีสอนที่เหมาะสม และทันสมัย ส่วนใหญ่เคยปฏิบัติกันมาอย่างไรแม้เปลี่ยนหลักสูตรไปถึงไหน ๆ ก็คงสอนแบบเดิมที่ยึดเอาความสะดวกเฉพาะตนเป็นหลักเรื่อยไป เช่น บรรยายบ้าง บอกให้เด็กจดตามบ้าง ไม่วางแผนการสอนตามหลักการที่เน้นจุดประสงค์ทั้งตัดสินผลการเรียนและเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ขาดการนำผลมาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงการสอนของตนและปรับปรุงการเรียนของเด็ก ในขณะที่เด็กสอบตกในรายวิชาแตกต่างกัน และแต่ละรายวิชาตกในจุดประสงค์แตกต่างกัน ทำให้การสอนซ่อม เสริมแล้วสอบแก้ตัว เฉพาะจุดประสงค์ที่สอบตกในตารางเรียนปกติเป็นไปได้ยาก ในเชิงปฏิบัติครูจึงต้องลดอคติของวิธีการเหล่านี้ลงมาสู่ระดับที่ตนสามารถจะปฏิบัติได้สะดวก จุดหมายของหลักสูตรจึงไม่บรรลุ และความคาดหวังของสังคมในเรื่องการพัฒนาทุกด้านของเด็กก็ยากที่จะได้รับการตอบสนอง ความคิดในเรื่องบูรณาการ (integration) ก็ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากครู ผู้สอนวิชาการงานตามหลักการที่หวังให้เด็ก เรียนการดูแลรักษาบ้านและงานช่างในบ้านชนิดต่าง ๆ

กับงาน เกษตรแล้ว เกิดผลรวมกัน เป็นปัจจัยรบกวนการทำงานก็ขาดการ ประสมประสานให้เกิดการ เชื่อมโยงกันหรือรวมกันเพื่อผลเช่นนั้น เพราะปฏิบัติโดยแยก เป็นวิชาย่อย ๆ ให้ผู้ชำนาญแต่ละสาขาวิชา ข้างเป็นผู้สอน แล้วมีปัญหาการประสานงานกัน การประเมิผลรวมกัน เกิดการ เรียกร้องขอแยกวิชา เหล่านั้นยกขึ้นเป็นรายวิชาต่างหากกัน เสีย ซึ่งสวนทางกับหลักการโดยสิ้นเชิง ในด้านโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทก็มีผู้วิจารณ์ว่า

ได้เงินกู้จากธนาคารโลกจำนวนมหาศาล ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่อบรมสัมมนาผู้บริหารหลายครั้งหลายหนหลายสถานที่ ให้ไปดูงานต่างประเทศในประเทศ จนถึงการสร้างอาคารสถานที่และให้เครื่องมือ เครื่องมือช่วยการเรียนการสอนโรงเรียนละกว่า ๑๐ ล้านทั้งนั้น เพื่อหวังจะให้ เป็นตัวอย่างหรือเป็นแกนนำของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาชุมชน แต่เอาจริงเอาจังเข้ามีโรงเรียน มพช.ไม่กี่โรงเรียนที่ปฏิบัติการได้ผลชัด แจ้ง และกลายเป็นโรงเรียนที่ถูกจับตามองในทัศนคติที่ไม่ค่อยจะดีนัก (ชูศักดิ์ บุศราคำ ๒๕๒๖ : ๔๒)

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ผลการขยายปริมาณรับนักเรียนให้มากขึ้น โดยเฉพาะ ด้านฝึกหัดครู อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา กลายเป็นปริมาณที่มากเกินไปประกอบกับการขยายตัวด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยกับการขยายตัวทางการศึกษาทำให้เกิดการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษา เพิ่มขึ้นและความจำเป็นต้องปรับแผนให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและความต้องการแรงงานที่เกิดขึ้นจริง ปัญหาการลดน้อยลงของวงเงินพัฒนาการศึกษา เพราะภาระการใช้เงินกู้ต่าง ประเทศในต้นแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ ๕ ทำให้ต้องปรับแผนให้มีการใช้งบประมาณอย่างประหยัด

การแบ่งส่วนราชการในกรมสามัญศึกษาออกเป็นกองเพื่อควบคุมส่งเสริมโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล และหน่วยที่เกี่ยวข้องสนับสนุนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นอย่างเหมาะสม คือ มีกองการมัธยมศึกษาของรัฐบาล (กม.) เป็นผู้ควบคุมดูแลส่งเสริมโดยตรง ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายที่วราอาณาจักร ในด้านการเงินมีกองคลัง (กค.) เป็นผู้จัดการควบคุมการเงินและบัญชี ทั้งเงินงบประมาณและเงินบำรุงการศึกษา มีการตรวจสอบแนะนำโรงเรียนในเรื่องดังกล่าวและดำเนินงานจัดสวัสดิการให้ข้าราชการ สำนักงาน และงานการกรม (สล.) ทำงานธุรการและประชาสัมพันธ์กองพัสดุและอุปกรณ์การศึกษา (กพอ.) ให้บริการด้านวัสดุครุภัณฑ์และอุปกรณ์แก่โรงเรียนจัดซื้อและควบคุมวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ มีกองออกแบบและก่อสร้าง (กอ.) จัดเรื่องการวางผังและอาคารสถานที่ และมีหน่วยงานพิเศษฐานะเทียบเท่ากองคือ สำนักผู้ตรวจสอบภายในกรมสามัญศึกษา

(ส.สค.) เป็นผู้ตรวจสอบภายในของกรมและสถานศึกษา โดยถือปฏิบัติตามมติ ครม. และแนวปฏิบัติของกระทรวงการคลัง ในด้านการบริหารงานบุคคลมีกองการเจ้าหน้าที่ (กจว) ดูแลดำเนินงานการกำหนดเงินเดือน บรรจุ แต่งตั้ง โอน ย้าย การพ้นจากตำแหน่งและขอกลับเข้ารับราชการ ความดีความชอบและการลงโทษ ทะเบียนประวัติและบำเหน็จบำนาญ หน่วยศึกษานิเทศก์ (ศน.) รับผิดชอบด้านวิชาการ งานนิเทศ อบรม สัมมนา ศึกษาค้นคว้าทดลอง ผลิตและสนับสนุนการผลิต เอกสารวัสดุประกอบการเรียนการสอน ร่วมมือกับกรมวิชาการในงานปรับปรุงหลักสูตรด้วย ในด้านนโยบายและหลักการดำเนินงานของโรงเรียนมีกองแผนงาน (กพ.) เกี่ยวข้องในเรื่องการวางแผน และโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งต้องสอดคล้องกับนโยบายของกรมของกระทรวง การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลการจัดมัธยมศึกษา การติดตามประเมินผลงานตามแผน และมีหน่วยงานพิเศษเทียบเท่ากองคือ สำนักงานโครงการพิเศษ (สคค.) ดำเนินการโครงการพัฒนา โรงเรียนมัธยมส่วนภูมิภาคและโครงการโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท และงานป้องกันแก้ไขการ ทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาที่ได้รับการจัดตั้งหน่วยพิเศษขึ้นดูแลเช่นเดียวกัน เรียกว่า หน่วยปฏิบัติการ เฉพาะกิจ (นบก.) นอกจากความเกี่ยวข้องของหน่วยงานภายในกรมสามัญศึกษาเองแล้ว มีข้อสังเกตว่ากรมอื่นที่สนับสนุนการดำเนินงานและการเงินแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาชัดเจน ส่วนหนึ่งคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในด้านการอุดหนุนงานส่งเสริมวัฒนธรรม และกรมวิชาการในด้านการอุดหนุนงานกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนองค์กรเอกชน ซึ่งระดับนโยบายต้องการผลักดันให้โรงเรียนจัดการ เกี่ยวข้องแต่ระดับโรงเรียนยังดำเนินการกันเป็นส่วนน้อยคือ การใช้สถานประกอบการของเอกชน เป็นแหล่งฝึกหรือเรียนโดยการปฏิบัติจริงนอกสถานศึกษา ซึ่งประเมินผลบุคลากรจากสถานศึกษาและสถานประกอบการนั้น ๆ

ในเรื่องการบริหารงานบุคคลจะเห็นว่าการยกเลิกรับขึ้นข้าราชการแล้วนำระบบการ จำแนกตำแหน่งมาใช้ทำให้ขึ้นซึ่งเป็นฐานะประจำตัวข้าราชการพลเรือนหมดไป ลักษณะเหมือนยศของทหารซึ่งทำให้การ เปลี่ยนตำแหน่งไปสู่งานที่มีปริมาณน้อยลงหรือ เป็นตำแหน่งที่ต่ำกว่าชั้น ไม่สามารถทำได้นั้น ไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป การกำหนด เงิน เดือน ซึ่งเป็นไปตามขั้นข้าราชการ โดยไม่ได้คำนึงถึงหน้าที่รับผิดชอบเปลี่ยนมาเป็นยึดลักษณะงาน ระดับหน้าที่รับผิดชอบ และระดับ ความยากง่าย ให้ได้รับมากขึ้นและน้อยลงตามส่วนตามตำแหน่งที่จำแนกกำหนดไว้ เป็นมาตรฐาน การบรรจุแต่งตั้งที่เป็นไปตามภาระรับผิดชอบและสามารถ เปลี่ยนแปลงให้ไปทำงานที่มีความรับ

ผิดชอบปริมาณน้อยลง หรือลดระดับลงได้นั้น ควรกล่าวได้ว่าเป็นระบบที่เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ สูงขึ้นกว่าระบบเก่า เพราะใคร ๆ ก็ย่อมเห็นพ้องกับการมีความรับผิดชอบมากแล้วได้ค่าจ้างมาก และการมีโอกาสลดระดับลงก็เป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเสมอ ผลดีอีกแง่หนึ่งคือ การ นำระบบจำแนกตำแหน่งมาใช้ทำให้ครูอาจารย์มีความก้าวหน้าในอาชีพสูงขึ้น เช่น มีโอกาสเป็น อาจารย์ ๓ ซึ่งครอบคลุมเงินเดือนระดับ ๗ - ๘ - ๙ อันเป็นระดับ เท่ากับขั้นพิเศษตามระบบราชการพลเรือนเดิม และแต่ไหนแต่ไรครูอาจารย์ระดับมัธยมศึกษาไม่เคยได้รับการเลื่อนขั้นก้าวหน้า ถึงขั้นพิเศษมาก่อน เว้นแต่ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเริ่มได้รับการเลื่อนขั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนขั้นพิเศษในปลายช่วงสมัยก่อนหน้านี้นี้บ้างแล้ว จึงถือได้ว่ามีระบบค่าตอบแทนและตำแหน่ง ฐานะดีขึ้น ระบบการขอเลื่อนตำแหน่งด้วยการมีผลงานทางวิชาการมาแสดง เช่น เลื่อนจาก อาจารย์ ๑ เป็น อาจารย์ ๒ เพื่อรับเงินเดือนระดับ ๔ - ๕ - ๖ และเลื่อนเป็นอาจารย์ ๓ เพื่อ รับเงินเดือนระดับ ๗ - ๘ หรือเลื่อนเป็นอาจารย์ ๓ ระดับ ๙ เป็นเงื่อนไขให้ครูอาจารย์ต้องใส่ใจ ในการปฏิบัติหน้าที่วิชาการอย่างแท้จริง จึงจะสามารถแสดงผลงานออกมาได้ ย่อมมีส่วนยกระดับ คุณภาพครูอาจารย์มากกว่าการสอบเลื่อนขั้นในสมัยก่อน ซึ่งเป็นเพียงอ่านตำราไปสอบ เพราะแสดง ว่าครูปฏิบัติงานตามหลักวิชาและได้ผลออกมาปรากฏ เป็นหลักฐาน การเปลี่ยนมือบริหารงานบุคคล จากคุรุสภาเป็นคณะกรรมการข้าราชการครูก็เหมาะสมกว่าเดิม เพราะคณะกรรมการข้าราชการ ครู เป็นองค์กรที่มีฐานะเป็นส่วนราชการเท่ากรม เป็นแบบธรรม เนียมเดียวกันกับข้าราชการประเภท อื่น ต่างจากคุรุสภาซึ่งมิได้เป็นส่วนราชการ และเป็นสถานการณ์ทำให้คุรุสภาหันไปเน้นบทบาททาง สวัสดิการและคุ้มครองสิทธิครู ซึ่งตรงและเป็นหน้าที่อันเหมาะสมของสถาบันวิชาชีพยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่ มุ่งแต่บริหารงานบุคคลอยู่เป็นส่วนใหญ่ จนทำให้งานด้านอื่นย่อหย่อนลง ลักษณะเช่น ปัจจุบันนี้น่า จะทำให้ครูอาจารย์ได้ประโยชน์มากขึ้นกว่าแต่ก่อนเพราะเท่ากับมี ๒ องค์กรช่วยกันทำงานส่งเสริม บุคลากรของโรงเรียนในแง่มุมต่าง ๆ ของขอบข่ายหน้าที่อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มาตราฐานกำหนดตำแหน่ง ข้าราชการครูตามกฎหมาย ก.ค.ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๒๕ ตามความในมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการครู พ.ศ.๒๕๒๓ บอกรับปริมาณงานและระดับงานตามตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจน คือแบ่งเป็น สายงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารบุคคลทุกแบบ โดยแต่ละตำแหน่งในทุกสายจะระบุชื่อตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ คุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่ง ความรู้ความสามารถที่ ต้องการ และการให้ได้รับเงินเดือน หน้าที่ความรับผิดชอบได้กำหนดไว้ครอบคลุมลักษณะการทำงาน ครูค่อนข้างครบถ้วน เช่น "อาจารย์ ๑" มีการสอนและอบรมตามหลักสูตร ให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง นักเรียน ดูแลความประพฤติ วินัย และสุขภาพนักเรียน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

จัดทำใช้และเก็บรักษาเพื่อการสอนใหม่ ๆ นิเทศหรือทำงานวิชาการกลุ่มโรงเรียน ฯลฯ ลักษณะงานที่ปฏิบัติจะเป็นข้อความที่มีเนื้อหาใจความซ้ำกับเรื่องหน้าที่รับผิดชอบแต่นำมาเปลี่ยนจากข้อ ๆ ให้กลายเป็นความเรียงและขนานความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งเป็นไปตามหลักวิชา คือยึดทั้งคุณวุฒิและประสบการณ์ การยอมรับประสบการณ์แสดงไว้โดยกำหนดให้ดำรงตำแหน่งที่ต่ำกว่ามาไม่น้อยกว่า ๒ ปี จึงจะเลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งนี้ได้ ส่วนเรื่องความรู้ความสามารถที่ต้องการนั้นน่าจะคิดว่าเป็นเครื่องยืนยันว่าเขาจะปฏิบัติหน้าที่อย่างใดได้จริงหรือไม่ อาจจะเข้าทำงานองรู้แต่ไม่ทำก็ได้ หรือลดระดับความรู้ความสามารถลงในภายหลังก็ได้ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่สูงขึ้นคือ "อาจารย์ ๒" ก็มีลักษณะเหมาะสม คือ ทำงานพื้นฐาน เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในความรับผิดชอบของอาจารย์ ๑ ทั้งหมดแล้วผนวกด้วยงานระดับหัวหน้าแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นหน้าที่ระดับสูงขึ้น ความรับผิดชอบกว้างขวางขึ้น โดยกล่าวว่าทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาของครูในด้านการปฏิบัติงานและด้านความประพฤติ หรือฝึกอบรมครูประจำการ หรือทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าหมวดวิชาหรือทำหน้าที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบทางวิชาการหรือลักษณะงานที่ใกล้เคียงกันอย่างใดอย่างหนึ่ง และส่วนที่กำหนดให้เป็นระดับงานที่สูงขึ้นของ "อาจารย์ ๓" ไว้เหมาะสมคือ ให้วิเคราะห์วิจัยและนิเทศในวิชาที่รับผิดชอบ แต่มีหน้าที่ค่อนข้างประหลาดและดูจะเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ คือ ส่วนหนึ่งของหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์ ๓ ในข้อ ๑๐ ที่กล่าวว่า "หรือทำหน้าที่ประธานกลุ่มโรงเรียน" (สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต ๒๕๒๔ : ๗๑) เพราะตำแหน่งอาจารย์ ๓ อยู่ในสายงานการสอน แต่การเลือกตั้งประธานกลุ่มโรงเรียนกระทำกันในที่ประชุมกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนต่าง ๆ ไม่ใช่ครูผู้สอนจากโรงเรียนเหล่านั้นและผู้สอนก็ไม่มี ความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะทำงานประธานกลุ่มซึ่งเป็นเชิงบริหารการศึกษาควรกำหนดไว้เฉพาะงานวิชาการหรืองานเชิงนิเทศการศึกษาจะเหมาะสมกว่า อีกจุดหนึ่งที่ปรากฏความไม่สอดคล้องกับงานจัดบริหารโรงเรียนตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ และ ๒๕๒๔ ก็คือยังกล่าวถึงตัวอย่างหน้าที่อาจารย์ ๒ และอาจารย์ ๓ เป็น "หัวหน้าสายวิชาหรือหัวหน้าหมวดวิชา" อยู่ (สำนักพิมพ์อักษรบัณฑิต ๒๕๒๔ : ๖๗) ในขณะที่แท้จริงระบบหมวดวิชาได้เข้ามาแทนที่สายวิชาแล้ว แสดงว่าผู้เขียนมาตรฐานกำหนดตำแหน่งไม่เข้าใจและศึกษารายละเอียดในส่วนดังกล่าวนี้ให้ถูกต้องซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นและมีความหมาย เนื่องจากคนต้องมายึดมาตรฐานนี้เป็นหลัก ข้อความที่เป็นหลักได้จะต้องชัดเจน ไม่มีข้อโต้แย้งคลุมเครือหรือล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับระบบหรือกระบวนการที่เกี่ยวข้อง

ใน เรื่องคุณภาพของครูกับจำนวนครูก็ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ถ้าพิจารณาจากปี พ.ศ.๒๕๑๔ จะเห็นว่า จำนวนครูที่มีวุฒิปริญญาตรีไม่ถึงครึ่งของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด แต่ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ครูปริญญาตรีมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นมาเป็นมากกว่าครึ่งคือ ประมาณ ๕ ใน ๘ ส่วน ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้นเป็นอันมาก สำหรับจำนวนครูจากตอนต้นของช่วงสมัยใน พ.ศ.๒๕๑๔ มาถึงปัจจุบัน คือ พ.ศ.๒๕๒๖ มีจำนวนครูเพิ่มขึ้น เป็นสัดส่วนมากกว่าการเพิ่มของจำนวนโรงเรียนเสียอีก คือจำนวนโรงเรียนเพิ่มขึ้นราวครึ่งเท่าตัว แต่จำนวนครูมีเพิ่มขึ้นมากกว่าหนึ่งเท่าตัวคือ จากประมาณ ๓๔,๐๐๐ คน เป็นเกือบ ๘๐,๐๐๐ คน ซึ่งทำให้อัตราส่วนระหว่างครูต่อนักเรียนที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบน้อยกว่าจำนวนนักเรียนในอดีต ทั้งยังเป็นตัวเลขอัตราส่วนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ของยูเนสโกด้วย เพราะยูเนสโกกำหนดว่าปี พ.ศ.๒๕๒๓ ควรมีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ ๓๐ คน สายอาชีพ ๒๕ คน และมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ๒๕ คน สายอาชีพ ๒๐ คน (ัมพร วิจิตรพันธ์ ๒๕๒๔ : ๖๖) ตัวเลขอัตราส่วนครูต่อจำนวนนักเรียนที่ลดน้อยลงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าหรือค่อนข้างเชื่อได้ว่าครูจะมีโอกาสดูแลเอาใจใส่เด็กได้ใกล้ชิดทั่วถึงยิ่งขึ้น นอกจากนี้องค์กรและระบบที่บำรุงส่งเสริมขวัญและกำลังใจของครูอาจารย์มัธยมศึกษาในช่วงสมัยปัจจุบันนี้ กล่าวได้ว่าล้วนทำให้เกิดผลดีในเชิงพัฒนาบุคลากรและบำรุงส่งเสริมด้วยค่าตอบแทนที่เหมาะสมดีขึ้นกว่าเดิม มีหน่วยศึกษานิเทศก์ทำงานพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่งานสอนด้วยวิธีจัดฝึกอบรม เป็นส่วนรวมระหว่างโรงเรียน และวิธีเข้าไปนิเทศในโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียน โดยโรงเรียนมัธยมส่วนกลางได้ศึกษานิเทศก์ตรงจากหน่วย และโรงเรียนมัธยมส่วนภูมิภาคได้ศึกษานิเทศก์จากสำนักงาน เขตการศึกษา โอกาสเพิ่มพูนวิทยฐานะก็กว้างขวางขึ้นกว่าแต่ก่อน เนื่องจากการขยายปริมาณการรับเข้าเรียนของสถาบันอุดมศึกษาเดิม การเปิดรับเข้าเรียนภาคค่ำระดับปริญญาตามโครงการอบรมครูประจำการของวิทยาลัยครู และการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น การเลื่อนขั้นตำแหน่งก็ดีกว่าแต่ก่อน มีโอกาสก้าวหน้ากว่าสมัยก่อนมากมาย การจัดระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการก็ดีขึ้น เช่นเดียวกัน มีการยกเลิกวิธีหักเงินเดือนเก็บเป็นเงินสะสมจนกว่าจะพ้นจากงานนั้นเสีย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔ ทำให้ครูได้รับเงินเดือนเต็ม เม็ดเต็มหน่วยขึ้น อัตราเงินเดือนก็ถูกปรับเปลี่ยนบ่อย ๆ ให้ทันกับค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น เปรียบเทียบความถี่ของการปรับอัตราเงินเดือนข้าราชการในสมัยของการใช้ระบบจำแนกตำแหน่ง ซึ่งเป็นช่วงสมัยปัจจุบันตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗ เป็นต้นมา จะเห็นว่ามี การปรับอัตราเงินเดือนถึง ๔ ครั้ง ในช่วงเวลาเพียง ๘ ปี คือ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๗ วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๒๑ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๓ และ

วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๕ ในขณะที่ก่อนหน้ามีการปรับอัตราเงินเดือน ๔ ครั้ง ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาทั้งหมด ๑๙ ปี คือ ตั้งแต่เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๙๗ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๐ จนถึงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๖ อย่างไรก็ตาม การปรับอัตราเงินเดือนแต่ละครั้ง ข้าราชการระดับสูงค่อนข้างได้เปรียบกว่าข้าราชการระดับล่าง ๆ เพราะมีการเพิ่มตัวเงินมาก เช่น ในปี พ.ศ.๒๕๑๗ อัตราเงินเดือนขั้นที่ ๒ เพิ่มขึ้นจากขั้นที่ ๑ เพียง ๕๐ บาท (จาก ๗๕๐ เป็น ๘๐๐ บาท) และปี พ.ศ.๒๕๒๕ อัตราเงินเดือนขั้นที่ ๒ เพิ่มขึ้นจากขั้นที่ ๑ เพียง ๗๐ บาท (จาก ๑,๒๕๕ เป็น ๑,๓๒๕ บาท) ขณะที่กลุ่มข้าราชการชั้นพิเศษหรือระดับ ๗ ขึ้นไป มีโอกาสเลื่อนเงินเดือนจากขั้นแรกถึงขั้นถัดไปเพิ่มขึ้นถึง ๓๑๐ บาท ในปี พ.ศ.๒๕๑๗ (จาก ๕,๑๗๕ ของ ๕,๔๘๕ บาท) และเพิ่ม ๔๒๐ บาท (จาก ๘,๔๗๕ ถึง ๘,๘๙๕ บาท) ในปี พ.ศ.๒๕๒๕

ในเรื่องการจัดสรรงบประมาณด้านการมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษานั้น ดูจากตารางเปรียบเทียบงบประมาณด้านมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๑๙ กับ พ.ศ.๒๕๒๖ จะเห็นว่างานดำเนินการมัธยมศึกษาในปี พ.ศ.๒๕๑๙ มีงบดำเนินการกับงบลงทุนใกล้เคียงกัน คือกว่า ๘๐๐ ล้านบาท กับกว่า ๖๐๐ ล้านบาท เป็นเงินงบประมาณรวมทั้งสิ้นราว ๑,๕๐๐ ล้านบาท ครั้นถึงปี พ.ศ.๒๕๒๖ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายในขอบข่ายของงานวิจัยฉบับนี้ และเป็นเวลา ๗ ปีต่อมา งานดำเนินการมัธยมศึกษาใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นถึง ๕,๒๐๐ ล้านบาท และน่าสังเกตว่าเป็นเงินลงทุนน้อย ส่วนใหญ่เป็นงบดำเนินการ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายและค่าจ้างประจำ ไม่ใช่เชิงพัฒนาอย่าง การซื้อที่ดิน สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ และทุนการศึกษาดูงาน ในปี พ.ศ.๒๕๑๙ มีงบประมาณ คมก. ด้วย ซึ่งเน้นไปในการลงทุน คือมากถึง ๗๓ ล้านบาท และเป็นงบดำเนินการ ๒๕ ล้านบาท ส่วนปี พ.ศ.๒๕๒๖ งบประมาณ มพช. ซึ่งมีปริมาณมากถึง ๕๒๕ ล้านบาท ก็ใช้ส่วนใหญ่ในด้านลงทุนเช่นเดียวกัน คือ ๕๑๔ ล้านบาท ขณะที่ เป็นงบดำเนินการ ๑๐ ล้านบาท แสดงว่ามีการใช้จ่ายเพื่อพัฒนาปริมาณและคุณภาพเป็นอันมาก นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นเจ้าสังกัดมีงบประมาณเพื่อการบริหารทั่วไป การนิเทศอบรม และงานควบคุมส่งเสริม ซึ่งครอบคลุมไปถึงกองการมัธยมศึกษาด้วย โดยส่วนใหญ่จัดเป็นงบดำเนินการ ข้อสังเกตประการหนึ่งในเรื่องงบประมาณส่วนนี้ก็คือ ไม่ปรากฏงบประมาณควบคุมส่งเสริมการสามัญศึกษาในปี พ.ศ.๒๕๒๖ ซึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะงานเช่นนั้นรวมอยู่ในงบประมาณงานบริหารทั่วไป และนิเทศอบรมแล้วก็ได้

ถ้าจะเปรียบเทียบดูว่าการจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานผู้จัดมัธยมศึกษา เป็นปริมาณที่มากพอหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและความมุ่งหวังของหลักสูตรหรือไม่ นั้น สามารถวิเคราะห์ได้จากอัตราส่วนระหว่างยอดเงินงบประมาณของระบบย่อยต่อยอดเงินงบประมาณของระบบใหญ่ที่แวดล้อมอยู่ ตลอดจนชนิดงานหรือโครงการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นความพยายามที่จะดำเนินงานตามแผนหรือทำให้นโยบายและหลักสูตรบรรลุซึ่งทิศทางเป้าหมายที่คาดหวังไว้มากน้อยเพียงใด ตัวเลขในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ แสดงให้เห็นว่าในจำนวนเงินงบประมาณแผ่นดินรวม ๑๗๗,๐๐๐ ล้านบาท เป็นเงินงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการเสียกว่า ๓๑,๑๒๐ ล้านบาท และเป็นของกรมสามัญศึกษาว่า ๖,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งเป็นอัตราส่วนงบประมาณกรมต่องบประมาณกระทรวงประมาณ ๑:๕ และงบประมาณกรมต่องบประมาณแผ่นดินประมาณ ๑:๒๘ และในส่วนต่าง ๆ ของกรมสามัญศึกษาเองเป็นงบดำเนินการมัธยมศึกษามากถึงร้อยละ ๔๔.๓๙ การขยายตัวของการมัธยมศึกษาถึงงบประมาณให้โครงการโรงเรียนเปิดใหม่ร้อยละ ๐.๗๐ และปรับปรุงโรงเรียนที่ยังไม่มีอาคารเรียนถาวรร้อยละ ๒.๒๘ และงบประมาณที่ใช้กับการปรับปรุงคุณภาพในรูปแบบโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทมีร้อยละ ๑.๐๗ และ ๗.๔๕ และงบประมาณพัฒนาบุคลากรในรูปงานนิเทศและอบรมร้อยละ ๑.๐๓ ตัวเลขที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ ค่าใช้จ่ายรายหัวต่อปีของนักเรียนสังกัดกองการมัธยมศึกษาที่ได้รับในปีการศึกษา ๒๕๒๖ เพราะปรากฏว่าเป็นงบดำเนินการ ๒,๗๖๒ และงบลงทุน ๑๑,๖๔๖ บาท (กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา ๒๕๒๖ : ๖๒) ซึ่งมองได้ว่ารัฐใช้จ่ายเงินไปในเชิงพัฒนาปรับปรุงทั้งปริมาณและคุณภาพเป็นอันมาก งบลงทุนซึ่งให้ประโยชน์เพื่อปรับปรุงมีปริมาณมากเป็นหลายเท่าของงบดำเนินการ ซึ่งเป็นเพียงค่าตอบแทนให้งานประจำดำเนินไปได้เท่านั้น ชี้ให้เห็นว่าการจัดด้านงบประมาณมีความสอดคล้องกับการวางแผนนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร และการจัดองค์การอยู่ในระดับหนึ่ง (ดูตารางที่ ๖ ภาคผนวก หน้า ๓๑๐)

ข้อสรุปทวีเคราะห์การจ้ดมัธยมศึกษาไทยสมัยปัจจุบัน

ผลวิเคราะห์การจ้ดมัธยมศึกษาไทยในสมัยปัจจุบันที่กล่าวรายละเอียดมาแล้วอาจจัดเป็นข้อสรุปส่วนสำคัญ ๆ ได้คือ ประการแรก นโยบายการจ้ดมัธยมศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เน้นความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับการศึกษา โดยขยายและปรับปรุงโรงเรียนให้มีคุณภาพดีและทัดเทียมกัน กำหนดมาตรฐานการจัดตั้งโรงเรียน ค่าใช้จ่ายและทุนการศึกษา การคัดเลือกเข้าเรียนโดยพิจารณาที่อยู่อาศัย การจัดหลักสูตรให้ได้เลือกเรียนและกระจายอำนาจวัดผลให้โรงเรียน เน้นการปรับปรุง

หลักสูตรมัธยมศึกษาให้มี เรียนวิชาอาชีพและสัมพันธ์กับหลักสูตรระดับอื่นและการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน และให้สอดคล้องกับภาวะ เศรษฐกิจและสังคมของชาติ เน้นการปรับปรุงระบบบริหาร
นิเทศ และบริการแนะแนว เพื่อแก้ปัญหาการสอนวิชาอาชีพที่ไม่บรรลุผล และเน้นความสัมพันธ์
ของโรงเรียนกับชุมชนที่ยังขาดอยู่ ประการที่สอง หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ.๒๕๐๓ ใช้ทั้งใน
โรงเรียนของกรมสามัญศึกษาและโรงเรียนสายอาชีพของกรมอาชีวศึกษามี เนื้อหาไม่ทันสมัย ไม่
ต่อเนื่องกันและสัมพันธ์กับระดับอื่น การวัดผลด้วยคะแนนทุกวิชารวมกัน และใช้ข้อสอบรวมไม่สอดคล้อง
กับหลักวิชาวัดผลและไม่ปรับปรุงการเรียนการสอน อย่างก็ดี หลักสูตรนี้ได้เริ่มมีการวัดผลประเมินผล
แบบมีการทดสอบย่อย เก็บคะแนนงานระหว่างปีไว้ และนำมารวมกับคะแนนสอบปลายปีในบางระดับ
ชั้นบ้างแล้ว แต่ปีสุดท้ายของมัธยมศึกษาตอนปลายยังตัดสินจากคะแนนสอบปลายปีแต่เพียงอย่างเดียว
ซึ่งเป็นข้อสอบรวมทั้งประเทศอยู่ ประการที่สาม หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๑๔ ได้
เริ่มการเรียนการสอนในระบบหน่วยซึ่งตัดสินผลการ เรียน เป็นรายวิชาในระดับมัธยมศึกษาชั้น เป็น
ครั้งแรก มีผลดีที่เด็กไม่ต้องเสียเวลา แรงงาน และทรัพย์สิน เป็นการสูญเสียเวลาที่เมื่อตกคะแนนรวม
ก็ต้องมานั่งเรียนซ้ำวิชาที่ผ่าน เกณฑ์หรือสอบได้ไว้แล้วอีกด้วย นักเรียนมีโอกาสจบหลักสูตรง่ายขึ้น
เร็วขึ้น แต่ปัญหาอุปสรรคก็พบว่า การเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรนี้เป็นไปเพียงโครงสร้าง ส่วนรายละเอียด
ยังเหมือนเดิม พฤติกรรมการสอนของครูก็ไม่เปลี่ยน มาตรฐานการศึกษาต่ำลง ประการที่สี่ หลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ มีหลักการและผลดีเช่นเดียวกับ
หลักสูตร พ.ศ.๒๕๑๔ ในแง่เด็กมีโอกาสเรียนวิชาเลือก การเน้นวิชาอาชีพและพลศึกษา แต่ก็มี
ปัญหาในแง่คาบกิจกรรม และคาบแนะแนว ซึ่งไม่มีคะแนนผลการเรียน และคาบซ่อม เสริมเพียงคาบ
เดียว สำหรับการเรียนซ่อม เสริมนักเรียนที่สอบตกจุดประสงค์แตกต่างกันและรายวิชาที่แตกต่างกัน
ประการที่ห้า วิชาการงานอาชีพในมัธยมศึกษาตอนต้น และพื้นฐานวิชาอาชีพในมัธยมศึกษาตอนปลายนับว่า
สนองหลักการและจุดหมายของหลักสูตรได้ในระดับหนึ่งแต่ยังมีปัญหาอยู่มากในเรื่องความ เข้าใจจนละ
ความพร้อมของครูอาจารย์ เครื่องมือ อุปกรณ์ ประการที่หก มีการปฏิบัติในเรื่องฝึกงานจากแหล่ง
วิทยาการหรือสถานประกอบการ เป็นส่วนน้อยเพราะอุปสรรคทั้งทางด้านสถานประกอบการ และด้าน
โรงเรียน ประการที่เจ็ด สำหรับการปรับปรุงปริมาณและคุณภาพนั้น กล่าวได้ว่า การรับนักเรียน
เข้าเรียนมัธยมศึกษาในสมัยหลังนี้ มีปริมาณมากทั้งในรูปจัดตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้น และ เปิดผลัดบ่าย
ในโรงเรียนที่มีอยู่แล้วบางแห่ง ส่วนการปรับปรุงคุณภาพก็มี เครื่องชี้ให้เห็นในรูปโครงการต่าง ๆ
เช่น เรื่องต่อเนื่องมาจากสมัยที่แล้ว ได้แก่ โครงการพัฒนาโรงเรียนในส่วนภูมิภาค และโครงการ
ปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท และเรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ได้แก่ โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนา

ขอบท โครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ฯลฯ และในรูปองค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีบทบาทเชิงพัฒนาคุณภาพด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์ บุคลากร ระบบบริหาร ฯลฯ ได้แก่ การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และจัดโรงเรียนหลายแห่งให้เป็นศูนย์วัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม การตั้งเขตกวีรศึกษาให้ดูแลส่งเสริมโรงเรียนในส่วนภูมิภาคแทนกรมกอง การมีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้จัดการศึกษาที่เชื่อมต่อกับระบบโรงเรียนมัธยมศึกษา การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา และกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้เกิดการส่งเสริมและควบคุมโรงเรียนอีกลักษณะหนึ่งอย่างใกล้ชิด โดยโรงเรียนด้วยตนเอง การประเมินโรงเรียนดีเด่น การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การจัดตั้งคณะกรรมการข้าราชการครูและโอกาสเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งก้าวหน้ากว่าสมัยก่อน การจัดสรรงบประมาณให้กรมสามัญศึกษา และกองการมัธยมศึกษาเป็นงบลงทุนและงบดำเนินการ ซึ่งรวมทั้งจำนวนบุคลากรในยุคนี้นี้จัดว่ามีปริมาณมากและเป็นสัดส่วนอัตราที่ชี้ให้เห็นคุณภาพความสะดวกและพอเพียงมากกว่าสมัยใด ๆ ส่วนการบริหารภายในโรงเรียนก็มีการเปลี่ยนแปลงระบบจากที่เคยแบ่งงานเป็น ๓ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายปกครอง นั้น ก็เพิ่มฝ่ายที่ ๔ คือ ฝ่ายบริการ และแต่งตั้งผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนคนที่ ๔ ขึ้นรับผิดชอบ ทำให้การปฏิบัติงานคล่องตัวมากขึ้น